



Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.



Redaktionen af Östgöta Correspondenten  
af Redaktionen från  
Förläggarne

# TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

## NORDENS QVINNOR.

1875.

17:e Årg.

2:a häft.

### Innehåll:

	Sid.
10. Nya utsigter öfver en gammal värld. Af <i>Emund Gammal</i> .....	81.
11. Något om könens betydelse i afseende på uppfostran. 2. Forts. o. slut. ....	98.
12. Til H. C. Andersen. Af <i>Andreas Dölleris</i> .....	113.
13. Fägre än du. Gammal kärleksvisa .....	114.
14. Om Ouidas författarskap. 2. Forts. o. slut. ....	115.
15. Breve fra Tellemarken. Af <i>Magdalene Thoresen</i> .....	131.
16. Ur vår dagbok .....	138.
17. Nytt på vår bokhylla .....	139.
18. Reseanslag .....	141.
19. Slöjdnheter .....	142.
20. Förklaring till mönstren .....	144.

Kalmar nykterhetsförening. Se omslaget.  
Stockholms Läsesalong. Se d.o.  
Såsom bihang till detta häfte följer redogörelse för öfverläggningarne vid de 3:ne sista mötena om det qvinliga skolväsendet.



STOCKHOLM,

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.



## Tidskrift för Hemmet,

som härmed börjar sin 17:de årgång, skall hädanefter som hittills söka i första rummet att upplysande och förädlande inverka på qvinnan och hemmet och genom dem på samhället. Den 17:de årgången kommer att utgifvas efter samma utvidgade plan som de 3:ne föregående, i afsigt att söka verka äfven för **hemslöjdens upplifvande och höjande**, samt dess utveckling i en mera nationel riktning. För detta ändamål kommer tidskriften att meddela **mönster**, hufvudsakligen men ej uteslutande i *nordisk stil*, till olika slag af handarbeten lämpliga för hemmet, såsom *broderi, väfnad, knyppling, träsnideri, sågning*, m. m. För åstadkommande af dessa mönster har Red:n att påräkna råd och medverkan af flera framstående konstnärer och fornforskare.

Mönstren komma att åtföljas af upplysande text, kortare meddelanden och notiser från hemslöjdens område m. m.

Uppgifter rörande nya arbetsidéer, utställningar m. m. mottagas med nöje till införande i tidskriften.

Tidskriftens innehåll kommer för öfrigt att såsom hittills delas mellan uppsatser af allvarligare och lättare art, såsom biografier, historiska utkast och berättelser, uppsatser i sociala och litterära ämnen, anvisning till nyutkommen litteratur m. m. De följande häftena komma bland annat att innehålla dr Seved Ribbings prisbelönta täffingskrift: "*Den qvinliga ungdomens helso tillstånd och helsovård*", en uppsatts om "*Värnepligten såsom ett värn mot nutidens samhällsupplösande rörelser*", en "*öfversigt af den fornordiska litteraturen*", m. m.

17:de årgången utkommer under år 1875 i 6 häften om tillsammans 22 à 24 ark stor oktav och blir priset, **mönstren inberäknade**, detsamma som hittills, eller: **4 R:dr rmt, utan tillägg af postafgift.**

*Prenumeration* kan ske i bokhandeln och på postkontoren.

Personer, som vilja verka för tidskriftens spridning, räkna sig till godo 20 % om minst 2 prenumeranter anmälas. — Närmare uppgifter härom meddelas på begäran af undertecknade.

Stockholm i januari 1875. **P. A. Norstedt & Söner.**

### Föreningen för den qvinliga ungdomens uppfostran

kan, i följd af oförutsedda hinder först nästkommande höst sammanträda till ett konstituerande möte, hvarom närmare tillkännagifvande skall ske genom tidningarne

**Red:n af Tidskrift för Hemmet**

Inbjudare till skolmötena vintern 1875.

### Kalmar Nykterhetsförening

har utsändt ett varmt upprop till kamp mot den öfverhandtagande dryckenskapslasten och meddela vi ur detsamma följande behjertansvärda ord:

Inom Sveriges landamärken rustar sig nu något hvar som älskar det dyra fosterlandet till en kamp på lif och död mot en fiende, hvilken hotar att bringa det svenska folket i den skamligaste trældom och draga öfver detsamma både andlig och lekamligt förderf. Vi behöfva ej ens nämna denna fiendes namn. När vi allenast hört huru han far fram: förstör huslig frid och



## Redogörelse

för öfverläggningen om det qvinliga skolväsendet.

Mötet fortsattes

**Måndagen den 1:sta Mars, kl. 6 e. m.**

Rektor **Siljeström** ansåg den framställda 4:de frågan i och för sig lätt nog besvarad, om man blott rådfrågade den gällande läroverkstadgan. Innan tal. så gjorde, ville han likväl förutskicka en anmärkning i anledning af några yttranden, som fällts vid förra sammanträdet, och hvilka han ansåg innebära ett högst väsentligt misstag eller kanske snarare en missägning. Det yttrades nämligen, att elementarläroverken hufvudsakligen skulle afse embetsmannabildningen, och att på den grund staten ej kunde anses ega enahanda förpligtelse i fråga om dylikartade läroverk för den qvinliga ungdomen, alldenstund qvinnan icke kan ur denna synpunkt hafva någon större betydelse för samhället. Denna föreställning rörande skolans ändamål är naturligtvis af allra största betydelse, så väl med afseende på den här föreliggande frågan, som i fråga om ordnandet af undervisningen, så att det ur alla synpunkter är af vigt att väl granska dess befogethet. Man finner vid en sådan granskning, att 1820 års skolstadga bestämde såsom lärdomsskolornas ändamål, att utöfver den s. k. allmänna medborgerliga bildningen »bereda till den högre vetenskapliga odlingen samt till den bildning, hvilken såsom vilkor för antagande och befordran till vissa statens embeten erfordras». Här finnes således verkligen principen om elementarläroverket såsom plantskola för statens embetsmän tydligt uttalad. Men det var också just rörande denna fråga, som icke få strider mellan anhängarne af vårt gamla skolväsen och vännerna af skolreformen utkämpades, och efter många års ihärdig kamp vunno de senare åtminstone i denna punkt en afgjord seger, så att vår nu gällande skolstadga i sjelfva verket icke har ett enda ord om embetsmannabildning, utan blott uttalar i sin 1:a §, rörande elementarläroverkens ändamål, att detta är dels att »utöfver omfånget för folkskolans verksamhet meddela allmän medborgerlig bildning, dels att grundlägga de vetenskapliga insigter, som vid universitet eller



högre tillämpningsskola vidare utbildas». Här talas sålunda endast om allmän medborgerlig bildning och om förberedelse till den vetenskapliga. Visserligen kan invändas, att det kan vara likgiltigt, hvilketdera åskådningssätt som i det fallet uttalas, om skolan ändå måste vara på ungefär enahanda sätt inrättad; men det var efter tal:s uppfattning af största vikt att icke förlora grundsatsen ur sigte, ty åtminstone på tid och längd måste den ena eller andra åsigten komma att utöfva ett väsentligen olika inflytande på undervisningens ordnande.

Hvad särskildt den här förevarande frågan beträffar, så är klart, att då, enligt läroverkstadgans tydliga uttalande, den undervisning som staten ombesörjer uti såväl högre som lägre elementarläroverk afser bibringandet af »medborgerlig bildning», så måste äfven qvinnan hafva rätt att deraf blifva delaktig, ty att den svenska qvinnan är svensk medborgare kan dock ej förnekas. Lika berättigad är hon ock enligt skolstadgan att i statens läroverk inhemta grunderna för den vetenskapliga bildningen, helst det redan nu är ett obestriddigt faktum att svensk qvinna vid svenskt universitet idkar vetenskapliga studier. Detta allt ur rent principiell synpunkt taladt. Men det är redan mycket, om sjelfva grundsatsen sålunda finnes i vår skollag erkänd.

Det är visserligen föga troligt, att, då den nya grundsatsen i vår skollagstiftning uttalades, man klart tänkte sig den här anförda slutföljden; men riktigheten af denna slutföljd ligger för öppen dag. Och man kan ej med skäl klandra staten, att densamma ej ännu sökt att genom praktiska åtgärder gifva förverkligande åt den allmänna grundsatsen i den riktning, som blifvit antydd. Ty ända hittills har den endast haft föga anledning att uppfylla sina förbindelser i detta fall, så länge nämligen man ej hört några allvarsammare anspråk framställas på en högre skolbildning äfven för den qvinliga ungdomen. Men nu, då från alla håll röster höjas som påyrka detta, är tiden onekligen inne att tänka på uppfyllandet af ifrågavarande statens förbindelse. Och om den föregående slutledningen är riktigt, måste staten härvidlag ovilkorligen hafva *alldeles samma* åliggande i fråga om den qvinliga, som i fråga om den manliga ungdomen; och detta åliggande sträcker sig icke blott till att bereda undervisning i 3 eller 5 klassiga läroverk, utan man har onekligen full rätt att på qvinnolinien fordra lika fullständiga läroverk som på den manliga linien, så långt vägen räcker.

Men sedan det sålunda är ådagalagdt att, principiellt, staten erkänt sig hafva *samma* pligt att sörja för den qvinliga som för den manliga ungdomens undervisning, så kommer man dernäst till den andra och praktiska frågan, huru och i hvad mon man må önska att staten i det fallet skrider till uppfyllandet af denna sin pligt. Tal. finge då för sin del uttrycka den meningen, att han *icke* ansåge tiden vara inne för något statens inrättande af elementarläroverk för flickor, utan trodde äfven han lika med en föregående talare, att den qvinliga ungdomens undervisning tills vidare bäst kunde främjas genom enskildes och kommuners bemödanden, ehuru



ingenting kunde hindra att sådana bemödanden i mer eller mindre mon *understöddes* af staten. Skälet för denna åsigt är, enligt hvad förut yttrats, naturligtvis hvarken det, att den qvinliga ungdomen icke skulle vara berättigad till och i behof af en dylik bildning, eller att staten ej skulle vara pligtig att tillhandahålla densamma lika väl åt flickor som åt gossar; utan endast det, att för närvarande våra elementarskolor för gossar ej äro så organiserade, att vi åt dylika läroverk skulle kunna med skäl önska att öfverlemna vår qvinliga ungdom till undervisning. Våra söner voro, efter tal:s uppfattning, icke att lyckönska under det nuvarande skolsystemet; och skulle vi vilja utsätta äfven våra döttrar för de menliga följderna af detta system? Men då tal. vågat uttala ett sådant omdöme om våra elementarläroverk, erkände tal. utan tvifvel, att man har rätt att fordra, att något skäl gifves därför. Detta var hvad tal. nu ville försöka att göra.

Man har på senare tider hört rätt mycket sägas både för och emot organisationen af våra elementarläroverk; ett obestriddigt faktum är dock, att de i ganska många afseenden gjort ofantliga framsteg. Om man kastar en blick på flera af skolans viktigaste angelägenheter, såsom skollokaler, undervisningsmateriel, läroböcker och lärarekrafter, så är skillnaden mellan nu och förr så som mellan dag och natt. Detta hindrar emellertid icke, att sjelfva skolans organisation *i det hela* kan vara behäftad med svåra brister. Det syntes tal. såsom man på alla dessa verkligen stora förbättringar i detalj nästan skulle i viss mon kunna tillämpa Young's ord: »Wisdom for parts is madness for the whole». Felet ligger emellertid numera ej så mycket inom läroverken sjelfva, som utom dem, nämligen i den förvillelsen att, i trots af sjelfva skollagens stadgande, elementarskolorna ännu alltjemnt måste betraktas såsom bildningsanstalter väsentligen för statens embetsmän. Det har i det fallet verkligen gått derhän, att afgangsexamen från elementarläroverket blifvit ett vilkor, snart sagdt, för att kunna bekläda den ringaste plats i statens tjänst, och detta helt och hållet yttre mål har sålunda genom »la force des choses» i sjelfva verket blifvit det verkliga målet för elementarundervisningen.

Men detta elementarbildningens sammanhang med embetsmannabildningen kan icke undgå att utöfva en ganska skadlig återverkan på undervisningen. Liksom man ansåg den gamla studentexamen utöfva ett menligt yttre tryck på läroverken, och alstra den på den tiden så mycket öfverklagade feberaktiga äflan hos dessa senare att kunna förete det kunskapsmått, som studentexamen kräfde, så är ock nu förhållandet, endast med den skillnad, att kunskapsfordringarna nu äro större och kontrollerna starkare. Hvem klagade ej öfver att under studentexamens påtryckning elementarundervisningen icke kunde ske med det lugn, den grundlighet och den af sjelfva studiernas natur föreskrifna sjelfständighet, som vore så nödvändig för en sannskyldig elementarbildning! Och var det ej just för att afhjelpa denna stora olägenhet som examen skulle förläggas till elementarläroverken sjelfva? Man menade nämligen, att



på detta sätt slutexamen i sjelfva verket endast skulle blifva ett slags »uppväsning», för att ådagalägga det mått af »mogenhet» och utveckling, som naturligt och under en lugn, af inga yttre störande omständigheter påverkad undervisning, dervid äfven de individuella anlagen och förmögenheterna fått göra sig gällande, kunnat vinnas. Och man trodde — ej utan skäl — att sålunda bästa grunden skulle läggas så väl för en god medborgerlig bildning, som för fortsatta vetenskapliga studier. Men denna förhoppning har gått om intet, sedan man, i högre grad än någonsin tillföre, gjort afgångsexamen från elementarläroverket till ett slags statsexamen. Hufvudfrågan måste nu, såsom förr, blifva att hos lärjungarne inplanta det *pensum* af kunskaper, som kan komma dem att med heder bestå i en examen, der utkräfvet af detta pensum måste mer eller mindre anses såsom en skyldighet mot staten; och förhållandet försvåras ännu ytterligare derutaf, att, om tal. ej helt och hållet misstog sig, en del examensprof i sjelfva verket torde mera verka derhän att genom undervisningen söka åstadkomma en viss, om man så får säga, virtuositet, än en lugn, jämn och grundlig utveckling. Läger man härtill att nya läroämnen införts i skolan utan att väsentligen några gamla borttagits; att i afseende på dessa nya ämnen man lika litet som i fråga om de gamla förmått undvika det misstaget att alltför mycket göra bisak till hufvudsak; samt slutligen att nu för tiden lärarne i allmänhet ega en ojämförligt större förmåga att göra hvar sitt ämne gällande, så är det ingalunda underligt att elementarläroverket råkat i det trångmål, som det så mycket brukade ordet öfveranstängning skall uttrycka. Men det hjälper sannerligen ej att i detta fall lappa litet här och litet der, att göra en eller annan liten medgift i ena eller andra riktningen. Utan att en gång verkligen bygga elementarundervisningen på den sjelfständiga och endast af sakens egen natur beroende grundval, som en gång afsågs, skall ingen väsentlig förbättring kunna vinnas.

Om således man icke saknar grundade skäl till oro i fråga om elementarundervisningen för gossar, och om, såsom det efter sakens vanliga gång är antagligt, de öfverklagade olägenheterna endast torde vara att anse som »le commencement de la fin», så må väl med skäl frågas, om vi förnuftigtvis böra kasta in äfven den andra hälften af vår uppväxande ungdom i samma trångmål? Mig synes åtminstone att man ej bör våga försöket, utan att åtminstone förut rätt noga hafva afhandlat grunderna, på hvilka man vill bygga det blifvande elementarläroverket för flickor. Trenne vilkor ville tal. gerna se uppfyllda i afseende på skolorna för den manliga ungdomen, innan staten tager hand om äfven flickornas undervisning på detta stadium, nämligen: 1) att elementarskolan mister embetsrocken; 2) att 1:sta § att skolstadgan göres till sann och lefvande verklighet och 3) att man, mer än som sker, uppmärksammar vår Herres diktamen till protokollet, genom att låta lärjungarnes helse, anlag, ekonomiska och andra lefnadsförhållanden m. m. äfven få göra sig gällande, så att skolan må vara en sol som lyser lika välgörande för *alla*. Ett aktgifvande på sådana förhållanden strider



ej mot sunda pedagogiska åsigter, utan tvärtom: och det skall en gång visa sig, att ingenting är i det fallet sundare, än att göra behörigt afseende å lärjungarnas särskilda anlag och förhållanden.

För det närvarande torde det knappt vara rådligt att vända sig till staten angående upprättandet af flickskolor; ej ens, såsom en aktad talarinna föreslagit, att vända sig till densamma för inrättande af ett mindre antal mönsterskolor, emedan dessa icke kunde undgå att blifva inrättade efter de nuvarande elementarskolornas mönster, så mycket mindre som äfven de måste komma att betraktas såsom beredande för vissa embeten, till hvilka qvinnor nu äfven väl äro sökande, och för hvilkas vinnande full likställighet i afseende på kompetensvilkoren med manliga sökande skulle fordras. Tal. trodde, att qvinnorna, innan de i det fallet vände sig till staten, borde inlägga ett litet förord — »förordets» betydelse och nytta har ju redan erkänts, — då härvidlag vore fråga om något långt viktigare än materiel egendom, nämligen om så väl kropps- som själsförmögenheternas bästa stärkande och utveckling. Såsom ett sådant förord kan anses ett föregående omsorgsfullt diskuterande af frågan, något som äfven kunde komma de nuvarande läroverken till godo. Men då tal. för sin del sålunda önskar att frågan ännu något får stå på dagordningen, innan man anlitar *statens* biträde — helt annat är förhållandet med hvad som i det fallet kan göras af enskilda och kommuner — så inser han väl, hvilket offer han ur en viss synpunkt möjligen derigenom begär af det unga slägte, som törstande efter kunskap längtar att ju förr desto hellre komma i åtnjutande af en högre undervisning, då man nämligen gerna föreställer sig, att detta resultat lättare skulle vinnas genom statens mellankomst. Men om man genom något uppskof möjligen kunde vinna de fördelar, tal. antydt, så vore det förvisso *klokt* att vänta. Och kunde härigenom äfven vinnas någon fördel för goss-skolorna, såsom en följd af de nya synpunkter från hvilka läroverksfrågan *måste* komma att betraktas, då äfven den qvinliga ungdomens undervisning bör tagas med i räkningen, så vore tal. för sin del öfvertygad att denna omständighet för ingen del skulle försvåra det ifrågasvarande offret, helst dessutom detta senare, när allt kommer omkring, egentligen icke torde komma att gestalta sig såsom något offer.

Lektor **Ostrand** ansåg sig ej böra ingå på det hufvudsakliga af rektor Siljeströms anförande, hvilket egentligen bestod i ett klander mot goss-skolorna, ehuru visserligen emot detta klander mycket vore att invända; tal. bad endast att få göra tvenne anmärkningar; för det första att rektor Siljeströms påstående i fortsättningen af hans anförande: att om staten inrättade flickskolor dessa ofelbart skulle komma att likna goss-skolorna, var ett påstående till hvilket beviset alldeles uteblef, och för det andra att största delen af talarrens anförande gick på sidan om den egentliga frågan, som gällde icke *huru* statens flickskolor skulle vara organiserade, utan *huruvida* staten med deras ordnande hade att göra.

Lektor **Linder** ansåg det vara af rektor Siljeström ådagalagdt, att staten ej kan med rätt och skäl åberopa som stöd för sin lik-



giltighet i fråga om den qvinliga undervisningen, att han »mer tager qvinnans verksamhet i anspråk än mannens». En särdeles åskådlig bevisning vore åstadkommen genom sammanställningen af 1:ste § i 1820 års skolordning och samma § i nu gällande stadga för rikets elementarläroverk. Hafva de offentliga läroverken till ändamål att »meddela allmän medborgerlig bildning», och är det oförnekligt, att qvinnan har medborgerliga rättigheter och skyldigheter, så lär det ej kunna nekas, att staten i detta afseende har samma förpligtelser mot qvinnan som mot mannen. Lika tydligt är, att qvinnan bör hafva *tillfälle* att »grundlägga de vetenskapliga insigter, som vid universitet eller högre tillämpningsskolor vidare utbildas». Så till vida instämde tal. fullkomligt med rektor Siljeström. Deremot kunde han icke gilla dennes åsigt, att staten för närvarande icke borde göra någonting för den qvinliga undervisningen. Ehuru mycket vore att säga i detta ämne, ville tal., för att icke allt för länge upptaga mötets tid, endast nämna några af de skäl, som tala mot rektor Siljeströms mening.

Först må anmärkas, att staten har många sätt att främja den qvinliga ungdomens studier: den kan inrätta elementarskolor för meddelande af allmän qvinnobildning, den kan lemna understöd till enskilda flickskolor, upprätta flere seminarier, samt slutligen anordna fullständiga högre elementarläroverk eller åtminstone gymnasialafdelningar till tjänst för sådana, som önska ytterligare utbilda sig vid universitetet. Rektor Siljeströms anförande vore ej egnadt att afskräcka från inrättande af statsläroverk för flickor. Äfven om elementarskolorna för gossar äro så illa organiserade, som rektor S. påstår, så vore de dock bättre än intet. Om staten har samma skyldigheter mot gossar som flickor, så borde han icke experimentera ensamt med de förre. Hvarför skall det qvinliga släktet vara fritaget från de olägenheter, som åtfölja de fördelar man begär för detsamma? Det vore för öfrigt väl icke gifvet att alla felen i gosskolornas organisation nödvändigt behöfde komma in i nybildade qvinliga läroverk. Man borde i alla händelser tillse, att de nya skolorna blefve så förträffliga som möjligt, och sedan finge lärjungarne tåla sig med dem. Diskussioner, sådana som rektor S. föreslagit, skulle utan tvifvel vara gagneliga, men de borde stå i samband med praktiska försök att lösa spörsmålen.

Den offergärd, om hvilken rektor S. vädjat till de svenska qvinnorna, skulle dessa säkerligen nedlägga, om så befundes nödvändigt — måhända skola sådana offer krävas utan att vara frivilliga gåfvor — men hafva Sveriges qvinnor *rätt* att medgifva uppskof med inrättande af läroverk för flickor, om det berodde på dem? Många äro de unga qvinnor, som längta efter kunskaper och som behöfva sådana för sin framtida bergning, men sakna medel att tillfredställa sina önskningar. Vore det icke bättre att låta dessa få bildning, och dermed tillfälle att försörja sig, i ofullkomliga bildningsanstalter, än att ytterligare uppskjuta hela saken under förhoppning att i en obestämd framtid fullgoda läroverk komma att inrättas?



Vid det senaste mötet talades om de kostnader, som staten skulle få vidkännas, om han åtog sig att sörja äfven för qvinnobildningen. Tal. fann det anmärkningsvärdt, att det alltid ordas så mycket om dyrhet, så snart det är fråga om beredande af tillfälle till bildning, och särskildt när det gällde qvinnobildningen. Är det fråga om jernvägar, offentliga byggnader, understöd åt en eller annan ort i ett eller annat nyttigt företag o. s. v. så beviljas vanligen erforderliga medel ganska villigt och lätt. Här i landet hafva gifvits frikostiga anslag till fromma för den andliga odlingen, men i synnerhet när någon större summa fordrats, har det gärna blifvit mycket tal om dyrhet. En talare hade här yttrat, att vi skulle blekna, då vi finge se våra debetsedlar, när staten hade gjort för qvinnobildningen, hvad som yrkats vid detta möte; en annan, som bör hafva god reda på sådana saker, uppgaf, att de årliga kostnaderna för ett tillräckligt antal goda flickskolor skulle uppgå till en hel million! Denna summa vore visserligen stor, men i jämförelse med hvad staten utgifver för andra ändamål, vore hon dock ej så afskräckande och skulle för öfrigt utan allt tvifvel gifva mycket hög ränta.

Enär det nu en gång är så att måttet af de kunskaper, som anses nödvändigt tillhöra den allmänna qvinnobildningen, är ganska stort, måste det anses som en skriande orättvisa, att de föräldrar, som hafva döttrar, måste ensamma bekosta dessas uppfostran, under det gossar kunna få undervisning i statens skolor. Om nu också kostnaderna för inrättande och underhållande af flickskolor blifva ganska stora, lär väl staten få anses ega skyldighet att vidkännas dem, om han nämligen fortfarande bekostar goss-skolor.

Tal. trodde för sin del, att ganska mycket kunde med fördel göras från det allmännas sida för nu ifrågavarande ändamål. Först och främst borde sörjas för lärarinnobildning. Från statens elementarläroverk höras ständiga klagomål öfver svårigheten att finna fullt lämpliga lärare i de lägsta klasserna. Åtskilliga privata goss-skolor ha öfvervunnit denna svårighet genom att öfverlemna undervisningen på de lägsta stadierna åt lärarinnor, och helt säkert hade de funnit den enda rätta läsningen. Detta vore ett särskildt skäl för staten att uträtta något mer för denne angelägna sak.

Då det åtminstone för närvarande väl icke kan sättas i fråga att på en gång inrätta ett tillräckligt stort antal flickskolor på offentlig bekostnad, bör staten tämligen frikostigt understödja enskilda lärare. Derigenom skulle undervisningsväsendet i det hela få en kraftig hjälp, och många medellösa barn med goda anlag få undervisning utan att behöfva emottaga henne som nådegåfva.

Men för det tredje böra en eller två fullständiga elementarläroverk eller åtminstone gymnasialafdelningar inrättas, med särskildt afseende på de unga qvinnor, som önska fortsätta sina studier vid universitetet. Qvinnan har rättighet att idka universitetsstudier, att blifva läkare och lärare, och hon får emottaga åtskilliga andra befattningar i statens tjenst. När så mycket är gjordt till den manliga ungdomens bästa, så vore det väl också billigt, att



någonting uträttades för att fylla det svalg, som är befäst emellan en vanlig flickskola och universitetet. Här i Stockholm finnes en gymnasialafdelning för qvinnor, men den är privat och kan följaktligen icke stå öppen för andra, än de som hafva egna medel eller som kunna få hjälp af andra. Sådana kunna äfven på annat sätt vinna kunskaper. Men för de fattiga är vägen stängd. Genom att inrätta blott en eller två gymnasialafdelningar med kostnadsfri undervisning skulle den antydda motsägelsen häfvas.

Man har visserligen påstått att om *några* qvinliga elementarläroverk inrättades, så skulle från alla orter höras rop om att erhålla sådana. Tal. trodde icke att faran vore så stor i detta afseende. Två skulle måhända vara tillräckliga en god tid bortåt, och dessutom behöfver staten ej gå längre, än han vill, i eftergifter för rop.

Om det mot all förmodan skulle visa sig, att sådana läroverk komme att sakna lärjungar, hade man ju alltid den utvägen att stänga dem igen: lärarne kunde då ställas på indragningsstat. Man kunde ock vid tillsättningen förbinda dem att åtaga sig tienstgöring vid goss-skolor, om af ett eller annat skäl stats-elementarläroverk för flickor icke befunnes lämpliga. Således funnes ej heller i detta fall anledning till dröjsmål.

För sjelfva hufvudsaken är det visserligen af jämförelsevis underordnad vikt om staten eller landstingen och de smärre kommunerna eller föräldrarna bekosta undervisningen, blott tillfälle står öppet att erhålla sådan. Men tal. ansåg ej skäl vara att för närvarande hoppas mycket af landstingen, hvilka ej hafva något omedelbart intresse af att gripa in i den högre undervisningen. Det vore i alla händelser högst betänkligt att flytta skolväsendet under landstingens domvärjo om dessa ej på samma gång *ålades* att inrätta och underhålla ett tillräckligt antal skolor. En sådan bestämd förpligtelse hafva kommunerna i afseende på folkskolorna. Lagen säger icke, att kommunerna *få* upprätta folkskolor utan att de *måste* göra det. Då nu staten har och alltid haft elementarläroverken för gossar under sitt hägn, så vore det skäl att åtminstone hjälpa den qvinliga elementarundervisningen i gång. Det blir sedermera alltid tillfälle att afgöra huruvida skolbördan lämpligen bör flyttas från statens axlar och öfver på kommunernas.

Rektor **Medén** utgick från den förutsättning att staten borde göra något, och detta ansåg han vara att med anslag understödja förtjenta skolor; detta var hvad staten borde och kunde göra tills frågans utveckling hunnit längre än nu var fallet. Han ville ock varna mötet att ställa öfverdrifna fordringar på staten, ty de praktiske män på hvilka det slutliga afgörandet hvilar låta sig ej ledas af öfverspända åsigter och vackra fantasier, utan taga hänsyn till det nyttiga och utförbara.

Det uttryck, som tal. användt, om att man skulle blekna vid åsynen af debetsedlarne hade, som en talare tyckts tro, ej gällt frågan om att staten borde göra *något*, utan hade riktats mot det förslag af en högst framstående talarinna vid förra mötet, som afsåg att staten i hvarje kommun skulle upprätta en skola med en lägre



obligatorisk kurs och en valfri öfverbyggnad. Att på försök upprätta *några* skolor skulle vålla ett skri från landsorten som ej kunde tystas, vare sig Stockholm eller Göteborg blefve det ställe dit de förlades; de skulle dessutom snart öfverfyllas och klagomålen skulle af de utanför stående öfverföras på ett annat och kanske mera berättigadt område än som nu är fallet.

Rektor **Siljeström** sade sig i hufvudsak ej skilja sig från lektor Linder, men hvad tal. fruktade var upprättandet af ett helt system af statens elementarläroverk för flickor. Timeo Danaos et dona ferentes — jag är rädd för grekerna, äfven när de komma med gåfvor i händerna, och tal. hade i *detta* fall ej förtroende till ett system hvars utförande skulle ligga i statens hand. Att offret som tal. hade begärt kunde vara så stort, som man velat framhålla, trodde tal. icke, ty det gällde kanske å andra sidan offret af andlig och lekamlig kraft och helsa. Tal. vidhöll, att man ej borde anlita statens hjälp förr än man fått ett elementarläroverk för gossar, som motsvarade hvad man önskar; så länge staten ej gjort detta, är ej antagligt att den bygger flickskolornas på bättre grunder. Tal. instämde med lektor Linder uti att staten *kunde* ålägga hvarje landstingsområde att upprätta en högre flickskola, så som i Amerika skedde, der styrelsen bestämde att ett visst område skulle hålla en folkskola, ett annat en elementarskola o. s. v. Men mot all annan inblandning af staten varnade tal.: denna skulle blott leda till att skolorna inkländes i en och samma form, och »mönsterskolor», om sådana upprättades, endast efterhärmas af de enskilda. Tal. ville att man genom meningsutbyten skulle söka komma till en klar öfvertygelse om rätta grunden för skolan; den nämnda grunden kan ej vara god för flickskolan, då man ej anser den god för goss-skolan. Om staten lemnar understöd åt enskilda skolor, något hvaremot tal. icke yttrat sig, ville han dock att staten skulle afstå från all organisationsrätt.

Lektor **Humble** hade ej tillräckligt satt sig in i denna fråga för att våga ingå i en fullständig utredning af den samma. Tal. vore öfvertygad, att om man också icke ur statens idé kunde härleda dess *pligt* att sörja för undervisningen öfver hufvud, så vore det dock med statens *intresse* förenligt att — om och när hans medverkan behöfdes — sörja för det uppväxande slägtets undervisning. Behöfdes statens mellankomst och understöd för den qvinliga undervisningens ordnande, så borde han också ingripa. Tal. kunde emellertid för sin del ej gilla *den* bevisning, som här förebragts, om statens skyldighet att sörja för qvinnans undervisning i *lika* grad som för mannens. Att elementarläroverk för gossar finnas, och att dessa hafva till hufvudsyfte att meddela allmän medborgerlig bildning, bevisar icke nödvändigt, att staten har till pligt att upprätta sådana äfven för flickor, åtminstone så länge det ännu ej är en afgjord sak, att qvinnans bildning är af samma och lika vikt för staten som mannens, samt att qvinnan öfver hufvud har samma lefnadsuppgift som mannen. Tal. trodde, att äfven i framtiden åtminstone de flesta qvinnor skulle i hemmet söka och finna sitt lefnadsmål och sin viktigaste verkningskrets.



Hvad nu særskildt anginge den frågan, i hvad mon den svenska staten under närvarande tidpunkt och förhållanden borde ingripa i den qvinliga undervisningen, så trodde tal., att det i första rummet borde sörjas för utbildandet af lärare och lärarinnor. Om de härtill för närvarande använda sätt och anslagna medel ej äro riktiga eller tillräckliga, böra andra sätt uppsökas och större anslag gifvas. — En annan utväg för statens ingripande, som en talarinna vid sista mötet föreslagit, torde äfven förtjena afseende, den nämligen, att så vidt möjligt samma fördelar gäfves af staten åt lärare och lärarinnor vid enskilda flickskolor som vid statens skolor, och att i allmänhet lärarens och lärarinns löneförmoner bättre än hittills tillgodosåges. Vidare skulle för visso mycket kunna vinnas derigenom, att en tillfredsställande läroverksinspektion inrättades, och att denna utsträcktes till *alla* läroverk, enskilda så väl som allmänna. Visserligen finnes en sådan inspektion öfver våra folk- och elementarskolor, men denna är till föga båtnad, förefinnes mera de jure än de facto, och kan t. o. m. i vissa fall sägas vara förvillande och humbugartad. I Preussen, hvarifrån vi påstås hafva hemtat så mycket olämpligt för våra skolor, finnes en sådan mycket ändamålsenlig inspektion, och det kunde ju vara skäl att från detta håll äfven upptaga något af det myckna goda, som der är att henta. Om staten sökt taga reda på *mängden* och *arten* af våra befintliga svenska flickskolor, då tankeutbytet i denna fråga börjat komma på dagordningen, och innan en komité nedsattes till frågans utredning, så hade man haft en verklig ledning för sitt arbete och en utgångspunkt för öfverläggningarne. Man hade då äfven sluppit att höra så olika omdömen om beskaffenheten af våra flickskolor, som t. ex. här vid sista sammankomsten hade uttalats. En sådan undersökning vore det ännu skäl att verkställa, och sedan man fått saken på denna punkt, borde en läroverksinspektion tillsättas öfver *alla* skolor, så som förhållandet är i Preussen. Der fordras äfven vissa garantier för rättigheten att få öppna en skola. Det skulle kanske strida emot vårt tämligen ömtåliga och i vissa fall sväfvande frihetsbegrepp, att nödgas söka tillstånd att upprätta en skola; men det faller ju ingen in att staten ej har rätt att i andra afseenden fordra vissa garantier, såsom fallet är i fråga om dem som vilja utöfva läkarekallet, sälja apoteksvaror o. s. v. De senares verksamhet gäller dock blott kroppens välfinnande, då lärarekallet deremot afser vården om människosjälur. Missbruk från statens sida kunna ju möjligen uppstå; men sådana få väl ej afgjort förutsättas, och i detta, som i andra fall, bör man ej för missbrukets möjlighet försaka bruket. — Mycket godt skulle genom dessa förslags antagande vinnas för vårt flickskoleväsende, sådant detta redan nu är.

Fastän tal. saknade nödiga statistiska bevis, vågade han dock påstå, att våra flickskolor på de senaste 20 åren gjort mycket stora framsteg och, liksom i Tyskland, hållit jämna steg med den materiella utvecklingen. Det vore derföre antagligt, att den svenska flickskolan, äfven utan statens mellankomst, allt framgent komme att kraftigt utveckla sig. Saken vore emellertid af den vigt, att staten borde



räcka en hjälpsam hand. Mera borde han tills vidare ej göra, enär ett själfständigt organiserande och ingripande från statens sida möjligen kunde vara af större fara än gagn. Tal. ansåg, att enskilda och kommunala flickskolor i allmänhet bjuda de största fördelarne; ej derföre att enligt tal:s mening våra elementarläroverk för gossar voro så alldeles på villovägar (som en föregående tal. ansett), att qvinliga läroverks upprättande efter ett i vissa delar liknande system skulle hafva ett afgjordt menligt inflytande på våra flickors utveckling, utan *derföre*, att flickskolans förnämsta uppgift vore att uppfostra flickan för hennes plats inom familjen. Det kräfvades i följd häraf inom flickskolorna noggrannare ledning och större uppsigt, än fallet antagligen kunde blifva, om staten skulle ordna dem och der tillsätta lärare med samma anspråk och efter samma prof, (pappersmeriter m. m.) som dem, hvilka i statens gosskolor förekomma. — Det vore antagligt — tecken tyda redan härpå — att kommunerna i vida högre mån än hittills skola taga det qvinliga skolväsendet om hand. Staten borde stödja och främja denna sträfvän.

Ehuru tal. ej i allo gillade den sista riksdagens beslut i denna fråga, vore detsamma dock i själfva principen icke förkastligt. Det hade den fördelen, att skolafgiften för de skolor, som kunna begagna sig af statsunderstöd, blir ganska låg (50 kr., ehuru en högre afgift än i statens elementarskolor, kan i våra tider ej anses för en hög summa). I följd af denna bestämmelse om skolafgiften, är det emellertid egentligen blott kommunala skolor, som kunna hafva fördel af statsanlaget, och detta endast under den förutsättning att kommunerna själfva kunna anslå tillräckliga medel för skolans underhåll, eller att garantiföreningar eller bolag af samhällets förmögna medlemmar bildas, hvilka åtog sig de bidrag, som för skolans fortbestånd kunde ifrågakomma. Under förutsättning att så komme att ske, vore bestämmelsen om den låga afgiften en fördel, emedan en riktig kostnadsfördelning af utgifterna för en kommunalskola och en stor lättnad för de mindre bemedlade föräldrarna derigenom skulle vinnas.

Ifrågavarande riksdagsbeslut har emellertid den olägenheten, att de privata flickskolorna i allmänhet ej kunna begagna sig af den erbjudna hjälpen. Denna olägenhet kunde häfvas antingen genom ändring af riksdagsbeslutet derhän, att skolafgifter för dessa skolor skulle tillåtas vara högre, eller derigenom att en särskild understödsfond för sådana skolor anslöges, af hvilken understöd på andra vilkor skulle kunna gifvas.

Fru **Adlersparre** erinrade om en talares påstående att man talat om »öfveranssträngning» utan att hafva klart för sig hvad detta ord innebär, samt antydde att detsamma torde vara händelsen med öfverläggningen äfven i denna punkt. Här hade nämnts »statens idé»; för mången åtminstone bland oss olärda qvinnor torde denna idé vara ganska sväfvande, och i följd deraf blefve också uppfattningen af statens pligt och intresse oklar.

En talare vid förra mötet hade yttrat, »att qvinnan vore likgiltig i statens ögon»; att så *borde* vara, kan väl ej vara någons



mening, men att så varit, är obestriddigt. Betraktar man nu staten såsom en *död mekanism*, en blott fortskaffningsmaskin för folkets offentliga angelägenheter, ja då är ju liknöjdheten fullkomligt berättigad. Är staten deremot en *levande organism*, ett slags *kollektiv personlighet*, i sig upptagande hela folket, hur dåraktigt förefaller ej då det antagande, att han skulle kunna vara liknöjd för den ena hälften af sitt eget jag! Det vore som skulle en människa säga: »mitt ena öga vill jag öfva och skärpa till det yttersta, med det andra bryr jag mig icke om»; eller: »mitt *hufvud* vill jag på det omsorgsfullaste vårda och taga vara på, men *hertat*, det får stå sitt kast.»

Nu handla visserligen många människor så, medvetet eller omedvetet; *hertfel* har ju också blifvit en af vår tids mest gängse sjukdomar. Och hvem vet om ej också staten lider af detta onda: de spekulativa, beräknande krafterna har han godt om; men *hertekrafterna*, hängifvenheten, offervilligheten, fosterlandskärleken, som skulle göra de förra fruktbarande — äro de ej ofta hämmade eller rubbade i sin verksamhet? Och kan ej detta hafva sin grund deruti att staten så länge varit ligkiltig för den del af sig sjelf, som är *hertelivets* bärare? Staten har varit liknöjd för qvinnan och qvinnan har blifvit liknöjd för staten.

Hur mycket ondt som blifvit gjordt och hur mycket godt som blifvit ogjordt i följd af denna ömsesidiga liknöjdhet, vore omöjligt att ens gissningsvis bestämma. Tal. ville dock anföra en liten uppgift, som kastade en strimma ljus öfver denna mörka frågan. Den var hemtat ur en berättelse af en jurist, hvilken, då han förvånades att i brottmålsannalerna för det distrikt der han verkade, ständigt återfinna, än bland unga än bland gamla lagbrytare, ett och samma namn, tog sig för att spåra detta namn tillbaka, släktled efter släktled till dess ursprung. Spåret stannade då vid en arm, vilseförd, öfvergifven qvinna, som »likgiltig i statens ögon» *ända tills hon trädde inom fängelsemurarne* — men derefter sjunkande allt djupare i last och brott — nu befanns hafva varit stammoder för 200 brottslingar, som alla längre eller kortare tid befolkat distriktets fängelser och spridt smittan af hennes namn och arf till kommande släkten. — Detta som en negativ bild af det ogagn staten kan hafva af sin liknöjdhet för qvinnan.

Denna liknöjdhet hade, enligt en talares påstående, gått så långt, att »qvinnan knappast kan sägas finnas till inför lagstiftningen». Utan att taga detta yttrande efter orden ville tal. dock påminna om ett undantag: Inför *strafflagen* hade qvinnan alltid funnits till; *inför rätta* var hennes likställighet med mannen alltid erkänd; men ifråga om *rättigheten* till det nyttiga arbete, som dock är bästa hjälp mot frestelsen, eller till uppodlingen af de högre själsanlag, som missvårdade och missriktade ofta leda just till brott — der förnekas likställigheten. Tal. sade icke detta som en förebräelse eller en pockande fordran till staten, utan blott för att påpeka ett gammalt missförhållande, af hvilket staten sjelf hade största men. Hvad staten kan och bör göra för att afhjelpa detta, är ej så lätt



att bestämma; tal. ansåg emellertid som en glädjande företeelse att ingen enda röst i denna församling höjts mot den förutsättningen att det ju var statens både pligt och intresse att göra något. Det som staten kunde göra behöfver väl icke nödvändigt inpressas i en viss form, och detta just den som goss-skolorna erhållit, hvilken ju erkännes vara allt annat än fullkomlig. Att mönsterskolor mycket godt kunna uträtta, synes deraf att ingen, som kastar en opartisk blick på lärarinnebildningen och den qviuliga skolbildningen nu och sådan den var innan seminarium och normalskolan börjat sin verksamhet, kan jäfva den ofantliga utveckling till ett bättre, som inträdt, i trots af de brister som vidläda mönsteranstalten. Att Stockholm kunde anses erhålla en för stor ynnest gent emot landsorten, i fall mönsterskolor i olika riktningar der förlades, kunde tal. icke tro. Stockholm hade full rätt att af landsorten återbördas något godt för det myckna dåliga och odugliga, hvarmed hufvudstaden genom inflyttning öfversvämmas; att Stockholm i första hand torde få godt af en dylik elementarskola bör således ej vålla afund hos landsorten. Tal. ansåg att af det väsentligaste som vid förra mötet yrkades var intet oförenligt med hvad hon önskade: hon ansåg ej önskligt att ett absolut friskolesystem i likhet med det för gossar upprättades; hon ansåg att staten borde dela ansvaret med kommuner eller landsting; hon trodde att en stor del af den fria undervisning, som borde stå den obemedlade qvinnan i mon af hennes anlag till buds, kunde meddelas henne i redan befintliga goda flickskolor, men ansåg ej att det lilla steg, som vid förra riksdagen togs i denna riktning varit välbetänkt. Tal. ansåg att det icke vore de *enskilda skolorna* utan *de fattiga eleverna*, som borde erhålla understödet, och menade att skilnaden häremellan, om ock i verkligheten ringa, dock vore af vikt, så väl för grundsatsens som för kontrollens skull. Hon hade frågat en sakkunnig person härom, som sagt, att i fall sådana skolor i Ystad eller Haparanda begärde understöd, så hade regeringen troligen ingen annan, från hvilken upplysning om skolans beskaffenhet kunde erhållas, än en elementarskolelärare på platsen, som kanske medverkade i skolan, och som af skolans understödjande egde ett enskildt intresse. Understödet, som staten gaf, borde därför gälla frielever; och mot svårigheten att bestämma dessa oväldigt ville tal. genmäla att ju landstingen tillsatte skolkomitén, på hvilken profning, och icke på enskilda rekommendationer, urvalet skulle bero. Tal. ville för sin del att *initiativet* skulle utgå från staten, men ju mera landsting, kommuner och enskilde bidroge till saken ju bättre; och de mönsterskolor, som staten skulle upprätta behöfde ju icke blifva sådana, som gossarnes voro. Man hade vädjat till qvinnans offervillighet för att uppskjuta frågan, men tal. erinrade, att qvinnan ju ej har rätt att offra annat än sig sjelf, icke sina barn och ej heller att, om ock så stundom sker, offra sina döttrar för sönerns skull.

**Ordf.** ville påminna de närvarande om att frågan löd: Huru långt är det med statens pligt och intresse förenligt att draga försorg om qvinnans undervisning och att det sålunda ej gällde att



afgöra om det var statens pligt utan *huru*. Tal. trodde ej och hade ej heller hört att denna pligt af någon här bestreds; ja, att den numera ingenstädes enligt tal:s förhoppning blifvit eller skulle blifva omtvistad, utan att de flesta voro ense derom att staten bör taga vara på alla andliga krafter, och sörja för deras utveckling. Tal. ville för den framskridna tidens skuld ej vidare utveckla sin åsigt, och ansåg att mötet stannade i tacksamhet till de talare som hade något vidare att yttra, om de fattade sig så kort som möjligt.

Grosshandlar **Berg** fann sig förekommen af ordföranden i hvad han tänkt yttra, nämligen att ingen här ju betviflat statens pligt i denna fråga. Diskussionen vände sig om »huruvida det är med statens *intresse* förenligt» att göra något för den qvinliga bildningen. Man måste då göra klart för sig hvad qvinnans egentliga kallelse är, och denna lär väl ingen bestrida bestå uti att blifva maka och moder, hemmets skyddsengel och barnens uppfostrarinna. Men när denna hennes kallelse är bestämd, blir frågan vidare om hon genom skoluppfostran göres olämplig för detta sitt kall, och då svarar erfarenheten ovilkorligt nej, hon *måste* vara bildad för att blifva den bildade mannens jämlike, hans sällskap och hjälp.

Men då i vår tid förhållandena gestaltat sig så, att den simplaste handtverkares, skraddarens som skomakarens, son kunna erhålla en bildad uppfostran, så måste staten draga försorg om att de qvinnor, som skola blifva dessa mäns hustrur, äfven sättas i stånd att blifva delaktiga af bildningens välsignelse. Detta är af största intresse för staten, ty qvinnan skall uppfostra statens barn. Man har yttrat att det är föräldrarnes sak att skaffa barnen skolbildning, men då kommer man i strid med den förut uttalade åsigten om statens *pligt* att sörja för denna. Låtom oss äfven tillse huru föräldrarne äro i stånd att gifva denna skoluppfostran. I våra tider är det just industriens män, ifrån köpmannen till skraddaren och skomakaren, som utan svårighet kunna betala en skolaafgift af 150 kr. för enhvar af sina döttrar, men frågan är om en del af våra bildade embetsmän och deras bildade hustrur, hvilka i trots af det sedvanliga dyrtidstillägget icke kunna förskaffa sig en sorgfri ekonomisk ställning kunna gifva sina döttrar äfven samma bildningstillfälle. Detta är för dem ofta alldeles omöjligt, och det måste svida i dessa bildade föräldrars hjertan att se sina barn antingen uppväxa i okunnighet, eller att nödgas genom anlåtande af enskilda skolföreståndares barmhertighet förskaffa barnen deras undervisning. Och hurudana blifva förhållandena då barnen uppvuxit? Skraddaren eller skomakaren och hans genomhederliga, förståndiga men för intelligensens fordringar kanske just icke så vakna hustru hafva gifvit sina döttrar en uppfostran, som den hvilken grefvens och godsegarens erhålla, och följderna är att dessa flickor ej vilja gifva sig inom sin krets. Hvem skola dessa då gifva sig med? Icke med verkmästaren eller deras likar i samhällsställning, ty dessa stå lägre i bildningsgrad. Den fattige embetsmannens döttrar deremot, hvilka uppvuxit i okunnighet, kunna å sin sida ej blifva lämpliga hustrur åt statens embetsmän. En fördel, som bildningen medför, är att den bildade qvinnan



vet sitt värde ej bestå i de granna kläderna, i uthusräckorna på kjolarna, kronan får för henne en helt annan betydelse och hon förstår att bättre använda den än på flärd och grannlåt, hvilken den obildade kvinnan som sin högsta lycka eftertraktar. Tal. bad att med ett exempel få belysa detta. En julafton hade en man, som verkligen var i tillfälle dertill, skänkt sin bildade hustru ett litet smycke för att dermed glädja henne. Men den belåtenhet hon till en början kände varade ej länge, och mannen såg snart tårar i hennes ögon, hvilkas anledning hon förklarade sålunda, att hon betänkt det smyckets penningevärde bättre inom hemmet kunde användas, och så skedde äfven. Så skulle troligen en obildad kvinna ej hafva handlat, ty hon hänger vanligen på sig så mycket grannlåt hon får. Tal. hade velat visa att det ur flera synpunkter var viktigt för staten att kvinnan sattes i tillfälle att nå samma bildning som mannen, men som tal. icke var fackman kunde han ej säga på hvad sätt och i hvad utsträckning detta skulle förverkligas. Då han hört att man här föreslagit det kvinnan borde vänta på statens medverkan i detta fall tills elementarläroverken blifvit omorganiserade, rann det ordspråket honom i sinnet: medan gräset gror, dör kon. Hvad statens tillgångar an gick, så hade den väl råd att offra något för en så viktig sak, då den kunde bekosta undervisare för landets bränvinsbrännare i denna handtering som är nationens förderf. Men innan ett fullständigt system af statsläroverk kunde komma till stånd vore det väl lämpligast att understödja privata skolor, och ecclesiastikdepartementet vore väl icke bundet att rådfråga en eller annan lärare i Haparanda eller Ystad, som kunde hafva ett enskildt intresse af att skolan finge understöd, utan kan i stället vända sig till biskopen i stiftet, presten i församlingen och magistraten i staden. Staten bör väl hafva så mycket förtroende till sina förtroendeembetsmän att den kunde lita på deras gemensamma utsago. Att fastställa skolafgiften till 50 kr. såsom vilkor för erhållande af statsbidrag ansåg tal. oklokt, ty få privatskolor ha råd att på detta vilkor mottaga statens understöd. Denna beräkning är lätt gjord, då man betänker att lokalen kostar ett par tusen kr., lärarne flera tusen, och sålunda föga blir öfver äfven då afgiften är 150 kr. Utan att göra några förbehåll rörande afgiften borde staten lemna de 3,000 kro:a, mot det vilkor att ett visst antal frielever skulle mottagas, motsvarande det nämnda understödet belopp.

Fru **Adlersparre** ville yttra ett par ord om en uppfattning, som gjort sig gällande på ett par håll under diskussionens gång. Man har nämligen medgifvit att kvinnan bör få uppfostran, men för mannens skuld, som hans maka eller uppfostrarinna; man har ansett kvinnans uppfostran som *medel*, mannens som mål. Detta ligger, menar man, i kvinnans naturliga bestämmelse. Tal. ville dock erinra, att kvinnan äfven har en *andlig* bestämmelse, och först då hon blifvit skicklig att rätt uppfylla denna, blir ock hennes naturliga bestämmelse helgad och hon sjelf i stånd att uppfylla de fordringar denna ställer på henne.



Doktor **Nordström** bad att till en början få konstatera det för honom glädjande faktum, att den af honom vid förra mötet framställda äsigten det upprättandet af flickskolor skulle tillhöra landstingen vunnit så mångas sympatier. Men tal. hade ock af några talare rönt motsägelse och ville i möjligaste korthet med anledning af deras anföranden yttra sig. Att statens elementarskolor skulle hufvudsakligen afse embetsmannabildningen hade tal. vid föregående mötet icke hört någon påstå; men det egendomliga härvid var att alla dessa ord vid förra sammankomsten blifvit uttalade och det af tal. sjelf. Men han hade tillagt ett ord; han hade nämligen sagt att de *ingalunda* skulle anses hufvudsakligen afse embetsmannabildningen, ehuru det alltid måste finnas en samling bildade ynglingar, bland hvilka staten kan välja sina tjänstemän, och att statens förhållande till goss-skolan af denna anledning blifver något olika än till flickskolan, fastän denna derföre, *äfven för staten*, ej är af mindre vikt. Det var denna synpunkt vid frågans bedömande, som tal. velat framhålla, ingen annan.

Någon hade vidare sammanställt tal:s beräkning att elementarskolorna för flickor skulle kosta en million, med ett annat yttrande att man skulle komma att blekna för debetsedlarne. Detta hade varit att sammanblanda tvenne skilda saker; den sistnämnda och alldeles riktiga erinran att tänka på debetsedlarne hade gällt förslaget att upprätta *elementarskolor i hvarje kommun*, något som skulle gå löst icke på en, utan på många millioner. Tal:s egen beräkning hade framställts af den orsak att han ansåg det regering och riksdag borde hafva klart för sig hvad det verkligen komme att betyda i fall de åtog sig äfven elementarskolorna för flickor; till denna beräkning hade tal. fogat som sin mening, att denna million vore *väl använd*, men ej tagen från *rätt håll*, och slutligen hade tal. framför allt grundat sin åsigt ej på ekonomiska skäl, utan i det allmänna bästas, i decentralisationens, uppfostrans och undervisningens intresse. Nyssnämnde talare menade att frågan om statens eller landstingens handhavande af flickskolan vore af underordnad intresse. Ja, visserligen, i fall man afhandlade grundfrågan om kvinnobildningens nödvändighet, men icke då man talar om den 4:de punkten i diskussionsprogrammet, hvilket ju är tillfället. Redan anförde talare påstod att landstingen ej skulle hafva något omedelbart intresse af denna fråga. Är detta fallet, så har staten det icke heller. Men det är ju föräldrarnes behof att bereda undervisning åt sina barn, som här är intresset och detta måtte väl lika mycket finnas i landstinget som vid riksdagen. Tydligt är ju för öfrigt att inrättandet af en ny skola eller en ny adjunktur i t. ex. Vesterås, intresserar denna ort lifligare än någon annan ort i riket eller riksdagen, och detta blir i alla dylika fall städse det sjelfklara förhållandet. Vid hvarje landsting, der fråga uppstode om bildandet af en flickskola, blefve hela detta landstingsområde särskildt intresserad, och föräldrarne — mödrar så väl som fäder — hade mångfaldiga tillfällen att ingripa i frågans lösning; något som uppe vid riksdagen i ingen nämnvärd mon kan blifva fallet. Den



anförda betänkligheten, att *ett* landsting skulle göra mycket, *ett annat* deremot dröja länge innan det gjorde något, fann tal. icke synnerligen farlig. Det landsting, som till en början gjorde för litet, skulle snart blygas att blifva efter. Hvad det beträffar att kommunerna ej utan garanti-föreningar skulle hafva råd att sörja för skolväsendet, så finnes ingen fara; genom att skatta till staten bidraga i sjelfva verket *redan nu* alla landstingsområden till goss-skolorna, hvilka tal. äfven helst ville ställa under landstingens styrelse. Detta skulle lända till besparande af en onödig omväg och till undvikande af onödigt trassel. Hvad initiativet angår, så tages detta ju på visst sätt verkligen af staten, då denna förklarar sig *icke* sjelf vilja göra något, men uppmanar landstingen att bruka den beskattningsrätt de ega för att upprätta dessa skolor. Om så behöfdes, kunde staten härvidlag ju utfärda en dylik *befallning* för landstingen, som den i fråga om folkskolan gjort för socknarne, något som tal. för sin del likväl ej skulle önska, förr än det visade sig af behovet påkalladt.

Lektor **Linder** förklarade närmare ett par af honom förut fällda yttranden, hvilka blifvit i någon mån missförstådda. Ville för öfrigt ej inlåta sig i polemik om enskilda uttryck, emedan detta skulle onödigtvis bortaga tiden för andra talare.

Rektor **Siljeström** ville anmärka, att doktor Nordström missuppfattat hans ord. Tal. hade noga följt hans sakrika och intressanta föredrag, förra gången liksom denna, och doktor Nordström hade verkligen sagt »*icke* hufvudsakligen», men ingen torde kunna neka att andra talare vid förra mötet yttrat sig i den antydda riktningen. Doktor Nordström hade enligt tal:s mening ställt frågan på den rätta ståndpunkten. Här vore ej fråga om huruvida det är förenligt med statens pligt och intresse att gifva qvinnan bildning, ty detta hade ingen förnekat; den praktiska frågan vände sig om huru vida staten skulle upprätta mönsterskolor eller understödja de privata, samt om kommunen i statens ställe skulle taga skolorna om hand, då ingen hade föreslagit införandet af ett helt läroverkssystem lika med goss-skolornas. Tal. ställde sig obetingadt på doktor Nordströms ståndpunkt i detta fall, ty så som denne så riktigt hade anmärkt, skulle fäder och mödrar sjelfva få tillfälle att verksamt ingripa med utöfvande och bestämmande rätt i dessa viktiga frågor och allt ej komma att bero på departementet, der man med bästa vilja svårligen kan till fullo förstå och bedömma alla de omständigheter, som härvidlag böra verka bestämmande på omdömet. En tal. hade klandrat att tal. velat undanskjuta denna viktiga sak till en obestämd framtid. Denna anmärkning led af tvenne fel: först och främst förbiseendet af de *skäl* härför som tal. anført, och hvilka han vidhöll vara af den vikt att saken skulle vinna snarare än förlora på dröjsmålet, och för det andra förbiseendet att all utveckling i vår tid tagit en så snabb fart att, blott man en gång börjar röra på saker och ting, så inträda reformerna kanske mycket förr än man vågade hoppas. Det vore då väl ej skäl att, för vinnandet af ett eller annat år, äfven i flickskolan



införa ett system som man ogillar. Det omdöme af tal. som en annan talare ogillat, att våra läroverk äro på villovägar, ville tal. vidhålla i samma mening han fällt det, nämligen att de nu som för 13 år sedan vore bundna af examenstvangen, och att de alltjemt fortgått i den missriktning som deraf vållades. Något annat hade tal:s yttrande ej afsett. Hvad inspektion af skolorna angår, hade den tal. som föreslagit denna, haft mycket rätt, i synnerhet som denna inspektion visserligen delvis finnes de jure, men i de flesta fall torde lamt utöfvas. Men deremot ville tal. ej att tvångsåtgärder skulle tillgripas för att hindra personer, som ej kunde uppvisa betyg, från att upprätta enskilda skolor, ty man hade ju talrika exempel på utmärkta skolor, hvilkas föreståndare på intet sådant sätt skulle kunna dokumentera sig i fall det fordrades, och jägtandet efter bönhasar och bönhaseri hafva vi redan nog af; införandet af ett sådant system ledde ej till målets vinnande.

Fru **Adlersparre** instämde i hufvudsak med doktor Nordström, men ansåg att staten icke kunde fylla sin pligt med ett blott påbud; staten borde understödja landstingen i mon som dessa sjelfva anslogo medel till saken, ungefär på samma sätt och under samma kontroll som till folkhögskolorna. Dessutom då tal. önskat att mönsterskolor måtte upprättas, hade hon dervid tänkt mindre på den högre undervisningen, för hvilken ju redan till en del är sörjdt, utan mera på den *praktiska* utbildningen. För ett år sedan hade en af det svenska landbrukets mest ansedde representanter på detta samma rum med styrka och sanning framhållit vigten af att upprätta praktiska hushållsskolor för kvinnor af alla klasser, på det ej en stor del af de förmåner, som vunnits genom en mera vetenskaplig behandling af den *yttre* hushållningen, måtte gå förlorad genom rådande okunnighet och gammal slentrian i den inre. Staten har medelst musik-konservatoriets och konstakademiens öppnande äfven för kvinnor sörjt för talangens utbildning; det vore då hög tid att äfven göra något för de praktiska anlagens utveckling, hvilken just för kvinnans kall i hemmet är så vigtig, och som torde falla mer och mer i förakt, om staten upprättar endast skolor för den högre intellektuella bildningen.

**Ordf.** ansåg att frågan nu var tämligen genomdiskuterad, och att meningsskiljaktigheterna egentligen rörde frågan om *hvar* man skulle förlägga pligten att sörja för kvinnobildningen, ty att denna pligt fanns var ju afgjordt: om man skulle hänskjuta den till staten, kommunerna eller landstingen. Huru vacker denna senare idé än var, fruktade tal. likväl att den ej kunde förverkligas. Landstingen hafva mycket olika tillgångar: det ena är rikt och det andra fattigt, men just i det fattiga landstingsområdet kan behofvet vara större. Då staten har skyldighet att gifva medborgerlig bildning, har staten icke rätt att i något fall skjuta från sig denna skyldighet, och den gör det icke heller: de fattiga folkskolorna hafva mer än en gång hittat vägen till statens kassa. Man kan ej förebrå representationen njugghet mot bildningens kraf; man har snarare skäl att vara stolt öfver dess frikostighet i sådana fall, så stor att



intet land finnes der den är större, och äfven stolta deröfver att i vårt land ingen yngling, äfven född i den fattigaste koja, är ur stånd att erhålla hela den bildning landet kan gifva, och denna samma rätt bör komma äfven qvinnan till godo. Något åtminstone måste göras; hvad är i detta fall en million? Millioner åker riksdagen hvarje dag af med på det rullande jernvägsmaterielet, och en million kr. är helt enkelt = en mil jernväg. Och hvad betyda medlen för den materiela utvecklingen mot dem för den andliga? En stor tänkare har sagt det »intet land är så rikt att det har råd att spara på sitt undervisningsväsende», och tal. var af alldeles samma mening.

**Ordf.** framställde derpå till mötet följande frågor:

1:sta. Bör staten ingripa i qvinnans undervisning genom seminariers upprättande för lärarinnebildning?

Frågan besvarades med *ja*.

2:dra. Bör staten ingripa genom inrättande af ett mindre antal normalläroverk?

Frågan blef med blandade *ja* och *nej* besvarad.

3:dje. Bör inrättandet af allmänna elementarläroverk för flickor öfverlemnas åt staten?

Frågan blef med blandade *nej* och *ja* besvarad.

4:de. Bör inrättandet af dylika läroverk lemnas åt kommunala myndigheter?

Frågan blef med blandade *ja* och *nej* besvarad.

5:te. Bör staten ingripa genom inspektion af läroverken?

Frågan besvarades med öfvervägande *ja*.

6:te. Bör staten ingripa genom understöd åt enskilda skolor?

Frågan blef med blandade *ja* och *nej* besvarad.

**Ordf.** förklarade att frågan skulle hållas öppen, på det man under diskussionens fortsättning möjligen till densamma kunde återkomma.

Mötet upplöstes kl. 9 e. m.

Mötet fortsattes Tisdagen den 9:de Mars kl. 6 e. m.

**Ordf.** förklarade att diskussionen om de 4 första frågorna var avslutad, samt att öfverläggningen för aftonen sålunda skulle gälla de 3:ne sista.

**Ordf.** anmärkte att den 5:te frågan sönderföll i 2:ne delar, hvaraf den första anginge *skolstyrelsens sammansättning*, och den andra *skolstyrelsens befogenhet* gent emot läroverket.

Tal. ansåg denna fråga så som en synnerligen viktig, och önska-  
de att den skulle blifva föremål för ett lifigt meningsutbyte. Han  
uppmnade de närvarande att yttra sig, men erinrade dem att här  
endast vore fråga om de af allmänna medel understödda skolorna,  
enär de enskilda ju stå under sina föreständares eller förestända-  
rinnors styrelse.



Lektor **Linder** nämnde, att han nyligen läst en berättelse, hvilken anförts såsom bevis på huru litet anseende läkarekonsten och hennes utöfvare hade i vårt land ännu för omkring hundra år sedan. Inom hälften så lång tid skall troligen det sätt, på hvilket skolstyrelserna nu äro sammansatta, anföras som bevis på huru ringa läroverkens och undervisningens betydelse var uppskattad ännu på 1870-talet. Hvad särskildt angår förhållandet i Stockholm, skulle man nästan kunna säga, att de som äro ledamöter af skolstyrelserna icke borde vara det, och att de som borde vara styresmän icke äro det. Det finnes, så vidt tal. visste, inga i lag stadgade garantier för att en enda sakkunnig och för skolväsendet allvarligt intresserad person skall finnas i någon af direktionerna för statens elementarläroverk i hufvudstaden. Man har icke att frukta motsägelse, när man såsom allmän grundsats framställer det yrkandet, att hvarje angelägenhet bör bedömas af sakkunniga personer. Om man sporde en militär, huruvida han ansåge lämpligt, att endast personer, som hvarken ega den ringaste erfarenhet eller några studier i militära frågor, borde sitta till doms öfver militärer och i militära mål, så skulle han helt säkert med förtrytelse afvisa en sådan tanke såsom fullkomligt orinlig. På samma sätt skulle det utan tvifvel gå, om man t. ex. ifrågasatte att läkare och läkarefrågor skulle bedömas af jurister eller tvärtom. Till ledamot i en skolstyrelse anses deremot snart sagdt hvilken oförvitlig person som helst hafva erforderliga egenskaper. Tal. ville påpeka några af de skadliga följder, som nästan med nödvändighet åtfölja dessa oriktiga föreställningars tillämpning. Vid befordringar är det ju alltid mindre säkerhet för att den dugligaste sökanden blir vald, om styrelsen ej eger de för bedömande af lärareskicklighet nödvändiga insigterna. Frågor om förändringar och förbättringar inom ett läroverk få ofta förfalla, huru berättigade de än må vara, endast af det skäl att styrelseledamöterna sjelfva ej förmå, äfven om de skulle vilja det, afgöra om en föreslagen reform verkligen behöfves eller icke. Tal. ville dessutom anmärka svårigheterna för den högsta myndigheten att under nuvarande förhållande kontrollera skolstyrelser och, om så behöfves, tvinga dem att fullgöra sina skyldigheter. En person, hvilken har sitt egentliga verksamhetsfält utom skolan och der oklanderligt fullgör sina åligganden, är, om han sitter som lönlös medlem i en skolstyrelse, nästan oåtkomlig. Tal. visste intet sätt ens för regeringen att komma till rätta med en oeffterrätlig skolstyrelse. För lärarne är det nuvarande tillståndet allt annat än nyttigt och angenämt, och det hade gladt tal., att Stockholms läraresällskap nyligen uttalat en bestämd önskan om en genomgripande förändring åtminstone i en punkt, nämligen i fråga om sättet för läraretjensters tillsättning.

För bemötande af en invändning, som ofta blifvit gjord mot lärares upptagande i direktionen öfver läroverk, der de sjelfva äro anställda, nämligen att de då skulle blifva sina egna styresmän, hvilket skulle vara olämpligt, ville tal. endast påminna om förhållandet vid universiteten och Karolinska institutet. Vid de förra



utgör konsistorierna och vid det senare lärarekollegiet den närmaste styrelsen. Alla tre dessa myndigheter bestå af lärare. I styrelsen för Teknologiska institutet sitta för närvarande åtminstone två af dess lärare.

Mycket vore ännu att tillägga, men tal. ville nöja sig med att framställa det yrkande, att i hvarje styrelse för ett läroverk dess lärarepersonal må blifva starkt representerad. Hans mening vore alltså icke, att styrelsen skulle bestå endast af lärare. Äfven andra kunna deltaga i afgörandet af de mål som en skolstyrelse har att behandla, och särskildt med afseende på den allmänna organisationen af läroverket borde den utanför stående allmänheten, föräldrarne och målsmännen, vara representerade i styrelsen. Dessutom kunde möjligen en viss ensidighet lätt göra sig gällande, om lärarne ensamme finge råda. Bäst vore om styrelsen bestode till hälften af läroverkets lärare och till hälften af andra personer. Utgjorde styrelsen ett udda antal, t. ex. 7, kunde den ene väljas med hufvudsakligt afseende på skicklighet som ordförande, utan hänsyn till den ena eller andra kategorien.

Men här vore egentligen fråga om skolor för qvinlig ungdom. Tal. hemställde om icke mötet ville uttala sig för den meningen att qvinnan bör hafva plats i sådana skolors styrelser. I princip kunde knappast någonting invändas mot denna åsigt: fråga vore endast, huruvida man finge antaga, att inom de särskilda kommunerna finnes ett tillräckligt antal kvinnor, som hafva förmåga och vilja att åtaga sig sådana uppdrag. Tal. trodde, att så är förhållandet, och yrkade att i hvarje styrelse öfver ett qvinligt läroverk alltid måste finnas minst två kvinnor, af hvilka en borde väljas utom läroverket och en bland dess lärarinnor. I Finland är det redan ganska vanligt att kvinnor väljas till ledamöter i skolstyrelser.

Slutligen yrkade tal., att vid lärare- och lärarinnetjensters tillsättande tre fullt sakkunniga personer måtte i hvarje fall få uppdrag att hvar för sig afgifva utlåtande om de sökandes kompetens. Derigenom skulle läroverken få säkra garantier att deras intresse tillgodosåges, och ledamöter af styrelserna befrias från den olidliga skyldigheten att rösta i ämnen, som de icke förstå.

Professor **Cederschiöld** ansåg att man först bort afgöra skolstyrelsens *befogenhet*, innan man afhandlade dess *sammansättning*. Enligt den förre talarens mening skulle skolstyrelsens makt vara synnerligen stor, men tal. ansåg tvärtom att den borde inskränkas hufvudsakligen till den ekonomiska delen af skolan. I hvarje sådan styrelse tillgår vanligen så, att *en* person tager tömmarne och egenmäktigt styr allt, eller också uppstår en splittring, som omöjliggör gagnelig samverkan. De enskilda skolorna gå ju förträffligt utan styrelser inblandning, och tal. hemställde till de närvarande föreständarinorna för dylika skolor om de ej helst betacka sig för en styrelses medverkan vid sina anordningar. Endast i fråga om rent yttre förhållanden ansåg tal. sålunda önskligt att skolstyrelsen ingrep; det öfriga kunde lärarekollegiet bäst ombesörja. Tal. påpekade



huru åtskilliga högre inrättningar, såsom Karolinska institutet o. a. styras på detta sätt, och när så kan ske med de högre bildningsanstalterna borde det kunna ega rum äfven med de lägre.

Lektor **Linder** påminde derom, att hvarje institution måste stå under ledning af någon slags myndighet. En sådan torde väl få anses nödvändig äfven för statens skolor. Staten hvarken kan eller bör öfverlemna åt en enskild föreståndare eller föreståndarinna att enväldigt styra ett af hans läroverk. Om det kollegiala styrelsesättet någonsin är behöfligt, så är det i fråga om skolstyrelserna. Möjligt vore utan tvifvel, att en blefve den egentlige ledaren, t. o. m. att ett slags envælde komme att ega rum, men detta behöfde ju icke blifva regel. Dessutom berodde ju sådant på huru noggrant man ginge till väga vid valet af ledamöter. I alla händelser borde väl tillvaron af flera ansvariga ledamöter i en skolstyrelse inverka hämmande då enväldet hotade att taga en farlig vändning. Men om nu skolstyrelserna borde bestå af flere personer, så borde lärarne vara starkt representerade. Detta var hvad tal. ville lägga vikt på. Derigenom att både lärare och andra hade plats i dessa styrelser undginge man lättast ensidigheter.

Rektor **Siljeström** ville yttra några ord om skolstyrelser i *allmänhet*, ty som man ej hade flickskolans organisation klar för sig, vore det för tidigt att ingå i öfverläggning om dess styrelse. Tal. ville blott taga fasta på hvad som yttrats, att qvinnan borde ega tillträde i skolstyrelsen; och detta gäller icke minst folkskolan, der halfva antalet barn äro flickor, allrahelst i folkskolan numera undervisas uti handarbeten. Alla andra talande skäl oberäknade, torde detta senare tala för sig sjelft.

Fru **Adlersparre** instämde i allo med rektor Siljeström. Tal. fann egendomligt att i Sverige, der man så mycket håller på qvinnans inflytande i fråga om uppfostran i hemmet, och derstädes nästan fordrar för mycket af henne med afseende både på gossarnes och flickornas ledning och undervisning (hvilken senare, då den sker i hemmet, hon ofta sköter), så försvinner qvinnan så fort man kommer på den allmänna undervisningens område. Der tages ej hänsyn hvarken till qvinnan eller modern, och i *skolstaten* om ej i *staten* är qvinnans moderliga uppgift obeaktad. Häri ligger mycken anledning till misstag och missförstånd mellan hem och skola, der modern just kunde vara den förmedlande länken; nu är det endast männen, som komma till tals. I de praktiska skolor, hvilkas uppriktande tal. förra gången satte som ett af sina önskemål, samt hoppats att någon skulle vidare berört, skulle detta vålla de största olägenheter, som det redan gör i tekniska skolor, i syskolor och småskolor, der män skola bestyra allt — men så går det ofta också derefter. Sjelfve Homeros tog sig ju stundom en blind, och det torde ej vara ett vågadt antagande att detta äfven kan hända skolstyrelserna; modern skulle därför i dessa blifva ett väckande element. Tal. hade särskildt förvånats öfver att vid Tiksdaysmotioner om sys- och väfskolor, det ej ens fallit någon motionär in att nämna annat än män som styrelse-medlemmar.



Tal. kände ej huru förhållandet var i Tyskland, men visste att i Frankrike öfva äfven kvinnor läroverksinspektion, och i England finnes i de nybildade skolornas styrelse 2:ne kvinnor, som visat sig ytterst nitiska och verksamma. I Finland hade äfven kvinnor rätt att som medlemmar i skolstyrelser taga plats, och tal. visste att en Finne var närvarande vid mötet, som härom kunde lemna närmare upplysningar.

Doktor **Palmén** meddelade det den skolförordning, som 1866 utkom i Finland medgifver, att i direktionen öfver småskolor och flickskolor kuana inväljas någon eller några för folkbildningen nit-älskande fruntimmer inom distriktet, och der en fruntimmersförening för välgörande ändamål är bildad anbefalles skoldirektionen att söka dess medverkan. Genom 1869 års författning, då folkskolan skildes från kyrkan, togs ännu ett steg i riktning af kvinnans medverkan i skolstyrelserna. Der heter det att elektorerna ega att till medlemmar i skolrådet »föreslå flera lämpliga personer»; lagen bestämmer således icke att kvinnor skola vara medlemmar i skolrådet, men den utesluter dem icke heller, och i praktiken har detta förordnande erhållit den tillämpning, att hälften kvinnor och hälften män tillsättas i skolstyrelsen.

**Ordf.** bad att få instämna med lektor Linder. Tal. hade själf som lärare erfarit de af honom påpekade olägenheterna, och ännu klarare hade han iakttagit dessa i sin egenskap af medlem i skolstyrelser, bland annat i slöjdskolan, der tusentals unga flickor undervisats och undervisats, och der man aldrig ens satt i fråga att kvinnor skulle finnas i direktionen. Olägenheterna häraf äro i mer än ett hänseende påfallande, och om kvinnan någonstädes i en styrelse är behöfzig, så var det väl, som lektor Linder påpekat, just i flickskolans.

Under diskussionen hade det till tal:s glädje ej visat sig några meningsskiljaktigheter i fråga om kvinnans befogenhet som medlem i flickskolornas styrelse; den enda olikheten i åsigter hade rört *styrelsens* befogenhet, då en talare velat att denna skulle sträcka sig endast till den ekonomiska sidan af saken. Vore denna uppfattning riktig, så är det också likgiltigt antingen kvinnor äro med eller ej; men tal. ansåg att i synnerhet för de lägre skolorna vore en, äfven i undervisningen ingripande, styrelse nödvändig.

**Ordf.** bad nu att till mötet få framställa följande frågor:

Anser mötet att skolstyrelsens befogenhet bör afse undervisningsplaner och ej blott skolans ekonomi?

Frågan blef med öfvervägande *ja* besvarad.

Anser mötet att kvinnan i styrelserna för flickskolor, eller gemensamma skolor för gossar och flickor, bör vara representerad?

Frågan blef med *ja* besvarad.

Anser mötet att bland skolans lärare några medlemmar i skolstyrelsen böra utses?

Frågan blef med *ja* besvarad.

Fröken **Hierta** hemställde huruvida det ej vore af vigt, att mötet diskuterade sättet att välja skolstyrelser.



**Ordf.** ansåg, att då mötet uttalat sin mening det skolans lärare böra vara representerade i skolstyrelsen, så framginge häraf att dessa manliga eller qvinliga lärare borde väljas af lärarkollegium. Hvad de öfriga styrelse-medlemmarnes val beträffar, så hade mötet svårt att derom uttala någon bestämd åsigt.

Fru **Adlersparre** hemställde om föräldrarne ej kunde välja ett ombud bland mödrarne, som den andra qvinliga medlemmen i skolstyrelsen. Detta kunde möjligen leda till lösning af den omtalade samverkan mellan skolan och hemmet.

Lektor **Linder** ansåg, att en myndighet *öfver* skolstyrelsen borde utnämna dess medlemmar. Skolans lärarepersonal bör få uppsätta förslag, när någon lärare eller lärarinna skall ingå i styrelsen, men en utanför stående myndighet välja bland de föreslagna eller ock, i fall dessa ej befunnes lämpliga, någon annan. Det är nämligen möjligt, att lärarepersonalen kunde missbruka sin rättighet, om valet uteslutande läge i dess hand. Hvad valet af öfriga styrelse-medlemmar angår kunde ju i lag bestämmas, hvad som i praktiken brukas, nämligen att skolstyrelsen sjelf inkommer med förslag till den öfverordnade myndigheten, som dock borde hafva *rätt* att vid utnämningen gå utom förslaget. Tal. ville i sammanhang dermed fråga, om ej skol-styrelsens medlemmar borde väljas på *bestämd tid* och ej för listtid. Detta hindrar ju ej, att samme medlem flere gånger kunde omväljas.

**Ordf.** frågade huruvida lektor Linder menade att denna myndighet *öfver* skolstyrelsen borde vara Kongl. Maj:t eller någon kommunal myndighet?

Lektor **Linder** hade ej yttrat sig om *hvem* som skulle utnämna styrelsens ledamöter, utan endast om *sättet* för utnämningen. Åtminstone vid af staten ensam bekostade högre qvinliga läroverk, vore väl lämpligast att styrelsen tillsattes af Kongl. Maj:t.

**Ordf.** fann det af fru Adlersparre framställda förslaget godt, men huru det praktiskt skulle utföras fattade han ej rätt. Att åtminstone tills vidare kunna sammankalla föräldrarne för dylika val, trodde tal. skulle möta synnerligen stora svårigheter.

Professor **Cederschiöld** hemställde om ej mötet, sedan det förklarar en skolstyrelse nödvändig för flickornas andliga väl, äfven ville betänka deras kroppsliga, samt förklara att en läkare i skolstyrelsen borde inväljas, när en sådan dertill kunde förmås.

Fröken **Hierta** upplyste att i London, liksom öfverallt i England der skolstyrelserna utses af kommunen, medlemmarne få väljas ej blott bland mödrarne, utan bland statens alla qvinnor, och att der läkarinnan Mrs. Garrett Andersson erhöi en sådan röst-öfvervigt, att hon rätteligen bort blifva styrelsens president. Både om henne och om Miss Emily Davies, som jämte henne var medlem af skoldirektionen i London, var omdömet enhälligt att de inom skolstyrelserna blifvit af största gagn.

**Ordf.** ansåg att frågan om skolstyrelsernas väljande var en af de allra svåraste och ömtåligaste. *Hvar* eller *huru* finna det val-kollegium, som är i stånd att leta reda på den största sak-



kunskap, för att sedan erhålla denna representerad i styrelsen? Mötet skulle taga sig vatten öfver hufvudet, om det försökte utreda den saken. Vid skolstyrelsens väljande i kommunerna går vanligen så till, att chefen inom skolan eller ordföranden i skolstyrelsen föreslår de personer de anse lämpligast, och valmännen blifva belåtna öfver denna ledning för deras omdöme, hvilket på detta sätt emellertid ofta ej träffar de rätta personerna. Att vädja till föräldrarna vore visserligen en behjertansvärd tanke, men möter stora praktiska svårigheter. I Stockholms skolor hafva ju föräldrar från *hela landet* sina barn, och äfven de föräldrar, som bo i hufvudstaden torde näppeligen kunna för detta ändamål samlas; och om också detta skedde, så känna de hvarandra ej nog för att en rådplägnung dem emellan skulle kunna leda till något resultat.

Tal. ansåg derföre bäst att mötet ej yttrade sig i denna sak, men deremot vore godt om 2:ne grundsatser blefve af mötet uttalade: nämligen om läkares inväljande som medlemmar i skolstyrelsen, samt om att dennas samtliga medlemmar ej för listid böra bibehållas, utan blott på vissa år utses. Nu sitta ofta olämpliga personer kvar i styrelsen, vare sig derför att hvarken de sjelfva eller andra tänka på deras afgang, eller derför att man ej tycker sig kunna köra bort dem. Så är ej förhållandet med andra liknande samhällsuppdrag, och det hela vinner derpå.

Lektor **Humble** ville ingalunda bestrida nyttan af, att en läkare invaldes i skolstyrelsen, men trodde icke, att en bestämd *föreskrift* härom vore lämplig, helst som den goda seden blifvit allt mera gällande, att en aflönad läkare anställdes vid så väl flick- som goss-skolor för att öfvervaka helsoförhållandena inom de samma. Så hade redan skett vid flera skolor, särskildt inom hufvudstaden. En dylik inspektion *ex officio* skulle gagna mera, än om en läkare sütte i styrelsen. Hans moraliska förpligtelse vore visserligen i båda fallen den samma, men hans uppgift skulle kanske med mera allvar uppfattas och skötas, om han särskildt för den samma vore anställd och uppburde ett skäligen arvode för sin möda. Tal. betonade slutligen såsom en mycket viktig omständighet, att man i många mindre samhällen ej skulle kunna finna läkare med öfriga för inträde i skolstyrelsen nödiga egenskaper. Gjordes det till en bestämd *föreskrift*, att en läkare skulle inväljas i skolstyrelsen, torde derigenom personer, som i andra hänseenden kunde vara lämpligare, ofta blifva uteslutna.

Professor **Cederschiöld** gillade ej denna af lektor Humble uttalade mening, och vidhöll att läkares inspektion af skolan ofta tjenar till intet, då han saknar stämman i skolstyrelsen.

**Ordf.** frågade professor Cederschiöld om ej skolinspektion hör till stadsläkarens skyldighet?

Professor **Cederschiöld** upplyste att så ej var fallet. Något bestämdt åliggande härom förefanns icke, och det var blott undantagsvis, som stadsläkaren utsträckte sin verksamhet äfven till skolorna.

**Ordf.** visste att verkligen Stockholms stadsläkare ingripit, ehuru endast i rådfrågningsfall.



Professor **Cederschiöld** påpekade just som ett varnande exempel, att stadsläkaren i Stockholm stundom varit maktlös att åstadkomma önskliga förbättringar i allmänna sundhetsfrågor, just emedan han ingen röst haft i sundhetsnämnden.

Lektor **Linder** ansåg, att, i fall mötet endast framstälde såsom önskligt att en läkare, *der så ske kunde*, borde inväljas i skolstyrelsen, vore deremot intet att invända. Men mötet borde icke yrka att en läkare ovilkorligen der skall hafva plats. Först och främst kringskures derigenom rättigheten att i skolrådet insätta de personer, som för denna plats vore allra lämpligast; för det andra skulle i små samhällen läkaren nödgas taga befattning med skolan, äfven om han icke hade något intresse för skolans angelägenheter, och sådant skulle icke vara till läroverkens fromma.

Professor **Cederschiöld** instämde häri, på de af Lektor Linder anförda skälen, och hoppades att i en ej aflägsen framtid doktorinnor skulle i skolstyrelserna taga plats.

Doktor v. **Feilitzen** ansåg att mötet skulle handla föga välvist, om det ej antoge professor Cederschiölds förslag. Nu inspekterar läkaren skolan hufvudsakligast på det sätt, att han pröfvar lärjungarnas duglighet till gymnastiköfningar och ser dem blott som läkaren vid beväringmönstringar: såsom en förbimarscherande korps. Som medlem af styrelsen skulle han, likt hvarje annan skolans styrelsemedlem, i lärjungarna se, så att säga, sina egna barn; han skulle känna sig i afseende på den vård, som skolan kan lemna, vara stäld i föräldrarnas ställe, för att med sitt öga öfvervaka densamma. Läkaren vore också den, hvilken i den nu så mycket omtvistade frågan rörande öfveranstängningen i skolan bäst derom kunde döma.

**Ordf.** frågade om mötet ansåg att skolstyrelsens medlemmar på bestämd tid böra utses?

Frågan blef med *ja* besvarad.

Vidare frågades om mötet ansåg önskligt att, då så ske kunde, en läkare invaldes i styrelsen?

Frågan blef med *ja* besvarad.

Öfverläggningen om 5:te frågan förklarades slutad, och man öfvergick till den 6:te: »Borde icke skolan mera än nu är fallet taga lärjungarnes själfverksamhet i anspråk?

Fröken **Nanna Åsell** ansåg att vid första påseendet det kunde tyckas, som om den fråga, hvilken innefattas i 6:te punkten, vore helt och hållet obefogad, ty redan vid diskussionen öfver 3:dje frågan kommo nästan alla talare öfverens om, att öfveranstängning verkligen funnes inom skolan; och är det så, bör det naturligtvis blifva skolans pligt att icke *mer*, utan tvärtom *mindre* taga sina lärjungars verksamhet i anspråk.

Men denna fråga kunde fattas på ett annat sätt: ordet själfverksamhet kunde tagas liktydigt med en verksamhet, som man själf väljer; och diskussionen skulle då komma att röra sig omkring det spörsmålet, huruvida skolan bör lemna sina lärjungar tid och frihet att vinnlägga sig om de ämnen, för hvilka de visa förkärlek, och icke hålla så noga på de ämnen, för hvilka de visa motvilja.



Som tal. trodde sig känna hvad med denna fråga åsyftas, ansåg hon som sin pligt att upplysa om tvenne saker: för det första att ordet sjelfverksamhet här är taget i betydelsen icke af en verksamhet, som man sjelf väljer, utan af en verksamhet som man sjelf utöfvar; och för det andra att frågans innersta mening bättre uttrycktes, om dess form vore ungefär så här: borde icke barnens sjelfverksamhet inom sjelfva skolan tagas i anspråk mer än hvad nu är fallet? Och denna fråga syntes tal. mycket berättigad.

Alla veta, att den nya skolan i sitt lofvärda nit mot det gamla systemets mekaniska pluggläsning, och kanske äfven till någon del påverkad af den riktning, hvars pedagogiska sträfvan kan betecknas genom det Björnsonska uttrycket: »Skolen skal være en Lystvandring,» sökt göra sin undervisning så lefvande, så lätt begriplig och åskådlig, ja så roande som möjligt, och derföre i alla de ämnen, der sådant möjligen kunnat ske, användt lektionstimmarne så, att läraren eller lärariinnan hållit muntliga föredrag och berättat, samt förlagt till hemmet allt det egentliga sjelfarbetet i skolans lägre och mellanklasser. I de högre klasserna är det egentliga sjelfarbetet af annan art. Om detta är här icke fråga: inlärandet af fakta och data och allt sådant, för hvars tillegnelse den blott receptiva sjelfverksamheten ej varit nog. Härigenom har det enligt tals tycke oproportionerliga förhållande uppkommit, att för 1 timmes uppläsning inom skolan fordras icke 1 utan 2, ja 3 timmars öfverläsning inom hemmet och detta, såvida barnet ej är mycket begäfvadt, med hjälp af föräldrar eller särskild lärare.

Mot detta sätt att gå till väga skulle tal. dock icke hafva vågat göra någon anmärkning, derest icke varnande röster höjt sig mot det samma från mer än ett håll. Och särskildt här har en talare upprullat en förfärande tafla och sagt, om icke medelbart dock omedelbart: »Skolan är till stor del skuld till det olyckliga förhållande, att hela vårt qvinliga slägte håller på att förvandlas till bleksotspatients». Och han har för sin del föreslagit som bot, utom luft, ljus och gymnastik, att skolan borde för att i någon mån motverka det onda helt och hållet taga bort »det oting, som kallas hemlexa»; ty, sade tal., »det finnes ingenting så tidsödande och ändamålslost, som att läsa lexor på eftermiddagarne».

I detta senare yttrande bad tal. att få instämma. Af egen erfarenhet visste hon, att man kan sitta om aftonen efter en i tankearbete tillbragt dag, och läsa en enda sida 10 till 12 gånger utan att vara i stånd att göra reda för hvad der står. Och af den erfarenhet tal. vunnit genom de barn, hon haft att handleda, kunde hon försäkra, att 1, ja stundom  $\frac{1}{2}$  timmes förmiddagsarbete, är lika så fruktbringande som 3 timmars eftermiddagsarbete. På grund af denna erfarenhet instämde tal. i förkastelsedomen öfver hemlexorna.

Men en annan tal. hade sagt, att hemlexorna icke kunna uppgifvas, ty det är genom dem barnen öfvas till eget, sjelfständigt arbete, och det är skolans pligt att lära dem också detta, liksom det



är föräldrarnes pligt att så litet som möjligt draga dem derifrån. Också i detta yttrande instämde tal. på det varmaste: utan barnens eget arbete vore lärarens arbete till stor del förspildt. Men kunde det icke finnas något sätt, hvarigenom man kunde tillfredsställa båda dessa talares fordringar? Tal. bad att få hemställa till alla i det hänseendet erfarna personer, huruvida det icke skulle kunna utan nämnvärd olägenhet anordnas så, att det lägre stadiets egentliga sjelfarbete: inlärandet af fakta, data och detaljer, kunde förläggas till sjelfva skolan? Tal. tänkte, att undervisningen i t. ex. geografi skulle kunna bedrivas så, att en liten karta låge framför hvardera af barnen och lärarinnan stode vid den stora kartan, samt efter att hafva grundligt beredt lexan öfverlemnade åt barnen att på stället inlära den samma; läraren eller lärarinnan naturligtvis obetaget att såsom belöning för visad flit eller eljest, när de så funne lämpligt, berätta en historia betecknande för det land eller det folk hvarom fråga vore. På samma sätt, d. v. s. utan hemlexor, kunde man gå till väga vid undervisningen i historia, naturkunnighet och modersmålet, och hvad aritmetiken beträffar, hoppades tal. att alla vore ense om, att der väl icke behöfves några hemlexor. I åtskilliga andra ämnen, t. ex. främmande språk, der mycket minnesarbete måste förekomma, torde det ock blifva nödvändigt att gifva hemlexor, men äfven der kunde de betydligt inskränkas, om blott den grundsatsen antoges såsom riktig, att de timmar vore icke illa, utan tvärtom väl använda i skolan, då barnen sysselsattes med sjelfstudium.

Fördelarne af en sådan anordning blefve: för det första att man ej så ifrigt behöfde yrka på en förkortning af den nu vanliga skoltiden, för det andra att åtminstone *en* utaf de många orsakerna till öfveranstängning undanröjdes, och för det tredje och kanske viktigaste, att det vunnes, som här vid föregående sammankomster uttalats som så högeligen önskvärdt: att hemmen finge mera än nu rå om barnen, att dessa senare finge tid att egna sig åt och intressera sig för hemmet och dess sysselsättningar, samt för praktiska af det bestyr i allmänhet.

Dessa fördelar syntes tal. så stora, att man för att vinna dem borde kunna besluta sig att uppföra något litet mått af vetande; men så mycket mindre borde man tveka att förorda en sådan anordning, om det kan bevisas, att föräldrar och barn kunna vinna dessa fördelar, utan att de senare behöfva förlora något väsentligt af det som skolan gifver.

Rektor **Siljeström** ansåg den föredragna punkten såsom en af de viktigaste på fördragningslistan. Tal. hade något olika begrepp om sjelfverksamheten, än den sista talarinnan, hvars föredrag han för öfrigt hört med särdeles tillfredsställelse. Man kan nämligen, pedagogiskt taladt, betrakta densamma ur både *lärometodens* och *läroämnets* synpunkt.

I förra hänseendet kan undervisningen meddelas på ett sådant sätt, att lärjungen är väsentligen blott receptiv och får, så att säga, till skänks en kunskap, som det då blott gäller att i minnet bibe-



hålla. Det är den vanliga *lexläsningsmetoden*. Den *sokratiska* metoden går till väga på ett alldeles motsatt sätt. Den gifver nämligen lärjungen ett visst kunskapsmaterial till utgångspunkt, men öfvar honom att genom eget bemödande, genom egen reflexion småningom steg för steg leda sig fram till slutsatserna. Den förra ger både kunskap, slutledning och slutsatser till skänks; den senare, så vidt möjligt, intet, eller åtminstone så litet som möjligt. Företrådet af denna senare metod, ur rent pedagogisk synpunkt, är tämligen allmänt erkänd, om den ock med olika framgång användes för olika läroämnen. Densamma synes äfven hafva varit afsedd af författaren till vår nu gällande läroverksstadga, der det heter att »den under fortgående frågor och svar meddelade muntliga undervisningen bör utgöra det viktigaste medlet att befrämja utvecklingen af lärjungarnas anlag och förmögenheter», o. s. v. under det lärobok och hemlexa endast sättas i andra rummet.

Till den bildning af förståndet och reflexionsförmågan, som närmast genom denna metod afses, hör nu äfven *ögats uppfostran*, iakttagelseförmågens utbildning, något som i synnerhet i afseende på naturvetenskaperna är af en så stor vikt och finner en så rik tillämpning. Äfven i detta fall bör då lärarens bemödande vara att, så vidt möjligt, leda lärjungen att sjelf upptäcka de företeelser och de egenskaper hos naturföremålen, som skola studeras, och icke gifva allt blott såsom gåfva att behållas i minnet. Denna öfning af reflexions- och iakttagelseförmåga är nu hvad man i allmänhet menar ur pedagogisk synpunkt, då man talar om att föra lärjungen till sjelfverksamhet; men ingalunda menar man lexläsningen, som alltför mycket leder till en blott receptiv uppfattning och till minnesstudium. Skollagen har ock ganska visligen sökt att genom omedelbara föreskrifter, såsom vi hört, förekomma sistnämnda ensidighet, men man måste erkänna, att så som undervisningen för öfrigt är ordnad, tillämpningen af dessa föreskrifter är oändligt svår. Den metod, som skollagen tydligen åsyftar och som gerna alla pedagoger förorda, kräfver tid, mycken tid; men det alltmer ökade *kunskapsmaterial*, som skall inhemtas i skolan, medgifver föga tid för sådant ändamål. Om det quantum af kunskap, som föreskrifvits, skall på gifven tid kunna inhemtas, blir nödvändigt att göra något offer i afseende på det kvalitativa af undervisningen; och så blir lexan alltför mycket hufvudsak. Ett misstag har i detta hänseende mången gång gjort sig gällande, hvilket förtjenade att påpekas. Mången lärare har i största välmening nedlagt mycken omsorg på förberedandet af hemlexor, och undanrödjandet af alla svårigheter, allt i akt och mening att underlätta hemarbetet för lärjungen, så att för denne föga återstått annat än att blott fatta kunskapen såsom minnessak; och det är icke utan exempel att detta kallats att gå sokratiskt till väga, ehuru det i sjelfva verket är raka motsatsen. Det är tvärtom en liknande metod med den som fordom brukades af enfaldiga mödrar, hvilka uppfödde små barn med »tuggor», en metod som all sund fysiologi helt visst ogillar. Men äfven om läraren vore en Sokrates, skulle



det verkligen blifva hardt nära omöjligt att gå sokratiskt tillväga vid undervisningen, så länge han är ålagd att inom vissa månader och vissa år drifva lärjungarna fram till ett visst kunskapsmått. Både han sjelf och lärjungen öfvervåldigas af examensfordringarne, och undervisningen måste under sådana förhållanden i mer eller mindre grad få en viss mekanisk anstrykning.

Hvad här nämnts är nu emellertid endast *en* sida af frågan om sjelfverksamheten; den andra afser lärjungens bildande till förmåga af *initiativ* — initiativ till iakttagelse, till reflexion, till handling, och i detta fall felar skolan i allmänhet ännu mer. Impulsen skall dervidlag förnämligast komma inifrån, icke utifrån — den Sokrates, som skall drifva till denna art af sjelfverksamhet, har lärjungen inom sig, och han heter *naturanlaget*. Det är detta senare, som man således måste i uppfostran omhulda, der det redan finnes bestämdt utpregladt, och väcka till lif, der det möjligen slumrar. Men i alla länders skolor försummas denna sida af uppfostran. Lärjungen får dag efter dag, månad efter månad, år efter år ett visst kunskapsmått sig föresatt att inhemta, och under detta yttre tvång ledes hans verksamhet så slafviskt, att han knappt nog får röra sig en fotsbredd på egen hand. Och om nu detta fortgår under kanske 15—16 år, då man räknar från den tid, gossen först tager i bok, hvad verkan tror man att en sådan uppfostringsmetod måste utöfva på människans förmåga af initiativ, af sjelfständig tanke och handling? Ynglingen, som under hela sin uppväxt gått i ledband, skall väl i allmänhet knappast under några års vistande vid universitetet hinna afskaka banden, utan äfven der drifvas af lexan och examens-tvånget till studierna; och hvem kan undra, om han, sålunda förberedd, utträder i världen föga skicklig för det praktiska lifvets fordringar?

Denna betraktelse för nu frågan om sjelfverksamheten från *lärometoden* till *läroämnet*; ty vill man verkligen ett sådant slags väckelse till sjelfverksamhet, som här nämnts, så blir angeläget att mer afseende, än hittills, fästes derpå, att läroämnets beskaffenhet öfverensstämmer med lärjungens naturanlag; det vill säga, in praxi, att mera afseende, än hittills, göres å *valfrihetens* och *den fria flyttningens* grundsatser, naturligtvis med de inskränkningar, som ur praktisk-pedagogisk synpunkt kunna befinnas nödvändiga. Under sådant förhållande skall man få något bättre än hemlexor, nämligen *hemläsning*, och af densamma äfven väl en helt annan verkan.

Men om det är någon sanning i hvad här yttras, att vårt skolsystem alltför litet är egnadt att bilda till sjelfverksamhet i detta ords bästa mening, utan tvärtom icke så litet torde bidra att utveckla den egenskap, som man brukar kalla opraktiskhet d. v. s. mer eller mindre oförmåga att, som man säger, reda sig i världen, så kan icke utan skäl sättas i fråga, huruvida det verkligen vore önskligt att låta ett dylikt skolsystem utöfva sin verkan äfven på den qvinliga ungdomen. Om den obemedlade flickan vid slutad skolgång saknade detta praktiska förstånd och denna praktiska duglighet, som nu plägar vida mer utmärka flickor än gossar vid den åldern — det vill säga inom de klasser af samhället, der flickorna



få jämförelsevis mera sysselsätta sig med praktiskt arbete än med studium — då skulle den ökade bokliga kunskapen endast vara en ofullkomlig ersättning, när fråga blefve, vare sig att genom arbete bereda eget uppehälle, eller att genom klok omtanke få debet och kredit att gå ihop i ett hushåll med små tillgångar. För den opraktiske mannen — i fall han det är — återstår alltid att låta tiden hafva sin gång på embetsmannabanan, men denna utväg står ännu i allmänhet icke öppen för qvinnan. Härmed ville tal. ingalunda hafva sagt, att kunskap i och för sig skulle utgöra något hinder för praktisk, särskild ekonomisk duglighet, — tvärtom; men väl att ett undervisningssystem kan vara sådant, att det undergräfer denna duglighet, på samma gång det gifver kunskap. Att detta emellertid icke är någon nödvändighet, torde vara klart af hvad förut yttrats. Slutsatsen blir då, att om man vill utsträcka den högre undervisningen äfven till den qvinliga ungdomen, så måste frågan om »sjelfverksamheten» och medlen till dess befordrande få en ännu större betydelse än hon för närvarande eger.

Fröken **Molly Rothlieb** bad med anledning af den uttryckta önskan, det så många lärarinnor som möjligt skulle yttra sig, att få säga några ord om den erfarenhet hon haft rörande den nu å bane varande frågan. Hon instämde med rektor Siljeström i hans uppfattning af sjelfverksamheten, men frågade huru vida ej på olika stadier denna genom så godt som diametralt motsatta metoder borde framkallas? För sin del trodde tal. att barn ofta öfveranstängas genom att tvingas till ett reflekterande, för hvilket de ännu ej äro mogna. Tal. ansåg derföre, att en af orsakerna till det gagnande inflytande lärarinnor utöfva i goss-skolans lägre klasser, är deras förmåga att ställa sig på barnens ståndpunkt och ej försöka höja dem till en annan, som fordrar mera utvecklad tankeförmåga. I skolans lägre klasser bör förståndsverksamheten ej för tidigt tagas i anspråk, då deremot den högre undervisningens mål just är att så utveckla förståndet, att den utgående lärjungen är mäktig att genom eget studium öka sina på sjelfverksamhetens väg erhållna kunskaper.

Fröken **Rossander** bestyrkte fröken Åsells uttalande om hemlexornas skadliga inflytande, och upplyste att i Stockholm finnes en skola der hemlexor redan för 20 år sedan bortlades, och ännu en annan skola finnes utan hemlexor. Tal. var sjelf lärarinna i den förstnämnda, och kunde intyga att barnen der voro utmärkt kunniga. Hon hade noga följt deras utveckling, och tvenne derifrån utgångna elever voro nu lärjungar i den mycket höga kurs uti franska språket, som tal. anordnat vid den läroanstalt för unga qvinnor som tal. förestod, och af alla eleverna voro dessa de utmärktaste, hvilket ju talar för metodens förträfflighet. Tal. använde sjelf samma metod i sin lilla enskilda, af både gossar och flickor, till ett antal af 6 barn, sammansatta skola. Lexorna läsas der i allmänhet under skoltimmarne, och den lexa som under dessa inläses på 10—15 minuter, fordrar 2—3 timmar, då barnet är öfverlemnadt åt sig sjelft i hemmet. Tal. hade visserligen fått göra medgifter i afseende på lexläs-



ningen, men som grundsats hade tal. dock infört lexornas läsande under skoltimmarne. Detta hade gifvit barnen tid öfrig att syssel-sätta sig med de arbeten för hvilka de hade mest håg och anlag. Så hade en af gossarne vid nyss fyllda 11 år genomläst ungefär hälften af Fryxells historia, samt ännu många andra historiska arbeten, och den andre, som var mera praktiskt begåfvad, hade utvecklat mycken färdighet i små handslöjder. I Ateneum, en goss-skola som tal. på nära håll varit i tillfälle att följa och mycket ville loforda, gifvas visserligen hemlexor, men de flesta skrifningarne, hvilka upptaga den mesta tiden, ske på skolorummet.

Tal. trodde emellertid att hemlexorna ty värr hafva goda bundsför-vandter i föräldrarne sjelfva; dessa veta ej hvar de skola göra af barnen; de äro till öfverlopps i salongen och kanske ännu mera i barnkammaren; modern, så väl som tjensteflickan, är därför glad att under några timmar kunna fångsla dem vid lexorna.

Rektor **Bergman** bad att i allo få instämna med fröken Rothlieb. Han ansåg, att den diskuterade frågan var en af de svåraste inom pedagogiken, och att den verkligen så var, framgick bland annat deraf, att man i ingen annan fråga så slagit öfver från den ena ytterligheten till den andra. Man hade dock att hoppas, det svängningsvidden hvarje gång blefve mindre, tills man slutligen uppnådde en punkt, der de båda ytterligheterna förenades. Dessa öfvergångar mellan ytterligheter kunde iakttagas äfven i andra skolfrågor. Så hade t. ex. flickornas undervisning förr varit helt och hållet förlagd till hemmet; men i samma mån fordringarna på bildning ökats har detta blifvit svårt och slutligen omöjligt. Man måste upprätta skolor. Och nu tycks man vilja komma derhän, att skolan skall uträtta allt, liksom hemmet förut gjort det. För att finna huru förr vid undervisningen i skolan tillgick behöfva vi ej vända oss till fäder och förfäder; mången här närvarande vet utan tvifvel af egen erfarenhet, att hela undervisningen i allmänhet ej bestod i annat än att läraren gaf och förhörde lexor, och lärjungarne inlärde dessa. Medgifvas måste visserligen, att lärjungarna äfven härvid höllos till sjelfverksamhet, men ensidigt, i det minnet för mycket belastades. Småningom fann man, att detta sätt att gå till väga ej var synnerligen lämpligt, och man uppfann då något, som kallas preparation, hvilken göres i skolan och är en sak af stor nytta, ja rent af nödvändig för en god undervisning, men som drivven för långt blir till verklig skada. Det är hvarken ensamt i skolan eller ensamt i hemmet, som barnet skall tillegna sig kunskapen som sin andliga egendom, det är i båda tillsammans; svårigheten ligger just i att finna den rätta fördelningen af arbetet mellan skolan och hemmet. Vid mötet har den åsigten blifvit uttalad, att all kunskap skall bibringas i skolan. Härvid visa sig likväl stora svårigheter, af hvilka tal. bad att få påpeka den olika begåfningen hos olika barn. Om den dagliga skoltiden skulle vara den samma för alla, och då ett fåtal mera begåfvade kanske behöfva en timme till ett arbete hvartill andra behöfva två och åter andra tre timmar, huru skall man då bära sig åt? Man kan icke rätta sig efter dem, som arbeta fortast, ty då skulle de öfriga aldrig komma till någon grund-



lig kunskap; rättar man sig åter efter de öfriga, så är ändå icke mycket vunnet, ty de som kunna sluta sitt arbete på en timme, få antingen göra ingenting under halfva tiden, eller ock lära de sig att använda dubbelt så lång tid som den de verkligen behöfva. Utan stor fara för de öfrigas arbetshåg och intresse kan man ej rätta sig efter de tröglärdaste. Den största villervalla skulle tydligen uppstå, om man tillämpade ett sådant system. — Lika oriktigt vore det att uteslutande förlägga arbetet till hemmet; lexläsningen blefve då blott ett minnesarbete, som alls icke skulle bidraga till uppöfvande af sjelfverksamhet. Barnens hela och enda möjliga sträfvan komme då ofta att gå ut på att minnas lexan, tills den blefve väl uppläst. Frågar man då huru barnet bäst skall kunna göra kunskapen till sin egendom och derunder hållas till sjelfverksamhet, så förefölle det tal. som skulle detta mål bäst vinnas genom en riktig preparation, hvilken, som fr. Rothlieb nyss sagt, bör vara olika på olika stadier, samt genom det så bereddast inlärande, hvilket i allmänhet eller åtminstone delvis måste ske i hemmet, hvarvid icke kan undvikas, att de mindre begåfvade måste använda mera tid än andra. Denna preparation bedrifves nu stundom så, att man ej nog kan förväna sig deröfver; talaren har t. ex. hört en öfversättningslexa beredas till öfverläsning på sådant sätt att läraren läste upp hvarje mening, och sade sedan hvilket ord som var subjekt, predikat o. s. v. samt slutade med att öfversätta hela punkten. Så gick det mening efter mening, tills hela lexan var genomgången. En sådan preparation är vida sämre än ingen, ty den hindrar lärjungen från att begagna sin tankeförmåga. För att vara till gagn bör beredelsen bestå deruti, att lärjungen sjelf utfinner meningen *utan mer hjälp af läraren, än som är alldeles nödvändigt*. Några andra bestämda lagar för preparationen kunna icke gifvas; sättet måste lämpas efter lärjungarnes olika fattningsförmåga, utvecklingsgrad m. m. En lärare med omdöme inser snart, huru han i hvarje särskildt fall bör gå till väga. Vid preparation af t. ex. en öfversättningslexa bör han alltid låta barnen öfversätta, och allt efter som de blifva vanare, hjälpa dem mindre och mindre, tills slutligen ingen vidare beredelse af lexan behöfves. Läraren bör dock alltid läsa igenom lexan till nästa gång och dervid ställa sig på barnens ståndpunkt, så att han ej undandrager dem sin hjälp vid något, som de trots allvarligt arbete ej sjelfva kunna förstå, ty det är onödigt att slösa med en dyrbar tid och dyrbara krafter. Bland ämnen, vid hvilka hemarbete ej borde ifrågakomma, hade man vid detta möte nämnt aritmetik, och talaren medgäfvade gerna detta, men han ansåg att det äfven här kunde vara till gagn, att lemna de lärjungar, som räknade långsamt, några tal till hemarbete.

Talaren ville vidare säga några ord om en sak, som enligt hans tanke var nära förbunden med klagan öfver bristande sjelfverksamhet — det var bruket af privatlärare. Om man ock antog, att arbetet vore riktigt förberedt och fördeladt mellan skolan och hemmet, så skulle det dock alltid komma att finnas barn, hvilka



sade till föräldrarna, att lexan vore för svår och att de måste hafva någon hjälp. Fadern har ej tid att hjälpa barnet, modern tror sig ej förstå lexan, men det är icke så stora kunskaper som behöfvas; hon behöfver i de flesta fall blott se till, att barnen göra sin pligt och i synnerhet redan ifrån början, då de äro små, vänja dem vid att göra äfven det obetydligaste hemarbete omsorgsfullt och ordentligt, ej låta dem skjuta upp till sista stunden, m. m. I stället skaffar man ofta en privatlärare, hvarigenom man anser sig hafva uppfyllt all rättfärdighet. Då läraren kommer till sin vanliga eftermiddagslektion, kan barnet kanske icke ännu sin lexa, och som läraren icke har lust att sitta två timmar, då han har betaldt för en, lägger han hyende under lättjan genom att hjälpa, i stället för att låta sin lärjunge arbeta sjelf. Det är till en början en stor lättnad för barnen att hafva en sådan privatlärare, men då de blifva äldre, kommer alltid en tid då de ej längre kunna begagna sig af hans hjälp; läraren afskedas, och hur går det nu? Barnet, som ej fått lära sig att arbeta sjelf, medan det ännu hade ytterst lätta uppgifter, kan nu icke utan öfveranstängning medhinna de längre och svårare arbetena. Talaren hade haft tillfälle att med sin uppmärksamhet följa gossar från deras 8—9:de år till deras nu uppnådda 15—16:de, och har härunder gjort den erfarenheten, att de, som aldrig haft privatlärare, i allmänhet reda sig bäst och klaga minst öfver arbete och öfveranstängning.

Således fordras för denna viktiga frågas rätta lösning först en jämn fördelning af arbetet mellan skolan och hemmet, och för det andra, att barnet genom sjelfarbete, vare sig med eller utan ledning, inhemtar sitt vetande, hvarigenom äfven framtida öfveranstängning förekommes.

Talaren önskade att med några ord få vidröra ett ämne, som strängt taget ej hörde hit. En föregående talare hade yttrat att det bestämda kunskapsmättet, som bör inläras, nedtyngde skolan; men om detta gäller goss-skolan, så är flickskolan icke i sin utveckling, eller behöfver åtminstone icke vara, hämmad af dylika lagbud, ehuru den af egen fri vilja har begått det stora misstaget att äflas efter att vilja inlära samma kunskapsmätt, som i goss-skolan fordras. Det är ett missgrepp att låta flickskolans klasser motsvara goss-skolans, ty flickan har mycket annat än skolarbetet att sköta. Ett mindre kunskapsmätt väl inlärdt är äfven af mera verkligt gagn än ett större, som mindre omsorgsfullt genomgåtts. Läraren kan fordra, att lärjungen skall hafva riktigt tillegnat sig och väl genomtänkt en historielexa på en sida, men han kan icke hafva samma fordran, om lexan omfattar 5—6 sidor. Särskildt i lefvande språk skulle en väl inlärd mindre kurs lemna vida bättre resultat än den stora, som blifvit lösligt inhemtad, och på detta sätt skulle äfven många af de så mycket förkättrade hemlexorna försvinna; ett sådant förfaringssätt skulle äfven mera taga barnens sjelfverksamhet i anspråk.

Fröken **Hortense Vestman** ville med anledning af ett föregående yttrande: att lärometoderna på olika stadier borde vara dia-



metralt motsatta, påpeka att detta torde bero deraf att alla själsförmögenheter hos barnet ej utvecklas samtidigt, och att därför barnens själsutveckling måste på olika stadier vara mycket olika. Hos de små barnen är väl minnet afgjordt den starkaste förmögenheten och bör således mest anlitas; skall detta minnesarbete främja sjelfverksamheten, kan det ej ega rum blott inom skolan samt under lärarens tillsyn. Man har i skolans anordning ej beaktat detta, utan anlitar allt för mycket de små barnens förstånd och omdöme, medan minnet lemnas jämförelsevis utan öfning. När barnet så hunnit ett högre stadium, der utveckling af förstånd och omdöme bör ega rum, måste minnet samtidigt belastas och då blir arbetet alltför ansträngande. Hemarbetet på det högre stadiet borde bestå i uppgifter hvilkas lösning just kunde verka utvecklande på tanke- och omdömesförmågan samt sålunda framkalla sjelfverksamhet. Påståendet, att hemlexorna ej skulle kunna lemna utrymme för sjelfverksamhet, emedan de vore af läraren anvisade, ansåg tal. ej grundadt; barnet kan väl ej få full valfrihet i fråga om uppgifterna, men väl i sättet att lära sig dem. Tal. ville framför allt betona att det gryende förståndet hos barnet icke i förtid må drivas och utvecklas.

Doktor **Pettersson** ansåg att lösningen så väl af den tredje frågan, som af denna skulle till en del underlätas genom en rent praktisk åtgärd. Man vill att det kunskapsmått en qvinna anses behöfva skall vara inhemtadt på 6—7 år d. v. s. vid 15:de eller 16:de året. Ehuru ingenting bestämdt föreskrifver denna tidiga afslutning, har bruket dock gjort den samtidig med konfirmationen, och tal. önskade därför att tidpunkten för dem båda måtte framflyttas till det 18:de året. Tal. visste väl att konfirmationen och skolgången på intet sätt upphäfvades hvarandra, eller att den förra skulle utsluta någon från den senare, men bruket gjorde det vanligen. Om konfirmationen uppskötts, skulle man erhålla ytterligare 2:ne år på hvilka man kunde utminutera det kunskapsmått man ansåg önskligt, och hvilket tal. alls ej ville öka; tiden vore då så pass tilltagen att lärjungarne någorlunda hunne smälta den andliga spis de erhålla. Nu skall, till följe af tidens korthet, allt gå så fort, och under sjelfva konfirmationen upptages flickan, (liksom gossen) af skolans många fordringar, samt saknar ro att egna sig åt den viktigaste af all beredelse: den för det kristliga lifvet. Om den yrkade förändringen inträdde, kunde hela det 17:de året egnas åt skolarbete, och det 18:de dels åt konfirmationsberedelsen dels åt komplettering i vissa ämnen. De lärjungar, som af sjukdom eller andra orsaker ej hunnit så långt som kamraterna, erhöles derigenom tid att hinna fatt dessa. Denna ökade tid är ingalunda så drygt tilltagen att den ej lätt kunde fyllas, och om härmde en eller annan stund mera vunnos åt hemmet, så vore detta för den unga qvinnans framtida verksamhet af högsta gagn. Som nu är fallet göres »gradpasseringen» i de husliga värfven just då begäret efter nöjen och sjelfkänslan äro som störst, och blir därför oftast bristfällig.

Efter konfirmationen kastas den unga flickan vanligen ut i



verlden, och får der en frihet hon icke ännu är vuxen; begagnar hon den illa finnes ofta ingen, som kan återföra henne till det rätta. Om konfirmationen uppsköts skulle utvecklingen försiggå småningom och mera naturligt och just åren mellan 15—18 blifva ytterst uppfostrande, dels genom den fortsatta ordningen i sysselsättningarna, och dels genom umgänget med goda lärarinnor, som utvecklade eller uppfriskade rättsbegreppen.

En uppskjuten konfirmationsålder vore en vinst för samhället, till och med i fråga om äktenskapet, hvilket nu ofta allt för tidigt ingås, utan att flickan i något afseende är vuxen sina pligter som maka, mor eller husmor.

Tal. hade sjelf känt och af andras erfarenhet funnit att mången ansett sin konfirmation som för tidig, men tal. hade aldrig hört någon beklaga att den varit för sen.

Utän att tal. trodde att det han anfört nu skulle verka öfvertygande *bifall*, anbefalldes han det till begrundande, i hopp om att en i denna riktning småningom mognande öfvertygelse äfven slutligen kunde komma att tränga ända fram till lagstiftaren i det fall tal. berört.

Rektor **Siljeström** ville med anledning af tvenne talarinnors yttranden anmärka, att han såsom sjelfklart ansåge att små barn ej skola behandlas lika med de större. Hvad metoder angår, finnas ungefär lika många goda metoder, som det finnes goda lärare; lärarens bästa lärare skall finnas inom honom sjelf, och hans egen lefvande, sjelfständiga uppfattning är af större vikt än allmänna pedagogiska regler. Men tal. ville varna emot att ej alltför ensidigt tro på minnets eller förståndets öfvervigt under vissa åldrar, ty stora misstag kunna här af vållas.

En talare hade anmärkt att somliga gossar behöfde 3 timmar till hvad andra lärde på en; detta var väl bekant, och något hvartill alla säkert sade ja. Detta senare vore dock ej fallet med samma tal:s slutsats, nämligen att man för att drifva dessa gossar till samma mål som de mera begåfvade samt för att kunna infria klass-systemets fordringar, måste begära både hem- och skolarbete i ökad mått af de sämre begåfvade. Den som har godt hufvud i förening med energi — fördelar som ofta åtföljas — kommer således ifrån saken med litet arbete nog, men den klen begåfvade straffas ytterligare för naturens njugghet genom att belastas med hemarbete i ökad mängd; denna slutsats trodde tal. icke skulle vinna mångas samtycke.

Direktör **Nyström** anslöt sig helt och hållet till den åsigt, som framställdes af rektor Siljeström, hvilken så väl och uttömmande behandlat frågan att intet vidare vore att tillägga, om ej att den enskilde kunde rikta den allmänna erfarenheten, genom uttalande af sin mening om huru skolans olika metoder på honom inverkat. Tal. för sin del ville aflägga det vittnesbördet, att under hans skoltid den lärare, som i vidsträcktaste mon utöfvade den sokratiske metoden, på honom haft det största inflytandet. Undervisningens mål är ju icke kunskap, utan individens utbildning, så att han göres skicklig att deltaga i mensklig-



hetens stora bestämmelse: sökandet af sanningen. Individualiteten bör därför så tidigt som möjligt uppspåras och eggas till sjelfständig verksamhet. Det ligger en missuppfattning af frågan deri, att den endast skulle beröra sjelfverksamheten i hemmet; den rör väl lika mycket uppöfningen af förmågan till sjelfverksamhet både i skolan och hemmet. Redan i namnet på skolans afgangsexamen (maturitets-examen) ligger en fordran på en mognad, som blott kan vinnas genom uppöfning af både de moraliska och de intellektuella förmögenheterna. Det är emellertid svårt att gifva ett allmängiltigt svar på denna fråga. Man får ej vänta för mycken sjelfverksamhet i de yngre åren, ty det unga sinnet har då ännu allt för litet material att bearbeta; det är därför i synnerhet farligt att bråka med de små barnen för att få dem att tänka i förtid. Man kan visserligen tidigt uppöfva deras reflektionsförmåga, men ofta på bekostnad af andra egenskaper. Fröken Vestman hade rätt deri, att den sokratiske metoden allt för mycket tillämpas på det lägre stadiet. De olika läroämnena passa olika väl för denna metod; historia och språk lämpa sig ganska väl därför, naturkunnighet och aritmetik ännu bättre; särskildt det senare ämnet, hvars lämplighet för den sokratiske metoden en annan tal. dragit i betänkande, hade just genom densamma vunnit ofantligt, och tal. hade med glädje funnit den stora skilnaden i den aritmetiska undervisningen nu mot förr. Då kunde man få höra läraren fråga lärjungen huru denne funnit lösningen af en räkneuppgift, men utan afvaktan på svaret förklara, att detta egentligen var likgiltigt då blott lösningen var riktig.

Tal. ville framför allt betona att undervisningen bör i första rummet afse personlighetens utbildning.

Professor **Cederschöld** trodde sig ej hafva missuppfattat rektor Bergman, om han ansåg dennes mening hafva varit att skolans ändamål är meddelandet af ett visst kunskapsmått. Detta talade ytterligare för att en läkare borde hafva stämma i skolstyrelsen, för att bedömma huruvida lärjungarnes helse kan uthärda de ansträngningar, som detta kunskapsmåts inhemtande förutsätter. Tal. ansåg för sin del att ett visst quantum kunskaper ej vore för flickorna nödvändigt. Många hafva afsmak och svårighet för att lära, och den fordran, som blifvit uttalad, att der förståndet ej räcker till minnet borde tagas till hjälp, vore väl obillig. Tal. biföll med glädje fröken Rossanders yrkande om hemlexornas borttagande, men hade med förfäran hört hennes vittnesbörd om huru det stod till i hemmen; tal. fruktade emellertid att fröken Rossander hade rätt, och att många föräldrar för tidigt skicka sina barn i skolan för att blifva af med dem i hemmet. Om hemlexorna borttoges, skulle flickans praktiska förmåga bättre odlas, och hemmen mycket vinna genom flickans i denna riktning öfvade sjelfverksamhet; för många föga begåfvade kvinnor har just denna verkningskrets den så godt som enda betydelsen; och ingen begåfvad kvinna finnes, som icke vinner på att till sina öfriga egenskaper lägga den af en praktisk utbildning för hemmets värf. Mycken tid förspilles för den unga flickan med en massa kunskapers ytliga inhemtande, samt



med musikens inlärande, äfven då alla musikaliska anlag saknas; visserligen kan en viss musikalisk färdighet uppnås dessa förutan, men något förskräckligare än åhörandet af denna omusikaliska musik kände tal. icke. Tal. hemställde vidare om ej de fruntimmer, som anordnat detta möte, ville föranstalta ett annat, der man kunde få upplysning om huru det verkligen står till i hemmen.

Fru **Adlersparre** fann sig af professor Cederschiöld förekommen i de anmärkingar hon velat rikta mot rektor Bergmans anförande. Dock ville tal. tillägga några ord om det framhållna missbruket af privatlärare. En mor, som har på sitt ansvar tillsynen af barnens lexor, kan ej kring sig samla de af barnen, som slutat dessa, till någon uppfriskande samfäld lek eller läsning, så vida hon bland dem, hvilket oftast är fallet, har någon liten stackare, som ej kan följa med skolans arbete. De 2—3 timmars hemarbete, som, enligt rektor Bergmans ord, de mindre begåfvade behöfva till lexorna, nödgas hon då antingen taga ifrån de öfriga barnen, för att gifva detta, som lär sig långsammare, eller ock måste hon anskaffa privatlärare. Detta är, hvad gossarne angår, en ytterligare nödvändighet, då latinet upptager skolans flesta timmar, och modern i detta ej kan handleda barnen. Privatläraren blir under dessa förhållanden så godt som skolans obligatoriska bihang.

Mötet slutade kl.  $\frac{1}{2}$ 10 e. m.

Mötet fortsattes fredagen den 19:de Mars kl. 6 e. m.

Fröken **Louise Sundén** vågade ej inlåta sig på frågan om hvad som *egentligen* menas med sjelfverksamhet, men då enligt tal:s uppfattning barnens arbete på egen hand nödvändigt måste kunna betraktas såsom någon form af en dylik verksamhet, ville hon bedja att åter för några ögonblick få upptaga tanken på hemlexorna och deras förhållande till de olika krafter, som dermed blifva belastade.

Tal. instämde fullkomligt med rektor Siljeström i erkännande af det bedröfliga och oriktiga deri, att de klenutrustade barnen tvingas att arbeta kanske tre gånger så mycket som de riktutrustade. Men tal. ville dock tro, att det mått, som här uppstälts för att beteckna olikheten i begåfning, nämligen behofvet af en timmes eller tre timmars öfverläsning, verkligen kan anses beteckna ytterligheter af olikhet. Tal. ville då att börja med inskränka sig till att tala om de barn, som till öfverläsning behöfva från en till två timmar, och bad att senare få återkomma till de svagaste. Med fasthållande af denna inskränkning ville tal. söka utreda, dels huruvida den olyckan, att ett barn får arbeta något mer än ett annat, verkligen är så särdeles stor, och dels huruvida det är möjligt att förebygga den befarade olägenheten.

Tal. trodde, att om man fordrar, att de riktutrustade och de medelmåttigt utrustade barnen skola använda lika lång tid på sina arbeten, har man på samma gång fällt domen öfver all skolundervisning, eftersom icke olikheten i förmåga att fatta och inlära torde



kunna utjämnas derigenom, att lexläsningen flyttas till skolan. Då denna ojämnhet alltid kvarstår, blefve det väl svårt att finna en norm, efter hvilken lexläsningstiden kunde bestämmas. Skulle den bestämmas efter de rikare begåfvade barnens behof eller efter de svagares? Så vida det öfver hufvud vore meningen att undervisa barnen gemensamt, så skulle man i första fallet blifva nödsakad att medgifva de svagare barnen att lära en lexa till hälften, men sedan deremot tvinga dem att följa en lektion, på hvilken de icke kände sig tillräckligt förberedda; kanske skulle de ock af oro att ej hinna lära sin lexa på den tillmätta tiden verkligen icke kunna lära henne, och kanske skulle de med tårfyllda ögon lägga igen sin bok för att förhöras, då de gerna velat läsa öfver en stund till. Det är att befara, att dessa svagare barns kunskaper på detta sätt skola blifva ganska bristfälliga, och det är tämligen säkert att åtminstone många af dessa barn skola känna sig otillfredsställda, ja barn med stark hederskänsla skola kanske känna sig rent olyckliga. Ville man å andra sidan bestämma öfverläsningstiden efter de svagares behof, så skulle ovilkorligen de rikast begåfvade barnen antingen få en del af lexläsningstiden fri, d. v. s. längre lofstunder i skolan än de öfriga, eller ock skulle de, såsom rektor Bergman med rätta fruktar, vänja sig att på längre tid uttänja ett arbete, som de kunde göra på kortare, alltså i skolan uppfostras till lättja; och tal. trodde icke, att man har rättighet att *moraliskt* uppoffra de rikare begåfvade barnen för att bespara de svagare någon *intellektuel* ansträngning. Tal. sade *någon* ansträngning, på det ingen må häraf draga den slutsats, att tal. skulle försvara öfveransträngningen; tal. trodde icke, att någon sådan behöfver befaras, då det icke är fråga om de svagaste, utan endast om de jämförelsevis svagare barnen.

Men nu är det dessutom alldeles icke gifvet, att barn äro klenst begåfvade derföre, att de arbeta långsamt. Tal. har känt många barn, som med ganska klart förstånd och redig tankeförmåga dock saknat denna snabbhet såväl i uppfattning som i förmåga att gifva uttryck åt sina tankar, hvilken kan tillhöra deras kanske med mindre arbetsförmåga utrustade kamrater. Sådana barn skulle blifva ganska bedröfvade, om man ville förneka dem att för sina arbeten använda så lång tid, som de sjelfva anse sig dertill behöfva, och tal. trodde icke, att man genom en sådan välmening skulle göra dessa barn särdeles stor tjänst. Männe icke de, som så varmt förfäktat individualitetens rätt, också här borde taga denna i betraktande? Medgifvas måste att undantag kunna gifvas, att det kan finnas fall, då det sunda förståndet måste lägga band på den ifriga läslusten, men dessa undantag äro icke särdeles många.

Härmed ville tal. visst icke påstå, att ej en del af det arbete, som *stundom* förlägges till hemmet, mycket väl kunde flyttas till skolan. I normalskolan är det t. ex. fallet, att i de lägre klasserna alla skrifningar och uti mellanklasserna en del skrifningar äro förlagda till skolan, så att det är först under det allra sista skolåret, som flickorna behöfva göra alla sina skrifningar i hemmet,



I ett och annat undantagsfall förekommer dessutom äfven lexläsning i skolan. Men tal. ville gerna veta, huru fröken Åsell tänkt sig möjligheten att till skolan förlägga *all* lexläsning utan att råka i någon af de antydda svårigheterna. Af fröken Åsells framställning ville det synas, som skulle på hvarje lärotimme förekomma först förberedelse, så öfverläsning, derpå förhör och slutligen föredrag af läraren. Detta syntes tal. vara mycket på en timme. Nu låter det visserligen tänka sig, att lektionen räckte t. ex. halfannan timme, eller att tvenne på hvarandra följande timmar egnades åt samma ämne, men största svårigheten kvarstår ändå, nämligen den att afgöra, *när* öfverläsningen skall afbrytas för uppläsning. På den frågan ville tal. gerna hafva svar af någon, som praktiserat metoden *med framgång*.

Af fröken Rossander ville tal. ock gerna hafva förklaring öfver det påståendet, att arbeten, som i skolan kunna utföras på jämförelsevis kort tid, i hemmet behöfva upptaga flere timmar. Om sådant någon gång är fallet, så måtte det väl bero på något fel i hemmet, ty att det *behöfver* vara så, kunde tal. omöjligt fatta, då man naturligtvis måste förutsätta, att i en förnuftigt ordnad skola hemuppgifterna gifvas sådana, att barnen kunna utföra dem på egen hand.

Tal. förstod icke, huruvida de svårigheter, som ligga i barnens olika förmåga att lära, skulle kunna i någon mon afhjelpas genom fria flyttningar, men tal. föreställde sig, att om sådana skola medföra åsyftadt gagn, skolan måste bestå sig lika många lärare, som lexlag bildas. Kan detta ej ske, så måste den fria flyttningen nödvändigt mer än någon annan metod förvandla undervisningen till ett blott lexförhörande. Tal. hemställde till mötet — och i synnerhet på det allra varmaste till närvarande föräldrar — huruvida icke en medelväg mellan den fria flyttningen och klassläsningen skulle kunna sökas deri, att med bibehållande af den senare, man sökte bringa den allmänna meningen derhän, att ett quarsittande inom en klass icke betraktades såsom någon olycka eller någon skam, att det med ett ord blefve lika vanligt, att en lärjunge satt kvar inom en klass, som att hon uppflyttades. Huru ofta har man icke, då man gifvit ett underhaltigt betyg, gjort det i den innerligaste välmening och i förhoppning att derigenom förmå en svag lärjunge att sitta kvar inom klassen för att stadga sina kunskaper? Men på en sådan antydan har man oftast endast fått tårar till svar, och vid nästa läseårs början har man funnit samma lärjunge anmäla sig till uppflyttningsexamen, sedan hon i stället att använda ferierna till hvila brukat dem att göra sig nödtorftigt beredd till denna examen, som hon då med knapp nöd genomgår, för att åter under ett läseår med svårighet följa sin klass. Kunde deremot de svagare lärjungarne någon gång läsa om en klasskurs, skulle deras förhållande till kamraterna derigenom utjämnas, och de sjelfva hemta krafter för de nya ansträngningarna inom nästa klass. Såsom undantagsfall finnas ju alltjämt de fria flyttningarna, och tal. såge för sin del



gera, att dessa undantag blefve något mindre sällsynta, än de hittills varit.

Tal. hade hittills betraktat hemlexorna uteslutande ur synpunkten af kunskapsförvärfvande, men då hon ingalunda vore böjd att fritaga skolan från skyldigheten att uppfostra, så kände hon väl, att saken borde betraktas äfven från en annan sida. Måne det icke är viktigt, att barnet redan tidigt vänjes att hafva pligter att fylla, och måne icke dessa små hemarbeten, som barnen på eget ansvar få utföra, äro ett godt medel att väcka och utveckla pligt-känslan?

Tal. ansåg sig skyldig att återkomma till de svagast begåfvade barnen, dessa, som behöfva tre timmar till arbeten, som af andra utföras på en. Det är dessa barn, som behöfva de privatlärare jämte skolan, hvilka äfven i tal:s tanke måste betraktas såsom ett nödvändigt ondt. Med afseende på dessa barn frågas: hvarför äflas föräldrar att sända sådana svagt utrustade barn till de högre skolorna, der de skola läsa så många ämnen? Vore i dessa skolor en begränsad valfrihet, så att de svagare barnen kunde bortlemna ett och annat ämne för att egna mer tid och kraft åt de öfriga, så vore väl svårigheten i någon mon lindrad; men att den derigenom vore afhjelpat, derpå tviflade tal. dock. Äfven under förutsättningen af en sådan valfrihet kan man således fortfarande fråga: hvarför skickas dessa barn till elementarskolorna? Hvarför skickas de icke till folkskolan? Måne det är endast högmod och fördom, som härtill äro orsak, eller finnes det orsaker, som ligga djupare? Kanske äro icke folkskolorna så beskaffade, att de uppfylla fordringarna på allmän bildning? Och härigenom återföres man till fjerde frågan, och tal. ville ännu en gång fästa uppmärksamheten på tankar, som här redan af annan person blifvit uttalade, nämligen förslaget om inrättande af en allmän skola inom hvarje kommun, hvarmed naturligtvis menades ett höjande och så att säga omhuldande af de inom hvarje kommun redan befintliga folkskolorna. Det hade syntts tal., som om man fattat detta förslag såsom någon ting aldeles orimligt, och man har fortfarande och uteslutande talat om elementarskolor. Ja, såsom ett bevis på nödvändigheten af statens ingripande för upprättande af dylika skolor har anförts en jurists berättelse om en slägt af brottslingar, som härstammade från en lastbar qvinna, för hvilken staten ingen ting gjort, förr än hon inträdde inom fängelsets dörr. Tal. nekade icke, att ett sådant faktum är gripande, men såsom något bevis för nödvändigheten af högre skolor på statens bekostnad kunde tal. likväl icke anse det. Då troligen ingen — och säkert minst af alla den talarinnan — lärer vilja på allvar påstå, att den religiösa och sedliga kraft, som fordras för att motstå frestelsen till det onda, skulle vara beroende på ett visst högre mått af vetande, så syntes exemplet snarare bevisa, att innan staten har råd att sörja för den högre bildningen hos några få af sina medborgarinnor, han har den ofafvisliga pligten att tillse, att den allmänna folkundervisningen verkligen befinner sig på en tillfredsställande standpunkt. Och om nu också detta förslag om



allmänskolor skulle i hela sin utsträckning vara för närvarande utförbart, i följd af ekonomiska skäl, så torde dock grundprincipen deri vara väl värd att beaktas och behjertas: den nämligen om statens skyldighet att åt *alla* sina medlemmar förskaffa en bildning, som gör dem praktiskt dugliga för deras ställning inom samhället och — så vidt det på skolan kan bero — till sedligt starka medborgare och medborgarinnor. Att folkskolan — åtminstone på många ställen inom Sveriges landsorter — ingalunda motsvarar detta kraf, torde vara en känd sak, och förr än staten i detta hänseende sett *hela nationen* till godo, har han icke rättighet att skattlägga denna nation för att främja den högre bildningen hos ett fåtal af hennes medlemmar.

Att denna fråga om folkskolornas höjande står i nära samband med bemödandet att skipa rättvisa mellan de olika anlagen, syntes tal. vara fullkomligt klart. Om staten lika väl, men på olika sätt, sörjer för de svagare och de rikare anlagen, så att barnens fördelning i de olika skolorna kan ske mer med afsende på deras egen individualitet än på lokala och ekonomiska förhållanden, så trodde tal. att mycket vore vunnet både för sjelfverksamhetens möjliggörande och öfveranstängningens undvikande.

Rektor **Bergman** ville ej undandraga sig att besvara de frågor, som vid förra mötet stälts till honom; så mycket hellre som de beröra en af skolans hufvudfrågor. Tal. medgaf att han med den kännedom han egde om flere närvarandes åsigter om den fria flyttningen i en skola och fasta klasser — ty detta torde vara yttersta grunden till meningsskiljaktigheten — bort med den största försigtighet hafva undvikit allt, som med denna fråga kunde stå i någon slags beröring. Vid hvad han yttrat stod han emellertid fast. För vinnande af sjelfverksamhet ansåg han det vara såväl riktigt, som ur rent praktisk synpunkt nödvändigt, att arbetet lämpligt fördelades mellan skolan och hemmet — huru, får erfarenheten och det noggranna aktgifvandet bäst visa. Mot allt arbetes förläggande till skolan visa sig stora svårigheter, särskildt den olika begåfningen: ett barn, sade tal. vid förra sammanträdet, behöfver kanske 1 timme till ett arbete, hvartill en annan behöfver 2, en tredje 3; äfven om dessa siffror icke kunde anses rent af falska, så var likväl icke talarens mening att, om han så finge uttrycka sig, de skulle tagas efter orden, emedan en så stor skillnad ej var den *vanliga*. Vill man nu vid läroverket hafva ett jämt framåtskridande, så måste emellertid de mindre begåfvade — hvilkas förekomst ju är ett faktum — arbeta mera, och detta i synnerhet när dessa vilja och skola få sin rätt tillgodosedd att erhålla samma kunskapsbildning, som de bättre begåfvade. Detta ökade arbete kan göras antingen så, att mera *daglig* tid användes af de förra än af de senare, eller ock så att samma dagliga tid, men under flere år, af dessa tillbringas med skolundervisning. Den första utvägen begagnas i skolor med fasta klasser, den senare i skolor med fri flyttning. Det yttrades vid förra mötet: att det var obilligt att genom ökad arbete straffa den mindre begåfvade samt att tal:s mening det den mindre begåfvades



tid mera måste anlitas, mer än annat talade för en läkares insättande i skolstyrelsen. Tal. trodde icke, att man som axiom finge antaga att arbete är straff, och ville mot den senare invändningen rikta professor Cederschiölds egna ord: han hade aldrig hört att arbete slagit ihjäl någon. — *Man sammanblandade genom dessa uttydningar saken, med missbruket deraf* och den förra, som är god, får lida för det senare. Icke förordade tal. hemarbetets *missbrukande* därför att han höll på hemarbetet, som väl torde kunna inskränkas till ett lagom. Flickskolan med sina fria kurser är i detta afseende gynnsammare ställd än goss-skolan, och man behöfver i den förra ej läsa längre än man hinner; fördelarna deraf skulle ej länge låta vänta på sig; må man blott läsa väl hvad som läses. Sjelfverksamhet vinnes ej genom att flyktigt öfverfara ett större kunskapsmått, men genom att väl genomarbета ett mindre. — Vill man å andra sidan taga bort allt hemarbete, ja då fins ingen annan utväg än den fria flyttningen, d. v. s. att A läser upp sin lexä när han kan den, B likaså, och fulla konsekvensen häraf skulle bli, att snart sagdt en lärare borde finnas för hvarje lärjunge. Sådana läroverk, i synnerhet privata, blefve ur ekonomisk synpunkt omöjliga. Att närmare angifva fördelarna och olägenheterna af denna metod skulle taga för mycken tid, skulle ock kräfva en annan förmåga än talarens. Den torde vara af den vigt, att de, som haft besväret med anordnandet af dessa möten, möjligen anse den värd att upptagas på deras program för behandling vid ett särskildt möte. Tal. ville blott med några fakta, hentade från elementarläroverk för gossar, belysa frågans utveckling i vårt land.

1828 bildades Nya elementarskolan i Stockholm, främst af den anledning att man ville pröfva vissa pedagogiska principfrågor, hvilka under 1820-talet varit å bane inom diskussionen. Vigtigast bland dessa var den om fri flyttning. Skolan försågs med en utmärkt lärarekorps, som med ovanlig begåfning och lärareskicklighet förenade friska krafter, en lefvande öfvertygelse om nämnda grundsats berättigande, samt en bättre ekonomisk ställning än flertalet andra läroverks lärare egde. Skolan fick af dessa och möjligen andra skäl ett högt anseende. Flera läroverk begagnade sig af rättigheten att införa denna metod och man borde nästan ha kunnat vänta, att flertalet så skulle göra. Detta inträffade emellertid icke, ja hvad mera var: de som antagit den, öfvergäfvö den så småningom och återgingo till det gamla, så att i denna stund talaren veterligt Östersund var det enda läroverk, som ännu hade den fria flyttningen kvar, och i fjol, då ifrågasatt var att öfvergifva den, bibehölls den, ej genom kollegiets beslut, utan genom inspektorns utslagsröst. Vid den Förberedande Nya elementarskolan (numera Ateneum), som till Nya elementarskolan står i närmaste sammanhang, finnas för närvarande fyra fasta klasser. Och vill man invända att försöken aflupit illa, emedan lärarna ej insett rätta tillvägagåendet, så kan denna invändning väl ej träffa sjelfva mönsterskolan, der för några år sedan lärarekollegiets majoritet uttalade sig för att göra 1:sta och (ehuru extra protokollum) 2:dra klassen fast. I de följande klasserna är



den fria flyttningen ej obetydligt inskränkt, såsom talaren trodde sig veta, till två gånger under terminen.

Till den fria flyttningens program hör äfven *intet hemarbete* men tal. visste dels genom en nära 4-årig erfarenhet som lärare vid Nya elementarskolan, och dels genom både lärjungars och föräldrars utsago, att hemarbetet vid denna skola i själfva verket upptager *lika* om ej *större* tid än vid andra, och då må frågas: Hvarföre uttala en grundsats, som ej kan utföras? För att icke bli missförstådd, ville talaren ge tillkänna, att han härmed icke ville yttra något förklenande om nämnda läroverks lärarekorps; han kände den och visste, att den i skicklighet och samvetsgrannt uppfyllande af sina pligter kunde jämföras med de bästa vårt lands läroverks hafva att uppvisa. Dessa lärare måste äfven underkasta sig mera ansträngande arbete, och talaren visste, att lektioner i skolan stundom börjat kl. 6 på morgonen. Och oaktadt allt detta kan man dock ej påstå, att resultatet der varit bättre än vid andra läroverk. Tid till preparation med eleverne blir ej öfver för läraren, som fullt upptages af lexornas förhörande; detta kunde visserligen till en del afhjelpas genom att göra klasserna mycket små, men tal. tviflade att vare sig riksdagen skulle gifva anslag till så dyra skolor, eller att enskilda sådana genom afgifter, om än så stora, skulle kunna bära sig. Att saken i fråga kan hafva praktisk tillämpning i en skola med 6 lärjungar, som en talarinna vid förra mötet sade, har för talaren ingen bevisande kraft, lika litet som det bevis hon framdrog rörande nyttan af att låta barnen läsa det hvartill hågen dref dem, att en 11-årig gosse läst 25 delar af Fryxells historia. Om han ock lärt sig två gånger så många delar bevisade detta intet, och tal. hade, då det anfördes, ofrivilligt kommit att tänka på huru en likartad metod använd på kroppens utveckling skulle utfalla. Genom ensidig öfning kunde jag visserligen få en stark arm, men som blefve mig till föga gagn om jag ej kunde stå på mina ben.

Att privatlärare mer än nödigt användas, vidhöll tal. äfven, och hade gjort sig underrättad om att det kanske än mera skedde vid flick- än goss-skolor. En liten berättelse om inverkan häraf fann tal. så betecknande, att han ville anföra den. En lärarinna hade sagt honom att hon en gång öfvervar en lektion i normalskolan uti den klass der de elever, hvilkas eftermiddagsläsning hon blifvit ombedd att tillse, befunno sig. På e. m. fann hon att eleverna ej mindes ett ord af dagens lektion, och på hennes förvånade fråga huru detta kunde komma sig svarade de: »fröken var ju der». — Tal. bad att få påpeka ett misstag af rektor Siljeström, som kunde föranleda andra dylika, enär mötesförhandlingarne ju skulle erhålla en vidsträcktare spridning. Han sade vid ett föregående möte att vi tvinga våra skolbarn till 5—6 timmars skolarbete och 2—3 timmars hemarbete, då fabriksbarnen i England arbeta högst 6 timmar under åldern från 10—14 år. Men då tal. häraf drog den slutsatsen att vi stå efter engelsmännen i vården om våra barn, så glömde han nämna att dessa fabriksbarn äro i skolåldern och tal. hade just af motionären i Första kammaren hört, att det engelska



lagstadgandet tillkommit bland annat derföre, att dessa barn skulle få tillfälle att minst 3 timmar om dagen besöka skolan. Tal. framhöll ej detta för att uttala ett gillande af den öfverdrifna arbetstiden, men endast för att ställa jmförelsen i dess rätta dager, och tal. trodde ej att Sverige i afseende på den undervisning som meddelas barn, särskildt *allas* barn, behöfver blygas inför något annat land. Vare dock den tanken långt från honom, att allt vore väl bestämdt, att vi skulle lägga händerna i kors och göra ingenting för att få det bättre, något sådant var icke talarens mening.

Fru **Adlersparre** ville ej upptaga diskussionen om en redan genomdiskuterad punkt, men med anledning af fröken Sundéns ytt-  
rande dock något förklara sin mening. Hon hade visst ej ensamt tänkt på den högre undervisningen; och hade ej ens nämnt elementarskolor; tvärtom särskildt betonat nödvändigheten af att i *samtidigt* med elementarskolors ordnande äfven öppna läroanstalter i för det praktiska lifvet nödiga kunskaper. Hon hade utkastat denna älsklingsidé i hopp att någon skulle upptaga den; då detta ej skett ville hon nu lemna saken å sido, enär hon, ehuru 4:de punkten hållits öppen, dock ansåg att öfverläggningen derom var slutad. Att tal., såsom fröken Sundén också verkligt erkände, ej velat påstå det den sedliga utvecklingen berodde på den intellektuella, var sjelfklart; hon hade blott framhållit, att staten ej gifvit qvinnan samma tillfällen som mannen till utveckling för de rikare anlag, hvilka utvecklade kunna leda till sedliga förvillelser; ej heller till den praktiska duglighet, som genom arbetsamhetens befrämjande kunde, om ej upphäfva, så dock motväga det ondas frestelser. Hvad folkskolan beträffar, så går dess utveckling långsamt, och tal. trodde att det skulle straffa sig om man på denna svaga grund ville göra en öfverbyggnad. Att folkskolan ej är föraktad, bevisas bland annat deraf, att den nuvarande ecklesiastikministern i en af Stockholms folkskolor lär hafva tvenne söner; men tal. trodde att andra skäl funnos hvarför föräldrar af de bildade klasserna i allmänhet ej gerna skickade sina barn, helst de yngre, i folkskolan. Först och främst är elevantalet der så stort, att en rätt tillsyn är svår att utöfva; vidare äro barnens utveckling och begrepp alltför olika — de högre samhällsklassernas barn hafva en idékrets, ett helt ordförråd, som de andra sakna, och som gör det svårt att de skulle kunna undervisas gemensamt. I en nybörjar-klass i en folkskola bland Stockholms minst fattiga befolkning hände senast denna höst, att bland en mängd barn från 5—7 år blott ett ringa fåtal någonsin hört ordet Gud eller bedit en bön, — då folkskolan således ännu måste hålla sig i jämnhöjd med denna låga utveckling torde den ej vara lämplig som grund för den högre skolan. Endast undantagsvis kunde folkskolan ännu sägas fylla det mått, som blifvit den tillmätt; att nu af välmening vilja uppdrifva den derut-  
öfver skulle vara att hos *folket* framkalla den brådmognad man här med så mycket skäl varnat för då det gällt *individ*en, — något som tal. för sin del trodde innebära en stor fara.

Rektor **Siljeström** ville bedja att få rätta det af rektor Berg-



man anmärkta s. k. misstaget. Då all förnuftig uppfostran bör afse både kropps- och själsutveckling, så har man både rätt och pligt att undersöka, huru dessa *båda* sidor af saken tillgodoses. Tal. visste äfven, att fabriksbarn ofta bruka tillbringa några timmar i skolan; men härvid förekommer den stora skilnaden, att då fabriksbarnen t. ex. hafva sex timmars kroppsarbete i fabriken och tre timmars själsarbete i skolan, så hafva våra skolbarn sex timmars själsarbete i skolan och sedan ytterligare själsarbete med hemlexor under ett obestämdt antal timmar; men hvad blir det af kroppsarbetet eller i allmänhet kroppsrörelsen för dessa senare? Förstår icke hvar och en, att ett slikt försummande af kroppens öfning icke kan försvaras, helst under en ålder, då utan allt tvifvel kroppsarbetet eller kroppsrörelsen *borde* hafva mer och ej mindre tid sig anslagen än själsarbetet? Och att detta senare skulle kunna ske ej blott utan ringaste skada, utan tvärtom till nytta för studierna, i allt som vore väsentligt, vore åtminstone tal:s öfvertygelse.

Medan tal. hade ordet, ville han äfven utbedja sig att få i korthet hopsummera hvad som under denna diskussion blifvit sagdt om hemlexorna. Enligt hvad af åtskilliga talare och talarinnor blifvit upplyst, har man anledning att säga, 1) att de vålla en öfveranstängning, hvilken verkligen och synnerligen hos de svagare begåfvade lärjungarne kan blifva rentaf olidlig; 2) att de väsentligen hindra från allt fritt studium i hemmet, eller det man på skolspråk kallar hemläsning i motsats mot hemlexa; 3) att de i allmänhet hindra från allt praktiskt nyttigt arbete, till gagn för lärjungen sjelf eller för familjen; 4) att de störa hemmets trefnad och ungdomsglädjen — något, som kanske äfven icke bör helt och hållet förbises i uppfostringen, och väl äfven 5) att — i motsats mot hvad en talarinna i det fallet yttrat — de högst väsentligt torde bidraga att slappa plikt-känslan, då lärjungen alltför ofta icke skall kunna undvika att, vare sig af giltiga eller icke giltiga skäl, vare sig alldeles icke eller slarfvigt lära sig lexan, och sedan, om skollyckan är god — såsom hon i det fallet ofta nog är — finna, att det *går an* att försumma eller leka med pligten; o. s. v. — korteligen: hvart tal. vände sig, såge han i hemlexorna endast hinder för en sund utveckling, och frågade, om verkligen intet undervisningssystem skulle finnas, genom hvilket man kunde hoppas att undvika alla dessa olägenheter? Tal. ville ej inlåta sig på frågan om klasssystem och fri flyttning, men instämde med en föregående talare deruti, att ett särskildt möte för den frågans utredande vore ganska önskvärdt.

Tal:s egen erfarenhet, särskildt från Nya elementarskolan, syntes honom tala *för* fria flyttningen. Hvad som af en talare anförts rörande vissa förhållanden inom detta läroverk, syntes tal. innebära en verklig anklagelse mot det nämnda läroverkets direktion och lärare, att hafva frångått de grundprinciper, enligt hvilka undervisningen vid detsamma bör vara ordnad; och om så vore, hade man åtminstone ej skäl att skylla sjelfva systemet för följderna. Detta är likväl en fråga, som tal. icke ansåge sig böra upptaga, men han fann deruti ett ytterligare skäl för ett nytt sammanträde för öfver-



läggning rörande det ämne som nämnts, på det att Nya elementarskolans män skulle dervid få tillfälle att göra sig hörda.

Doktor **Nordström** ville till en början helt och hållet instämma med rektor Siljeström i hans utveckling af den sokratiska metodens vigt. Denna metod är i sjelfva verket, såsom känt är, pedagogikens grundlag, eller med andra ord: undervisningens uppgift är *ej* att inlägga vetandet i lärjungarne, utan att lära dem att ur sitt eget inre utveckla detsamma. Men ehuru detta är enda rätta sättet att befördra sjelfverksamheten, kan man vid dess tillämpning lätt falla i ensidighet, och ensidigt är onekligen att fördöma allt hemarbete eller, om man nu vill så kalla det, hemlexor. Äfven om allt arbete kunde förläggas till skolan, så vore det för lärjungarne icke gagneligt. De kunna *ej* allt framgent hafva lärarens hjälp att tillgå och om de efter slutad skolgång vilja öka sina insigter, vare sig utom eller vid universitetet, skulle de med stor svårighet göra detta, om öfvergången blefve alltför tvär från arbetet under ständig hjälp af lärarne. Dessutom ville tal. erinra att mångt slag af sjelfverksamhet blir till sin art alldeles detsamma, antingen det förrättas under lärarens tillsyn eller i hemmet; att t. ex. öfversätta en sida ur Livius eller Cicero, samt på egen hand öfvervinna de svårigheter som der möta, blir i båda fallen en alldeles enahanda sjelfverksamhet, ty skolans väggar måtte väl *ej* hafva en så undergörande verkan att det, som *inom* dem är sjelfverksamhet, *utom* dem upphör att vara det. Tal. yttrade *ej* detta såsom en nyhet, men ansåg att det *ej* skadade om denna sanning äfven upprepades.

Det var emellertid *ej* för att säga detta, som tal. begärt ordet, utan för att bemöta ett yttrande, som vid förra mötet fälldes. Nyss nämnde tal. yttrade nämligen att det som var idealet för all undervisning, den sokratiska metoden, i goss-skolorna knappast kunde tillämpas under nuvarande förhållanden. Detta är att se våra goss-skolor alldeles för mörkt. Om den sokratiska metoden också *ej* hinner i alla delar af undervisningens alla ämnen tillämpas, så sker det dock i många, och på ett sätt, som *eger* ett välgörande inflytande äfven på de öfriga. I samband med nämnda svarta målning af skolorna stode äfven samme talares pessimistiska åsigt om gossarnes tillstånd när de utgå ur skolan. Att de då skulle vara så i grund opraktiske, så förfärligt oduglige för lifvets värf i praktisk riktning, kunde nog vara möjligt under äldre tider, när undervisningen verkligen bestod i ett iproppande å ena sidan, ett rabblande af obegripna lexor å den andra. Men i vår tid, när undervisningens framsteg i sannt pedagogisk anda äro så stora, när så mycket bättre krafter på detta område verka, så äro resultaterna äfven andra. Tal. ville *ej* bestrida rektor Siljeströms erfarenhet, eller de skäl som funnos för hans mening, men hade för sin del kommit till en motsatt erfarenhet. Tal. hade under åtminstone ett årtionde lyssnat till likartade klagomål, som de nyss anförda, och noga tänkt öfver deras anledning, samt pröfvat deras befogethet. Han hade inom kretsen af sina egna bekanta och på



andra håll sjelf sett, eller genom andras iakttagelser funnit, att de ynglingar, som vid våra läroverk erhållit en fullständig elementarundervisning, men sedermera slagit in på s. k. praktiska vägar, der mycket ofta gått längre än de, som vida tidigare och utan motsvarande elementarbildning beträddt dessa. Och detta är i sjelfva verket alls icke förvånande, ty den som haft tillfälle att utveckla sina förmögenheter och öfva sina krafter i att öfvervinna mötande svårigheter, samt i att sjelfständigt tänka öfver mötande företeelser, bör naturligtvis reda sig bättre, än den som, i saknad af dessa förutsättningar, finner sig hufvudsakligen hänvisad att fortgå i redan trampade fotspår. Härmed förnekas dock alls icke att man så väl bland dem, som vid våra elementarläroverk och universiteter idkat studier, som bland dem, hvilka icke gjort det, kan finna både praktiska och opraktiska personer.

Tal. bad dem som klagade öfver det sorgliga tillståndet se sig om i lifvet; de skulle då varseblifva, att ofvannämnda förhållande förvånande ofta egde rum och att man derföre — äfven om, såsom tal. hoppades, det fasta klasssystemet bibehölles — ej behöfde hysa så stor fruktan rörande gossarnes odugliggörande i skolan för praktiska värf och ej heller oroa sig att flickorna, vare sig af den skolorundervisning de redan fått eller möjligen till en viss likhet med gossarnes kunde få, skulle röna denna menliga inverkan. Tal. hade velat framhålla detta, dels emedan det i allmänhet är farligt då en fördom — och tal. menade härmed en, utan tillräcklig pröfning af saksförhållandena, i förväg fattad åsigt eller förut fälld dom — är på väg att öfvergå till dogm, dels emedan denna fördom innebär en orättvisa mot våra läroverk.

Rektor **Bergman** ville framhålla att han alldeles icke fällt några förklenande omdömen om Nya elementarskolans direktion, som han ej nämnt, eller om dess lärare, som han satt i bredd med eller öfver de bästa i vårt land. Men just på grund häraf ansåg tal. det faktum ovederlagdt, att de praktiska svårigheterna vid tillämpningen af den fria flyttningen äro så stora, att ej ens mönsterskolan i detta fall kunnat vinna lyckliga resultat; en hufvudledning hvarför svårigheterna vid skolans början lättare öfvervunnos, är helt enkelt den, att skolan då egde 100 lärjungar men nu 300.

Rektor **Siljeström** tyckte sig i de anförda anmärkningarne mot Nya elementarskolan känna igen gamla bekanta, hvilka nu, såsom gengångare, upprepade samma skäl, hvilka gång efter gång blifvit vederlagda, men ändock ånyo dragits fram ur glömskan. Dock ville tal. nu ingenting vidare anföras i denna fråga. Med anledning af hvad d:r Nordström anført ville tal. anmärka, att detta anförande icke obetydligt berodde på en missuppfattning af hvad tal. för sin del verkligen yttrat.

Professor **Cederschiöld** ansåg att öfverläggningen otillbörligt förirrat sig från flickskolan, som var dess föremål, till goss-skolan, hvilken senare tal. bad att man måtte lemna å sido för att hålla sig till den förra. I fråga om hemlexorna ansåg tal. att man,



med afseende på gossarnes framtid, som i de flesta fall är en helt annan än flickornas, och äfven med afseende på svårigheten att sysselsätta de förra i hemmet, erhåller en annan synpunkt för goss- än flickskolan. Flickorna hafva i hemmet genom att tillhandaga modren i hennes husliga bestyr, en både nyttig och nödvändig art af sjelfverksamhet, på hvilken skolarbetet ej får allt för mycket inkräkta.

Öfverstlöjtnant **Klingenstjerna** fann sig af en föregående talares fråga, »om intet sätt finnes att befria oss från hemlexorna», föranledd att uttala sin öfvertygelse det dessa så ofta öfverklagade lexor i betydlig mon skulle kunna undvikas, om läroböckerna och lärosättet med särskild hänsyn dertill förändrades. Allt hemarbete kunde visserligen ej undvikas, men det mesta skulle förläggas till skolan, hvars tid derigenom visserligen blifver något förökad, ehuru med vida mindre än som nu åtgår till lexläsningar i hemmen. Framför allt borde en sådan förbättring vara möjlig i flickskolan, enär denna ej, i likhet med goss-skolan, lider af påtryckningen af en ständigt förestående examen, utan kan sköta sig mera fritt och oberoende. Medlet härför vore *korta läroböcker* och en *levande undervisning*. Om hvarje mycket liten del af den öppet liggande boken göres till föremål för en lektion, och detta stycke utan att på förhand vara öfverläst fullständigt af läraren genomgås och göres begripligt samt, om för ämnets skull så ske kan, genast praktiskt tillämpas, så fäster det sig ovilkorligt i lärjungarnes minne starkare och mera levande än någon öfverläst lexa, som i det ögonblick, då hon blir dem förelagd, kanske ännu ej kan förstås och, med det sätt för förhöret som nu ofta begagnas, samt med de påträngande kursernes längd, kanske aldrig blir tillräckligt förstådd. Om de mindre barnen till en början ej äläggas annat arbete än denna på sidan om läroboken meddelade muntliga undervisning i förening med upplysande exempel, jämte af sjelfva ämnets beskaffenhet framkallade frågor, så skall deras vetgirighet och intresse för ämnet så stegras att det mången gång blir barnen, som göra frågor och läraren som får svara; men framför allt, de lära att tänka på *saken* i st. f. på *lexan* eller *kursen*, de lära att studera ämnet, hvilket måste vara all undervisnings första ändamål. En repetition, till hvilken allt det genomgångna måste öfverläsas, blir sedan mycket lätt, och vid denna skulle snart ådagaläggas, att lärjungen ej blott kunde den korta bestämda *kursen* utan äfven *visste mycket mera* utom densamma. Denna metod kan tillämpas i de flesta ämnen: I religionen skulle dess sanningar derigenom både fattas och behållas med mycket mera klarhet, kärlek och värma än som kan åstadkommas genom utanläsning af den vanliga, ganska svårfattliga läroboken, och de någon gång rätt torftiga förklaringar, som dervid bestås. I historia och geografi borde läroboken inskränkas till de nödvändigaste hufvuduppgifter, hvilka erfordras såsom stomme för det hela, men denna stomme under lektionerna utvecklas dels genom ändamålsenliga kartor, dels genom muntliga beskrifningar, ofta genom hänvisning till goda källor för



fullständigare underrättelsers inhemtande och slutligen genom läsning af <sup>en</sup>intressanta skildringar. Fördenskull måste i bredd med läroboken alltid finnes goda läseböcker till hands. I sammanhang härmed erinras om vigten af att lära barnen läsa innantill, d. v. s. icke blott den mekaniska läsningen utan äfven att tänka öfver samt med egna ord omtala hvad de läst. Derpå beror deras förmåga att i framtiden på egen hand inhemta mera; ty skolan kan ju ändå aldrig mer än lägga grund till den bildning som sedan under hela lifvet bör utvecklas. I språk skulle till en början hvarje föresatt arbete genomgås i skolan. Är det en skriföfning, så böra alla samtidigt arbeta derpå; den hjälp de dervid kunna gifva hvarandra och den förklaring som derunder lemnas af läraren eller den turvis till svarta taflan framkallade lärjungen gör intet ondt; att derefter låta dem rätta hvarandras arbete jemte deraf följande meningsskiften bidrager ganska mycket till skärpt eftertänka. Vid dessa öfningar, bättre än genom någon annan metod, har läraren tillfälle att underhjelpa och bedöma deras förmåga af uppfattning och arbetsdrift. I den mån dessa sålunda, genom en förständig lärares biträde och på af honom anvisad väg hunnit utvecklas, må öfvergången göras till verkligt själfarbete; men detta kommer då säkert att blifva lättare och snabbare, än om de skola famla på en väg, der de aldrig lärt sig hitta, eller der de under det första hemarbetet varit ledda af en visserligen hjälpsam men ofta möjligen oförständig hand. Man må ej frukta för de oordningar, som härigenom skola uppstå i klassen. En viss liflighet skadar icke, och en duglig lärare behöfver nästan aldrig klaga öfver ouppmärksamhet.

Rektor **Medén** ansåg frestelsen stor att kasta sig midt in i det lifliga meningsutbytet om fri flyttning och hemlexor, men då han höll före, att man endast genom ett saltomortale kommit in på dessa detaljfrågor, och då han för sin del ej vågade en dylik manöver, ville han försöka hålla sig till sjelfva frågan.

Denna vore emellertid en af de svåraste inom pedagogiken, emedan ordet själfverksamhet råkat ut för samma missöde som det, hvilket träffat öfveranstängningen, att nämligen blifva ett slagord, hvarigenom det vid detsamma fästa begreppet småningom förflygtigats. Då man talar om själfverksamhet i skolan, tänker man sig alltid denna i motsats mot det receptiva arbete, som består deruti, att lärjungarne följa med och tillegna sig lärarens undervisning. Att denna motsats emellertid icke kan vara absolut utan endast relativ, bevisas allra bäst deraf att äfven det receptiva arbetet är en yttring af själfverksamhet. Receptiviteten och själfverksamheten äro således endast till *graden* skilda från hvarandra. Skolan får ej hos sina lärjungar förutsätta förmågan af själfverksamhet; hon måste tvärt om genom undervisning småningom uppfostra dem därför: det vore en verklig olycka, om vare sig skolan eller hemmet på barnen ställe för stora anspråk i detta afseende. Derigenom skulle bland annat framkallas den i talarens tanke sorgliga företeelsen af professorskor redan i skolans mellersta klasser, och hvilken man igenkände på en ytterlig brådmognad i vissa hänse-



enden, under det de i andra röja en förunderlig omognad. Lärjungen uppfostrades till sjelfverksamhet, ej derigenom att ett visst kunskapsmått bibringas honom, utan derigenom, att läraren förmedelst en samvetsgrann och grundlig preparation steg för steg ledde honom, tills han slutligen lärde sig att arbeta på det rätta sättet. Denna preparation bestode enligt talarens åsigt ingalunda deri, att svårigheterna borttogos, och att en jemn, från mödor och besvärigheter fri väg banades, utan deruti att läraren småningom beredde lärjungen ökad förmåga att öfvervinna dem. Hemlexor äro härför ett nödvändigt medel, och tal. ansåg ifrandet för deras borttagande bära vittne om ett missförstådt eller missledt nit för ungdomens bästa. Men hemlexorna borde vara få och ytterst omsorgsfullt preparerade. I detta hänseende beginges i flera af våra flickskolor de största misstag, i det att hemlexor gäfves till allt för stort antal, och preparationen stundom helt och hållit försumades. Tal. ville dock ej att detta omdöme skulle uppfattas så som gällde det om alla våra flickskolor; han gjorde äfven här skilnad emellan skolor, som följde med den pedagogiska utvecklingen och sådana, som stodo kvar vid ett längesedan öfvervunnet arbetssätt. — Att den fria flyttningen ej på bästa sätt befordrar utvecklingen af lärjungarnes sjelfverksamhet vore en afgjord sak; denna metod förutsätter hos barnet på ett tidigt stadium den takt, urskilning, mögnad och omdömesskärpa, som böra vara undervisningens resultat. Dertill kommer, att vid den praktiska tillämpningen af denna metod — för så vidt hon skall användas på samma sätt som vid Nya elementarskolan för ett par tiotal af år sedan — läslagens mängd inom hvarje klass gör, att någon tid för preparation icke kan komma i fråga, ty läraren hinner blott förhöra den ena lexan efter den andra. Under sådant förhållande skulle man just komma in på den missriktning, som med skäl beifrades af motståndarne till den gamla skolans pluggningsmetod, endast med den skilnaden, att fördelen här vore på den sist nämndas sida, ty när en lexa der kunde genomförhöras två till tre gånger med hela klassen samfäldt, vore det här i följd af läslagens mängd endast möjligt att en gång och det helt flygtigt genomgå henne. — För sin del ansåg talaren det önskvärdt, att lektionerna för hvarje dag i flickskolans högre klasser inskränktes till tre, af hvilka en upptog *två*, de öfriga *en och en half* timme vardera, samt att hvarje af dessa klasser delades i två afdelningar, af hvilka den ena sysselsattes med sjelfarbete, vare sig läsning eller skrifning, under det den andra af läraren undervisades. Härigenom skulle en jämnare fördelning af skol- och hemarbete komma till stånd. Det fria examenstagandet motsatte sig tal. på det allra bestämdaste, han hoppades, att det numera vid ingen flickskola vore användt; det hade vid flere sådana, der det förut varit begagnadt, efter sig lemnat minnet af den gräsligaste förvirring och ytlighet i lärjungarnes kunskaper. — Tal. ansåg, att de skriftliga öfningarna vore ett af de yppersta medlen till sjelfverksamhetens befrämjande, och skolan kunde för ingen del afsäga sig detsamma. Men de skola



grunda sig på och vara ett uttryck för genom undervisning förvärfvad insigt, ej afse att framkalla någon ny sådan och borde dessutom vara få. Tal. fruktade att mångskrifveriet för det närvarande uppnått en högre blomstring i flick- än i goss-skolan. Uppsatser på modersmålet och översättning till ett af de lefvande språken borde i flickskolan vara de enda skriftliga öfningar, som förlades till hemmet. Äfven de till hemmet förlagda skriföfningarna borde tre å fyra gånger om året göras i skolan, hvarigenom lärarne skulle sättas i tillfälle att bättre bedöma halten af lärjungarnes sjelfverksamhet. — Till slut ville tal. som sin åsigt yttra, att sjelfverksamheten inom skolan aldrig kunde fullt utvecklas. Utginge flickan ur våra skolor med en genom åskådningsundervisningen uppöfvad iakttagelseförmåga, med en genom våra förnämsta litterära alster uppfriskad och utvecklad fantasi, med ett genom den formela bildning, skolan har att meddela, skärpt förstånd och med ett andeligt hjerta, friskt, godt och icke maskstunget, skulle hon nog veta att i lifvet uppsöka det fält för sin sjelfverksamhet, hvilket bäst öfverensstämde med hennes anlag och begåfning.

**Ordf.** förklarade öfverläggningen om 6:te frågan afslutad samt öfvergick till den 7:de: Äro exklusive lärarinne-seminarier att anse som tidsenliga institutioner?

Rektor **Siljeström** ville till en början taga folkskolelärarseminarierna i betraktande. Man har i allmänhet en fordran på mångsidighet hos folkskolläraren, som hotar att alltför mycket söndersplittra äfven seminarii-bildningen. Något kan, i fråga om folkbildningen, lemnas åt sockenbiblioteket, och, i fråga om seminariibildningen, åt det särskilda *lärarebibliotek*, hvilket borde och utan nämnvärd kostnad kunde tillhandahållas hvarje folkskollärare, så att han sattes i tillfälle att allt framgent förkofra sig i studier. Äfven på detta fält är benägenheten alltför stor att vilja i *skolans examenskurs* se all kunskap representerad, om ock i aldrig så små bitar.

Äfven trodde tal. att, om än den närvarande organisationen af seminarierna, i det hänseendet att desamma uteslutande äro bildningsanstalter för lärare eller lärarinnor, för det närvarande torde vara oundviklig, så kan det dock ej nekas, att det för seminaristens bildning skulle vara i flera hänseenden nyttigare, om han finge studera vid så organiserade läroverk, att han der äfven hade medlärjungar, som beredde sig för andra kallelser i lifvet, än skollärarens, och kanhända skulle en sådan anordning icke vara så omöjlig, som den vid första påseendet kan synas. Sammanvaron med jemnåriga af olika lefnadsvilkor och lefnadsutsigter bidrager att öppna blicken för lifvet och dess förhållanden — något som icke minst för skolläraren är af vigt — och vänskapsförbindelser, som under gemensamma studier knytes, kunna i framtiden blifva af största gagn både för den blifvande skolläraren och för skolan.

Hvad här senast yttrats angående folkskolelärare- och folkskolelärarinne-seminarier, gäller naturligtvis icke mindre om de läroverk, som afse att bilda lärarinnor för den högre undervisningen. Hvad den teoretiska bildningen åter beträffar, så borde väl denna, för att



vara fullt tidsenlig, närmast afse att bilda fack-lärarinnor, efter man numera vanligen antager att undervisningen i allmänhet endast af fack-lärare kan nöjaktigt meddelas; och detta så mycket mer som åtminstone ett *statens* seminarium för ifrågavarande ändamål icke torde böra anses ämnadt att bilda guvernanter med allsidig kunskap, utan fast hellre lärarinnor vid befintliga och efterhand uppkommande flickskolor. Enligt vår officiella statistik kan man åtminstone icke uppskatta antalet guvernanter på landsbygden i Sverige till mer än omkring 300; och om man i medeltal antager 3 lärjungar för hvarje (hvilket torde vara alltför högt), så skulle man likväl endast få ett antal af mindre än 1000 barn, som undervisas af guvernanter. När man då erinrar sig, att antalet lärjungar vid elementarläroverken uppgått till 12—14,000, och att guvernanterna hafva att äfven undervisa många barn som äro *under skolåldern*, så finner man, hvilken ofantligt öfvervägande proportion af den qvinliga ungdomen det är, som för sin bildning skulle hafva behof att anlita *skolan*, och huru mycket större anledning staten har att sörja för bildandet af lärarinnor för *skolan*, än för hemmet. Det kan väl tyckas, som, genom att gifva en sådan rigtning åt seminariundervisningen, svårigheter skulle uppstå i fråga om ett ändamålsenligt ordnande af hemundervisningen, i de fall, der denna behöfver anlitas; men dessa svårigheter skulle i verkligheten icke på långt när blifva så stora, som man möjligen vill föreställa sig, och kunde, genom att uppgöra undervisningsplanen derefter, lätt öfvervinnas, ehuru detta torde hafva till följd att guvernanten, (emedan dennas befattning i allmänhet kanhända komme att något oftare ombytas än nu) blefve att anse såsom endast lärarinna, icke såsom uppfostrarinna, hvilken senare rol väl också lämpligen synes böra tillkomma föräldrarna.

På grund af dessa skäl skulle tal. för sin del anse, att ett seminarium, huru förträffligt det än må vara inrättadt med afseende på meddelandet af en guvernantbildning, likväl icke kan anses fullt ändamålsenligt, utan att det genom att erhålla en mera akademisk organisation skulle bättre motsvara tidens fordringar.

Lektor **Humble** ville något närmare skärskåda de bägge synpunkter, från hvilka rektor Siljeström hufvudsakligen framhållit nyttan deraf, att lärarinne-seminarierna finge ett ändradt syftemål och en ändrad organisation. Den ena af dessa synpunkter vore, att det skulle vara fördelaktigt för de blifvande lärarinnorna sjelfva, om de ej komme att betrakta sig såsom tillhörande en särskild kast, om de under lärotiden trädde i beröring med och röntte en lifvande inflytelse äfven af andra personer än dem, som tillhörde samma krets, och som valt samma lefnadsyrke som de sjelfva. Den andra synpunkten vore, att ett högre kunskapsmått företrädesvis *i något eller några ämnen* vore för lärarinnan en hufvudsak, och att seminarie-kursen dertfore borde med afseende härpå anordnas, hvarvid den samma lätt skulle kunna göras tillgänglig äfven för bildningssökande kvinnor i allmänhet.



Hvad *den första* punkten anginge, så medgaf tal., att rektor Siljeström anført ganska tänkvärda skäl för sin åsigt. Exklusiviteten kan icke i och för sig vara att förorda, och det är obestridligt att våra seminarie-elever, som i allmänhet komma ifrån tarfliga hem och äro obemedlade, skulle af umgänget och kamratskapet med personer af andra lefnadsvilkor och med andra intressen, röna mycket goda inflytelser. Om således det framställda förslaget med afseende härpå kan synas vara teoretiskt befogadt, skulle dock dess utförande stöta på mycket stora praktiska svårigheter. — Vid seminarierna måste lärjungeantalet vara begränsadt, emedan lärarekrafternas antal och andra omständigheter göra detta nödvändigt. Tillloppet af elever, åtminstone vid de lägre seminarierna, är redan större, än som kunna mottagas. Skulle nu tillträde lemnas äfven åt sådana, som ej tänkte blifva lärarinnor, så skulle följden blifva, om man ej ville betydligt utvidga dessa läroanstalter eller öka deras antal, att *de* inträdessökande, som hade de bästa förkunskaper, blefve företrädesvis antagna; hvarigenom det skulle inträffa, att många, som ville egna sig åt lärokallet, skulle komma att från undervisningen uteslutas, hvilket åter vore stridande mot dessa läroverks egentliga uppgift. Denna olägenhet kunde visserligen afhjelpas derigenom, att seminarierna utvidgades, och ett betydligt större antal sådana upprättades; men äfven om detta skulle kunna åstadkommas, så blefve dock troligen tillloppet till dessa anstalter så växlande och ojämnt, att de samma ibland skulle hafva för många lärare i förhållande till lärjungeantalet, ibland tvärt om.

En annan hänsyn af ganska stor vikt vore, att lärarne vid ett exklusivt seminarium hafva mera tillfälle att följa med de olika individernas utveckling, att under och utom undervisningstiden leda den samma samt att sålunda uppfostrande inverka på lärjungarne med afseende på deras framtida lefnadskall. Detta blefve betydligt svårare, om icke alla lärjungarna vore blifvande lärarinnor. Hos dessa senare kan man lättare förutsätta eller framkalla den ande, som bör vara rådande vid ett seminarium, en ande af allvar, flit och arbetslust. Bland de öfriga elever, för hvilka seminariet skulle öppnas, kunde visserligen många finnas, som skulle utöfva en förträfflig inverkan på lärarinnekandidaterna; men denna förmån skulle för visso ej motväga skadan af det inflytande, som andra af dessa för läroverkets syftemål mera främmande elementer kunde åstadkomma. Ibland dessa senare skulle utan tvifvel förekomma åtskilliga »slarfvor», hvilka naturligtvis företrädesvis skulle komma att knyta förbindelser med de lärjungar af liknande skaplygne, som alltid i något antal vid hvarje läroverk förefinnas. Läroverkets ledning skulle derföre genom den föreslagna anordningen betydligt försvåras och dess karaktärsbildande syfte i icke ringa mon äfventyras.

I Tyskland, Danmark och Norge äro de olägenheter af de exklusiva seminarierna, som rektor Siljeström framhållit, till en del undanrödda, i det der ganska ofta förekommer, att unga fruntimmer af den högre och bildade medelklassen deltaga i den undervisning,



som gifves åt blifvande lärarinnor, och äfven ofta egna sig åt lärokallet, särskildt äfven i folkskolan, utan att egentligt ekonomiskt behof dertill föranleder. Detta har hos oss väl blott undantagsvis förekommit. Önskligt vore emellertid, att en ändring härutinnan måtte inträda, att unga qvinnor utgångna från bildade och bemedlade hem, ville mera än hittills varit förhållandet, välja lärarinnans kallelse, hvilken af de vägar, som för qvinnan äro öppnade, onekligen är den mest passande. Att detta hittills så föga förekommit, har kanske till någon del haft sin anledning i ett dels befogadt dels obefogadt missnöje med det högre lärarinne-seminariets organisation, hvilket hos en stor del af allmänheten förefunnits. Tal. önskade, att åtskilliga tidsenliga ändringar härutinnan skulle framdeles åstadkommas, och hoppades, att härigenom det af rektor Siljeström framhållna önskemålet skulle i någon mon kunna uppnås.

Hvad *den andra* af samme talare angifna synpunkten anginge, så instämde tal. med rektor Siljeström deri, att statens högre lärarinne-seminarium hufvudsakligen borde afse utbildningen af lärarinnor för *skol*-undervisningens behof, och tal. hade sjelf i en för omkring ett år sedan utgifven brochyr (Om seminarium för bildande af lärarinnor) framhållit detta såsom läroverkets hufvudsyfte. Onekligen vore det dock en fördel, om äfven guvernant-bildningen på samma gång kunde ses till godo; men äfven om man bortsåge från detta ändamål och antoge med rektor Siljeström, att seminariet borde ordnas hufvudsakligen eller uteslutande med afseende på utdanning af skollärarinnor, så vore man ej berättigad att antaga, det en valfri ämnesundervisning allena skulle vara för detta syfte tillfyllestgörande. Utom det att sådana lärarinnor i de lägre klasserna måste undervisa i *alla* ämnen och således behöfva en säker och omfattande allmänbildning, så tarvas äfven en sådan för den blifvande *ämnes*-lärarinnan, om hon med framgång och utan fara för ensidighet skall drifva specialstudier. Tal. påpekade, att ämneslärarne vid våra elementar-läroverk först efter undergåendet af studentexamen och ytterligare en universitetsexamen, som äfven hufvudsakligen afser allmänbildningens kraf, vända sig åt specialstudier. Skola våra högre lärarinnor på sitt område, icke blifva nämnda lärare allt för underlägsna måste derföre i första rummet fordras, att de förra hafva vida högre och säkrare skolkunskaper, än de som i högre flickskolor i allmänhet kunna inhemtas; och seminariets uppgift syntes tal. derföre i främsta rummet, ehuru icke uteslutande, böra vara att meddela en sådan högre allmänbildning, på hvars grundlag sedan specialstudier skulle kunna drifvas. En 16—17 års flicka, som genomgått en högre flickskola och ej ville egna sig åt lärokallet, kan med fördel vända sig åt något eller några specialstudier; men för en blifvande lärarinna är, innan detta sker, en förberedande kurs, som befäster och utvidgar hennes allmänbildning, alldeles oundgänglig: om nu läroverket äfven mottog till elever bildningsökande qvinnor i allmänhet, som ville utbilda sig i ett eller några ämnen, och dess undervisning i öfverensstämmelse dermed ordnades i valfria kurser, så skulle alltså följden blifva, att seminariet,



så mycken nytta det än för öfrigt kunde göra, ej skulle fylla sitt egentliga syfte, det att bilda goda skollärarinnor.

På dessa och äfven andra skäl, som här lemnades å sido, trodde tal., att de exklusiva lärarinne-seminarierna vore de mest tidsenliga.

Lektor **Linder** delade rektor Siljeströms åsigt om det nyttiga i att seminarie-elever undervisades tillsammans med andra, som icke ämnade välja lärarinnekallet, och fäste särskild uppmärksamhet på de faror rektor Siljeström påpekat, såsom följer af den nuvarande ensidigheten. Stora praktiska svårigheter finnas utan tvifvel, och det vore ej lätt att säga huru de skola lösas, i synnerhet som ännu intet försök gjorts i den antydda riktningen. Att de äro alldeles olösliga, trodde tal. icke, och mot lektor Humbles farhågor vore åtskilligt att invända.

Vid det enda nu befintliga seminarium för den högre lärarinnebildningen föreligger ett förslag till omorganisation, i hvilket mera plats är beredd åt specialstudier. Tal. biträdde så mycket hellre detta förslag, som han ansåg, att, oafsedt lärarinne-bildningen, undervisningen på de högre stadierna borde afse mera djupgående studier i vissa fack, och eleverna ej tvingas att medtaga alla ämnena genom hela läroverket. Klart är nämligen att intresset blir större, om en kunskapsälskande elev får egna sig åt de ämnen, som särskildt för henne äro anslående, än om hon vid 20 års ålder och deröfver skall fortsätta med att endast läsa lexor i alla skolämnena.

Tal. uppmanade de närvarande att uttala sina meningar i frågan något som skulle vara af stort värde och lända till gagn just på grund af den å bane varande omorganisationen af seminariet förbildandet af lärarinnor.

Rektor **Medén** ville ej uttala något allmänt omdöme rörande ett seminariums organisation, och utgick ej heller från någon redan befintlig sådan, utan ville blott framhålla en sida af saken, som innebars redan i sjelfva ordets betydelse, nämligen att lärarinne-seminariets uppgift måste vara tvåfaldig: dels meddelandet af nödiga kunskaper, dels bibringandet af pedagogisk öfning. På hvarje punkt af undervisningen, antingen denna afser fack- eller klass-lärarinnebildningen, måste dessa uppgifter gå hand i hand med hvarandra, och läraren fästa uppmärksamhet både på sjelfva ämnet och på sättet att meddela undervisning i detta. Ur denna synpunkt vore det kanske farligt om personer, hvilka ej tänka blifva lärarinnor, erhöle tillträde till seminariet, ty de skulle måhända vålla en frestelse för läraren att lemna den pedagogiska sidan af undervisningen jemförelsevis obeaktad.

Lektor **Humble** instämde med rektor Medén i hans sista anmärkning, så mycket hellre som tal. sjelf haft denna synpunkt i tankarne, ehuru han underlätit att anföra den samma.

Rektor **Siljeström** ansåg, att de båda talarne hade alldeles rätt i att betona den pedagogiska synpunkten, men menade att denna, i stället för att vara ett skäl *mot*, vore ett skäl *för* att äfven icke blifvande lärarinnor erhöle undervisning vid seminariet,



ty de flesta kvinnor blifva ju mödrar, och erhålla i sjelfva verket så som sådana kanske ett större lärjungeantal både att uppfostra och undervisa, än mången guvernant, som under hela sin verksamhet ofta ej uppfostrat mer än 5—6 barn, isynnerhet om hon länge stannat på samma ställe. Om någon behöfver pedagogisk bildning, är det väl framför allt modern. — Men för öfrigt ansåg tal. att vid undervisningen ämnet dock alltid måste vara hufvudsak, och att den pedagogiska uppfostran, som skedde genom meddelande af reglor för ämnets behandling, måste underordnas ämnet sjelft, så vida ej pedagogiken skulle blifva i hög grad tröttaende för lärjungarne; något som väl äfven vore de föregående talarnes mening.

Lektor **Humble** påpekade, att lärarinne-seminariet redan nu är tillgängligt äfven för dem, som ej ämna blifva lärarinnor. Dess elever behöfva nämligen icke förbinda sig — så som utomlands på somliga ställen fordras, då personer vilja åtnjuta den af staten bekostade lärare- eller lärarinnebildningen — att de under någon viss föreskrifven tid skola egna sig åt lärokallet. I denna mening är vårt seminarium ej exklusivt, men väl deri, att alla, som genomgå det samma, måste taga del i hela undervisningen, så som den för lärarinnebildningen är ordnad.

Rektor **Siljeström** ansåg att ehuru lektor Humbles anmärkning var riktig, seminariet likväl behöfde erhålla en mera akademisk organisation, för att det verkligen af icke blifvande lärarinnor skulle komma att besökas, något hvilket tal. vidhöll såsom särdeles önskligt.

Rektor **Bergman** instämde med lektor Humble och rektor Medén, synnerligen med afseende på folkskolelärarinne-seminarierna.

Doktor **Nordström** ville, med anledning af den uppmaning lektor Linder ställt till mötets medlemmar, uttala att äfven hans åsigt hufvudsakligen öfverensstämde med lektor Humbles.

Lektor **Linder** ville på lektor Humbles invändning, att om seminarierna öppnades för andra än blifvande lärarinnor, de sistnämnda der kanske ej alla erhöles plats, svara att detta visserligen vore illa, men att något sådant icke vore att frukta. Tal. trodde att *tillfällen* till lärarinnebildning komme att ökas i mon af behof. Hvad beträffar, att på hvarje punkt af undervisningen lärarinnebildningen borde afses, så trodde tal., att häri låge en öfverdrift. Undervisningen i hvarje ämne blir hufvudsakligen densamma, antingen man har blifvande lärarinnor eller andra framför sig, ehuru, då blifvande lärarinnor undervisades, man borde under särskilda timmar och på *vissa* stadier af hvarje ämnes utveckling fästa särskildt afseende på sättet att meddela undervisning. I detta afseende fann tal. ingen af de gjorda invändningarna farlig. Han såg hela denna sak framför allt ur den synpunkten, att ett läroverk borde finnas, der högre undervisning meddelades åt bildningssökande kvinnor, antingen de egna sig åt lärarinnekallet eller ej.

Lektor **Humble** menade, att om man önskade en mera akademisk organisation för det högre lärarinne-seminariet, man måste



noga afväga de fördelar och de olägenheter, som så väl af en sådan organisation som af det fria tillträdet till läroverket skulle erhållas. Tal. vore öfvertygad, ehuru han icke ville underkänna fördelarne, att olägenheterna vore vida öfvervägande. — De qvinnor, som önska en mera akademisk bildning, eller särskild utbildning för facklärarinnekallet, hafva ju tillgång till universitetet; och i Stockholm finnes ju äfven en enskild undervisningskurs, som söker fylla ett liknande syftemål, och som under flere års tid med framgång verkat för det samma. Tal. ansåg, att ju mera ett läroverk kan begränsa sin uppgift, dess säkrare fyller det den samma; och rådligt vore i allmänhet ej att under samma skolorganisation söka förena flere skilda ändamål. — I Finland och på flere ställen i Tyskland hade s. k. qvinliga akademier blifvit anordnade — ett anspråksfullt namn, men som icke betecknade något annat än fria föreläsningsskurser, afsedda för unga qvinnor, som utöfver den högre flickskolans mått ville utbilda sig i någon eller några grenar af vetande. Tal. trodde, att dylika föreläsningsskurser äfven hos oss skulle kunna anordnas och vore öfvertygad, att här ifrågavarande önskemål för qvinnobildningen härigenom skulle bättre tillgodoses, än om det skulle sökas i förening med lärarinnebildningen.

Professor **Cederschöld** instämde med rektor Siljeström, i synnerhet som tal. hade ett angenämt minne af den första lärokursen för qvinnor, der tal. varit lärare och hvilken kurs hade rektor Siljeström samt detta mötes ordförande till främste upphofsmän. Ett sådant lif och intresse för kunskap som der, hade tal. aldrig annorstädes funnit, och undervisningen hade der just så ordnats att intet ämne varit obligatoriskt; tillträdet hade äfven varit fritt för både åhörarinnor och elever, för andra qvinnor så väl som lärarinnor.

Rektor **Medén** ville upplysa, att han alls icke menade, det ett seminariums lärare på hvarje särskild punkt af ämnet skulle bibringa pedagogiskt vetande; tal. antog dock som grundsats att en dylik lärare äfven borde undervisa i sitt ämnes *metodik*, samt öfvervaka lärjungarnes praktiska öfningar. Inför en blandad krets af lärjungar skulle läraren kanske dragas från metodiken, hvilken visserligen ej bör föras in på det pedagogiska kaxets ledsamma område, men som på hvarje ämnes hufvudpunkter bör framhållas. Tal. instämde för öfrigt med de 2:ne föregående talarne om behöfligheten af högre kurser för den qvinliga undervisningen, der denna kunde taga form af föreläsningar, hvilken metod högligen skulle befordra sjelfverksamhetens utveckling; men tal. ville, att dessa kurser skulle verka fristående, och seminarierna ej frångå den plan, som för deras uppgift var den rätta.

Fru **Adlersparre** öfverensstämde i hufvudsak med rektor Siljeström, och ansåg ej att de praktiska svårigheterna skulle blifva så stora, som man här förutsagt. Tal. undrade om i Finland särskilda lärarinneseminarier vore upprättade, eller om icke lärarinnebildningen just besörjdes af de akademier som lektor Humble omtalat. Tal. var liksom rektor Siljeström viss om att lärarinnans menskliga



utbildning vore fullt så viktig som hennes pedagogiska, och att den förra bäst främjades på det af honom föreslagna sättet. Tal. var glad att den första lärokursen blifvit nämnd och hon var viss att densamma hos alla der deltagande lefde i ett kärt minne. Hon ville äfven sända en tacksam erinran till den elev vid denna kurs, som sedan i Stockholm bildat en liknande; och tal. önskade att dylika lärokurser måtte i riklig mängd komma till stånd, men under en fastare form och grundade på vissa inträdesfordringar.

**Ordf.** ville uttala den åsigt om frågan, hvilken han genom sin erfarenhet både som lärare och medlem i styrelsen vid ett seminarium förvärfvat, ty erfarenheten, äfven om den ej är grundad på pedagogiska studier, dem tal. icke egde, saknar ej sitt gagn. Tal. ansåg olämpligt att vid detta möte ingå på frågan om svårigheternas lösning, utan att man egentligen borde uttala hvad man ansåg önskvärdt. Hvad då undervisningen vid ett seminarium anginge, så menade tal. att denna främst bör afse bibringandet af bestämda kunskaper, men ej heller förbise sättet huru de lemnas. Tal. hade varmt kämpat för valfrihet och ökad utrymme åt specialstudier inom seminariet; visserligen ej genom hela läroverket, men så att de någon tid innan undervisningen der slutades kunde bedrifvas. Hvad beträffar s. k. »åhörarinners» rätt att bevista läroverket, antingen som blott åhörande, eller ock som deltagande i vissa delar af undervisningen, så hade denna fråga mycket afhandlats. Tal. ville för sin del blott påpeka att undervisningen vid ett seminarium bör vara strängt vetenskaplig och allvarlig, och i så fall får man ej många åhörarinnor dit. Häri ligger onekligen en frestelse att locka dessa till läroverket genom någon uppoffring af grundlighetens kraf. — Men att seminarium derföre skall utestänga sådana, som redan äro lärarinnor, ifrån att åhöra undervisningen, trodde tal. icke var nödvändigt.

Öfverläggningen om 7:de frågan förklarades nu afslutad, och det meddelades att man beslutat bilda en »Förening till befrämjande af en sund och tidsenlig uppfostran för det uppväxande släktet», till hvilken förening teckningslistor skulle blifva för allmänheten tillgängliga.

Derefter yttrade ordf. följande:

Första serien af dessa sammankomster är nu till ända. De hafva blifvit omfattade med ett intresse och en värma, som ej kunnat vara annat än i hög grad glädjande och tillfredsställande för dem, hvilka tagit initiativet i frågan. — På samma gång jag nu förklarar öfverläggningarna afslutade, kan jag ej undgå att uttala den förhoppning, att de ej skola blifva utan all frukt. Det synes mig nämligen vara påtagligt, att om uppfostrans stora mål verkligen skall uppnås — uppfostran icke blott i skolan utan äfven i hemmet, i det praktiska lifvet och för lifvet —, så måste ledarne af uppfostran på dessa olika områden icke arbeta hvar för sig, obekanta med och oberoende af hvarandra; de måste komma tillsammans, utbyta åsikter, upplysa och lära hvarandra. Det är insläendet på denna väg, som väsentligen ingått i syftet med dessa öfver-



läggningar; och om från denna ringa början ett fortgående på den beträdda banan kunde ega rum samt i sin mon bidraga till att en friskare, af verklig sakkännedom lifvad flägt komme att blåsa genom *alla* delar af det stora uppfostringsområdet, då skulle äfven dessa möten hafva något bidragit till det stora, viktiga målet: spridandet af sann fosterländsk bildning till den qvinliga ungdomen.

Rektor **Siljeström** tackade å mötets vägnar friherre Fock för det utmärkta sätt, hvarpå han ej allenast ledt öfverläggningarne, utan äfven riktat desamma med sitt värdefulla omdöme och sin rika erfarenhet, hvarefter mötet upplöstes kl.  $\frac{1}{2}$  10 e. m.

### Rättelse.

Sidan 41, rad. 1 uppifrån står: »mer tager qvinnans verksamhet o. s. v., läs *mindre* o. s. v.



## 10. Nya utsigter öfver en gammal värld.

---

**Tidsbilder.** Historisk läsebok för äldre och yngre af P. O. Bäckström. 1. De Hamitiska, Semitiska och Ariska folken.

**Inledning till den jämförande religionsvetenskapen.** Fyra föreläsningar af Max Müller, öfvers. af F. Fehr.

---

Liksom vetenskapen genom outtröttliga forskningar, sinnrika metoder och förbättrade instrument gifvit oss alldeles nya begrepp om rummet; genom fjärrglaset utsträckt det till en omätlig rymd, i hvilken sväfva förut ej kända världssystemer; genom förstoringsglasat uppdagat en oändlighet i det lilla, en värld i vattendroppen; så har den äfven i hänseende till tiden åstadkommit samma gränslösa utvidgning. Geologien visar, att det erfordrats mångtusenåriga bildningsperioder för daningen af vår nuvarande jordyta och häntyder på ett förflutet, så oändligt, att det ej rymmes inom vår inskränkta tankeförmåga. Hvad geologien uträttat för kännedomen om jordklotets daning, det har arkeologien och filologien gjort för kunskapen om människoslägtets egen utvecklingshistoria. Resultaten af dessa forskningar hafva varit lika storartade som naturvetenskapens och utgöra för deras idkare segertecken och löftesrika förebud om nya fjärrsyner öfver förflutna tidsåldrar, om hvilka blott aning eller analogi ännu gifvit oss någon föreställning. På samma gång härigenom okunnighetens förlåt drages undan från det förflutna, kastas också nytt ljus öfver det tillkommande; ty ju bättre man lär känna mensklighetens redan genomgångna utvecklingsstadier, desto tydligare kan man förutse och förutsäga de kommande. Ur framtidens töckenhöljda oändlighet ser den lycklige optimisten en bättre och sällare mensklighet framskynta.



Innan våra blickar vändas till de nya utsigterna öfver den gamla världen, vilja vi för några ögonblick sysselsätta oss med de trollmedel, genom hvilka man lyckats göra denna för flere tusen år sedan graflagda och glömda mensklighet åter känd och lefvande. Arkeologen och filologen hafva för uppdagandet af sin förgångna värld intet sådant i tiden fjärrseende instrument, som astronomen har för rummet. De äro inskränkta till egna forskningar, jemförelser och slutledningar. Lyckligtvis har förgängelsen ej mäktat så fullständigt utplåna alla spår af fornverldens storartade kultur, att vetenskapsmännen derigenom mistat det oundgängligaste materialet för sina forskningar, och alla upptäckter blifvit omöjliggjorda. Ännu återstår tillräckligt för att gifva dem de nödvändigaste beståndsdelarne för rekonstruerandet af en någorlunda trogen och fullständig forntidsbild. Genom en underbar tillfällighet eller rättare genom en allvis verldsregerings försorg hafva minnesmärkena af de båda uräldsta kulturer, historien numera någorlunda fullständigt känner, blifvit bibehållna ända till våra dagar och derigenom beredt forskaren en urkund, skrifven i sten och läslig ännu efter sex tusen år. Den äldsta men dock bäst bibehållna af dessa kulturer är den egyptiska. Orsaken till dess beundransvärda oförgänglighet är dels byggnadsmaterialets varaktiga beskaffenhet, dels landets torra, få vexlingar underkastade klimat. Helt annat är förhållandet med de assyriska, af bränd lera uppförda byggnaderna. De tyckas dömda till en snar förintelse och skulle otvifvelaktigt äfven varit nästan spårlöst försvunna, om ej ökensanden öfver dem bredt sitt mjuka, skyddande täcke och sålunda bevarat dem från tidens och barbarernas åverkan. Då nu arkeologen befriar dem ur deras tre till fyratusen-åriga graf, finner han inskrifterna ännu bibehållna och fulla af andligt lif, liksom hvetekornet i de egyptiska pyramiderna efter flera tusen år ännu bibehålla fysiskt lif och grokraft. Sålunda har dels materialets varaktighet, dels skyddsmedlets förträfflighet bevarat åt forskaren ett archiv, skrifvet i verklig stenstil, hvilket



lär honom känna och skildra de folk, som efterlemnad dessa jättelika minnesmärken.

Det skulle ingalunda sakna sitt intresse att betrakta de sinnrika metoder, den outtröttliga ihärdighet, de djerfva hypoteser, de lyckliga tillfälligheter och den snillrika slutkonst, som ändtligen satt fornforskarne i stånd att tyda och begagna dessa rikhaltiga urkunder. En sådan framställning skulle dock här blifva för vidlyftig. Att deras rätta mening är i de flesta fall funnen bevisas dock fullständigt deraf, att flere dylika inskrifter blifvit af olika arkeologer på samma sätt tolkade, utan att de om hvarandras öfversättningar egt någon föregående kunskap, samt deraf, att inskriptionernas uppgifter öfverensstämma med redan kända facta.

Genom dessa ihärdiga forskningar har ändtligen ett tillräckligt material blifvit samladt för författandet af historien öfver mensklighetens äldsta kurturlif. De hafva äfven ledt till många upptäckter rörande hennes tillstånd, redan innan hon mäktade att i sten eller tegel inrista sin historia.

Det är hufvudsakligen på två vägar, man hittills lyckats erhålla kunskap om de förhistoriska folken, nämligen genom arkeologien och filologien. Arkeologien i förening med geologien hafva genom stenålderns jordfynd bevisat människans tillvaro på vår planet redan under kvartär-perioden, d. v. s. så långt tillbaka, att man ej kan ens i tusental af år bestämdt uppgifva denna tidslängd. Den jemförande språkforskningen har deremot funnit andra medel att fullfölja undersökningarne rörande människans ursprungliga tillstånd och utveckling; och fast denna vetenskap ej mäktar tränga så långt tillbaka i forntidens natt som arkeologien, har den dock lyckats göra oväntade och högst intressanta upptäckter. Genom studiet af och jemförelsen mellan de ariska urspråken och framför allt genom upptäckten af Veda böckerna, hinduernas äldsta religiösa urkunder, har man erhållit begrepp om våra föfäders lefnadssätt och bildningsgrad redan före den tid,



då de olika ariska stammarna skildes och delade sig i perser, greker, germaner, slaver m. fl. Man har uppnått detta mål genom att utleta, hvilka ord med gemensam rot kunna spåras genom alla de olika ariska språken och således häntyda på ett för dem alla gemensamt urspråk, af hvilket dessa ord utgjort beståndsdelar. Den genomgående öfverensstämmelsen i form mellan ord, som betyda Gud, fader, son, dotter, kung, stad, hus m. fl. bevisar, att de dermed betecknade begreppen och föremålen funnits hos våra förfäder redan före den tid, då hymnerna i Rig-Veda diktades, då Zoroaster lärde och Homeros sjöng. Orden, beteckningarna, måste naturligtvis förutsätta kännedomen om de dermed betecknade föremålen, och denna bevisar, att våra förfäder redan då intogo en ståndpunkt, högt öfver det första råa naturlifvets. På denna väg har det alltså lyckats den jämförande språkforskningen att spåra och uppdaga de ariska folkens första utvecklingsskeden och att visa, huru de dyrkade "Ljusets Fader" kanske tusentals år, innan de urkunder nedskrefvos, hvilka för oss utgöra de första bladen i deras historia.

Hvad språkvetenskapen i detta hänseende uträttat för kännedomen om de ariska urfolken, det väntar och hoppas man snart se utfördt äfven med afseende på de semitiska.

De här anmälda verken förbigå helt och hållet den förhistoriska period, som blifvit upptäckt genom jordfynden från stenåldern. Deremot behandlar Max Müller utförligen den, som genom filologiens jämförande forskningar blifvit uppdagad. På grund af dessa skizzerar han de ariska folkens ståndpunkt före och till och med den tid, då deras äldsta urkunder tillkommo d. v. s. till deras historiska period tagit sin början. Om dennas fortsättning och de olika folkslagens utveckling och öden erhåller läsaren kunskap i Hr Bäckströms "Tidsbilder." Max Müller låter oss bevittna de första försöken af våra ariska förfäder att gifva ett namn åt den Store Onämnbare, som de anade, men ej fattade; varseblefvo, men ej sågo; förnummo, men ej kände. Han inför



oss i den tankeverld, som gifvit upphof åt hinduernas äldsta heliga böcker och öfversätter för oss deras första, än djuptänkta, än barnsligt naiva böner och lofsånger. Hr Bäckström fortsätter, der Max Müller slutar, och gifver oss en teckning af den utveckling och tillämpning, de enkla religiösa föreställningarna under tidernas längd erhöllo, och hvarigenom brahmism och buddhism uppkommit. Max Müller visar ariska religionens klara källsprång i den religiösa känslan hos några få bland stammens högsta andar; Hr B. dess utveckling såsom stats- och folkreligion.

Äfven på andra områden erhåller läsaren genom hr B:s arbete en fortsättning af Max Müllers skildringar. Då den sistnämnda i några korta drag gifver oss begrepp om den uppfattning som ligger till grund för semiternas gudabestämmingar, visar oss deremot hr B. dessa folks färdigbildade kulter, deras myter, tempel, religiösa bruk m. m. Med hänseende till de hamitiska folken är förhållandet deremot helt annat. Om dem har Max Müller blott föga att säga, men Hr B. deremot så mycket mer. Då läsaren genom hans arbete erhållit en lefvande bild af de gamla egyptiernas religiösa ceremonier, politiska institutioner, sociala förhållanden och hvardagslif, förefaller det honom i förstone hardt när obegripligt, att författarne på det religionsvetenskapliga området förklara sig ur stånd att lemna någon tillfredsställande och fullständig förklaring öfver kultens inre mening. Max Müller erkänner att man ännu ej funnit "det hjerta som gaf lif åt denna förgångna storhet"; och Em. Burnouf\*) förmodar, att det skall dröja länge, innan man lyckas uppdaga ursprunget till denna gamla kult, och att man utan kändedom derom skall förgäfvos söka tolka symboliken af folkreligionens polyteistiska naturdyrkan. Medan dessa förmodanden nedskrefvos, fortsatte emellertid Hr Mariette sina storartade gräfningar och upptäckter i Nildalen; och om man får tro de utländska revuernas, skola resultaten af dessa forskningar, då de en gång blifva ordnade och samman-

\*) La Science des Religions. Edit. 2 p. 47.



ställda, sprida nytt ljus öfver denna gåtfulla verld, som vaktas af de jättelika men stumma sfinxerna. \*)

Hr B:s skildringar börja med den första tilldragelse, människoslägtets historia vet omtala, näml. den stora floden, och meddelar derom en mängd myter från skilda delar af vår jord, ofta hvarandra olika till form, men dock till hufvudinne håll öfverensstämmande. Om Hr B. derjemte bifogat en framställning af de resultat, till hvilka arkeologien i förening med geologien kommit rörande detta ämne, och visat deras öfverensstämmelse med eller skiljaktighet från den bibliska skapelsehistorien, ungefär på samma sätt som t. ex. M. F. Lenormant, i sin "Manuel d'Histoire ancienne" skulle han säkert i än högre grad tillvunnit sig läsarens tacksamhet. Många skulle då med öfverraskning funnit, att divergenserna mellan bibelns och naturlärens skapelsehistoria ej äro så oförsonliga som ofta antages. Man kan dock lätt ana orsaken till förbigåendet af detta ämne, hvilket likväl kanske mer än något annat tillhör "Forntiden". Förf., som så vidt möjligt aldrig öfverskrider den faktiskt bestyrkta vetenskapens grund, har förmodligen ej velat gifva sig in på ett område, der hypoteserna ännu tränga hvarandra, och fast mark saknas. Denna försigtighet går kanske stundom så långt, att fara hotar från motsatt håll; ty fornforskningen framgår med jättesteg och vid skildringen af dess resultat är lika svårt undvika det ej fullt bevisade nya som det ej fullt vederlagda gamla. Med förbigående af såväl filologiens som arkeologiens förhistoriska perioder öfvergår han alltså till en framställning af den bibliska folktaflan och de olika racerna samt en kort karakteristik öfver skaplynnnet hos de tre folkfamiljer, som leda sitt ursprung från Noah. Detta kapitel är måhända ett bland de intressantaste. Derefter följer skildringen af de serskilda folkens öden, samhällsförhållanden och litteratur, hvilket allt vi dock af brist på utrymme måste förbigå,

\*) Åtskilliga gissningar rörande denna sak förekomma i "Illustrerad Verldshistoria p. 52.



ehuru det erbjuder rika ämnen för iakttagelser, anmärkningar och utdrag.

Flere egenskaper finnas i Hr B:s skriftställer, som borde tillförsäkra detsamma om en vidsträckt läsekrets. Ehuru hans verk grundas på andra författares, och egentligen utgör en bearbetning af det material, som blifvit af dem samladt; och ehuru det således tillhör en helt annan kategori än Max Müllers på egna vidsträckta källstudier hvilande arbete, eger Hr Bäckström dock den stora förtjensten, att af detta material hafva format lefvande "Tidsbilder", och att vara den första, som för svenska allmänheten öppnat de nya utsigterna öfver den gamla världen. Hans stil är enkel och klar och låter läsaren utan all ansträngning begripa förf:s mening; den är äfven mer än vanligt vårdad, ren och fri från främmande långods, hvilket med hänseende till det behandlade ämnet är en förtjenst, som bör med tacksamhet erkännas. Dertill kommer förf:s ofvannämnda försigtighet att ej inlåta sig på områden, ännu underkastade vetenskapliga tvister. Hans verk innehålla blott bevisade facta och allmänt antagna åsigter, och hans lugna, partifria och nobla uppfattning samt godmodiga framställning gör på läsaren ett helsosamt och behagligt intryck. Genom dessa egenskaper eignar sig hans verk förträffligt till folk- och familjläsning; i synnerhet om man förbigår åtskilliga stycken, der förf. behandlar sitt ämne med en utförlig grundlighet, som kanske mer behagar vetenskapsmannen än den bildade läsaren i allmänhet. Likväl tro vi, att få af de arbeten, som under senare år inom vårt land sett dagen, lyckats på ett så lätt och angenämt sätt bibringa så vidt omfattande och grundligt vetande. Det vore verkligen att beklaga, om till följe af bristande uppmuntran från kritikens och allmänhetens sida, förf. skulle nödgas afbryta sitt stora verk, hvilket han med ständigt växande talent utfört.

Från Hr B:s "Tidsbilder" öfvergå vi nu till Max Müllers föreläsningar.



Anmälararen råkar ut för rikedomens förlägenhet, då han som exempel på dennes intressanta och snillrika meddelanden vill välja något enskildt ämne af de många med samma mästerskap behandlade. Sålunda förekommer t. ex. i andra föreläsningen en framställning af de olika grunderna för religionernas klassificering samt der-efter det system, förf. själf anser vara det enda riktiga. Denna framställning inledes med några upplysande drag, som visa skillnaden mellan bokreligioner och sådana de vilda folkens religiösa föreställningar, som aldrig tagit fast form, utan uppstå, vexla och förgå utan att efterlemnade ringaste litterära spår eller bidrag till mensklighetens utveckling. I slutet af fjerdre föreläsningen gifves en förklaring öfver hvad ordet religion egentligen innebär, och en varning från att bedöma religionens verkliga väsen efter enskilda personers eller sekters fanatiska, inskränkta eller råa missuppfattning af detsamma. I fjerdre föreläsningen framställes följande jemförelse mellan kristendom och buddhaism:

”Ingen religion påminner så mycket om vår egen som buddhismen, och likväl har ingen bland dem alla aflägsnat människorna så långt från sanningen som Buddhas. Kristendom och buddhism äro hvarandras motsatta poler med hänseende till några religionens hufvudpunkter. I buddhismen finnes t. ex. intet ord om människans beroende af en högre makt, hvarför också själfva tillvaron af ett högsta väsende af Gud förnekas. Kristendomen deremot lär människorna att tro på Gud såsom fader och på Menniskans son såsom Guds son och ser i alla människor Guds barn genom tron på Sonen. Och likväl finnes, oaktadt denna väsendtliga skiljaktighet, en märkvärdig likhet mellan det språk, som föres af Buddha och hans lärjungar, och de läror, som uttalas af Kristus och hans apostlar. Man skulle tro, att några af de buddhistiska legenderna och liknelserna voro lånade från Nya Testamentet, om man ej visste, att de funnits till redan före kristna tideräkningen.” Till belysande och bestyrkande af denna uppgift meddelar förf. några intressanta exempel.



Max Müllers arbete inledes med en skildring af mytologiernas uppkomst genom den förändrade bemärkelse, vissa ord under tidernas lopp erhållit. Han säger: "Gamla ord och gamla tankar, ty båda gå hand i hand, hafva t. ex. i Nya Testamentet ännu icke på långt när uppnått den abstrakta karakter, som gör det möjligt att tala om vare sig naturliga eller öfvernaturliga makter utan att någonting personligt, ja nästan menskligt häftar dervid. När vi, med vår vana vid abstraktion, tala om en *frestelse*, antingen yttre eller inre, faller det sig deremot för de gamle naturligare att tala om en *frestare* i mensklig eller djurisk skepnad; — då vi tala om Guds beskärmande allestädes närvaro, kalla de Herren sin klippa, sin borg, sin sköld, sitt starka värn, och draga ej i betänkande att bruka uttryck sådana som "din klippa, den dig födt hafver" (5 Mos. 32. 18.) — — —. Hvad vi kalla en gudomlig ingifvelse, kalla de en bevingad budbärare, — hvad vi kalla gudomlig ledning, var för dem "om dagen en molnstod, på det han skulle föra dem rätta vägen, och om natten en eldstod, på det han skulle lysa dem att vandra både dag och natt." Meningen är utan tvifvel i båda fallen densamma fast uttryckt på olika sätt, och det är vårt men ej deras fel, om missförstånd uppstår, när vi ensidigt mistyda de gamla profeternas språk och envisas att uppfatta deras ord i endast yttre materiel bemärkelse, glömmande att, innan språket dragit upp rågången mellan det konkreta och det abstrakta, måste ordet på samma gång beteckna och uttrycka både konkret och abstrakt, både sinligt och osinligt på ett sätt, som för oss blifvit alldeles främmande, nästan ofattligt, ehuru det än i dag fortlevver hos hvarje verklig skald. Om vi förbise denna andliga paralax, skall och måste vår uppfattning af de gamla alltid blifva skef. Ja, jag är öfvertygad, att hälften af alla strider inom religionernas historia härflyter från en fortgående falsk öfversättning af gamla ord till nya ord, af gamla tankar till nya tankar.



Härefter följa flere upplysande exempel, hvilka, ehuru i hög grad värda uppmärksamhet, likväl äro för vidlyftiga att kunna införas.\*) I stället skola vi belysa ämnet genom ett kortare

\*) Red:n tillåter sig dock, den ärade förf:n oåtspord, att här nedan meddela ett bland de märkligaste af dessa bevis:

”Tagom ett enkelt exempel.” säger Max Müller. ”Vi läsa, att sedan Herren Gud hade danat den första människan af jordens stoft, han lät en djup sömn falla på honom, tog ett af hans sidoref och byggde en qvinna af revfet. Här förstår ögonblickligen hvar och en, som är något så när förtrogen med skaplynnets hos gamla språk, att denna berättelse icke är att uppfatta efter orden; eller, såsom vi äfven kunde uttrycka oss, att den just är att uppfatta efter orden, men ingalunda såsom verklig. Vi behöfva alldeles icke hänvisa till den omständigheten att redan i första kapitlet en mycket enklare framställning af det första människoparets skapelse blifvit gifven, att alltså omöjligen båda framställningarne kunna göra anspråk på så kallad historisk verklighet. I denna första framställning finnes intet spår af mytologi: ”och Gud skapade människan sig till ett beläte, till Guds beläte skapade han henne, man och qvinna skapade han dem. Och Gud välsignade dem, och sade till dem: varen fruktsamme och föröken eder och uppfyllen jorden och gören henne eder underdånig.” Men huru skola vi nu kunna förklara, att omedelbart efter denna berättelse om människans skapelse följer en annan berättelse, huru den första människan var ensam i Edens trädgård utan någon hjälp, och huru först utaf ett af hans sidoref en hjälp byggdes åt honom, den sig till honom hålla måtte? En hvar som är någorlunda förtrogen med de gamla, särskildt de semitiska språkens anda, kan knappast vara i något tvifvelsmål om hvad här försiggått. Vi må endast erinra oss, att der vi i våra nyare språk beteckna något såsom ett och detsamma, uttryckte hebreerna denna identitet genom *benknota*, araberna genom *öga*. Det är icke svårt att göra för sig förklarlig uppkomsten af sådana uttryck. Benknoten syntes vara det inre, det oföränderliga i människan och djuret, ögat var likasom själen, jaget hos ett levande väsen. Så frågar redan en skald i Veda: ”hvem har sett den förstfödde då han, som inga benknotor (d. ä. ingen form) hade, födde honom som hade benknotor?” Det vill ju dock så mycket säga som: då det formlösa erhöll form, eller rent af då det ickevarande erhöll tillvaro. Han fortfar vidare med sina frågor: ”hvar var verdens lif, blod, själ? Hvem vände sig med sådana spösmål till en, den der besked visste?” I Vedas gamla språk ligger i dessa ord ”benknota”, ”blod”, ”andedrägt” något mer än deras blott materiela betydelse. Detta förändligande egde långsamt och omärkligt rum, i det ord som ursprungligen betydde benknota, blod, flägt, andedrägt, antogo en mer och mer abstrakt, allmän karakter, och kommo att betyda lif, väsen, själf, så att t. ex. det sanskritiska *ätman*, andedrägt, slutligen nedsjönk till blott och bart pronomen ”sjelf”. Öfverflytta vi detta på de semitiska språken, så varna vi lätt, att äfven här det ursprungliga ordet för benknota, det hebreiska *etzem*, kunde genom flitigt bruk förflyktigas, och på sådant sätt framalstra och komma att stå i stället för pronomen *ipse*, själf.

Kasta vi nu efter dessa förberedande anmärkningar ånyo en blick på den andra skapelsehistorien i Gamla Testamentet, så blifver det oss lätt begripligt, huru den tanken, som enligt hebreernas gamla traditioner kunde läggas den första människan i munnen, att qvinnan vore olik alla andra varelser, en varelse sådan som han själf, ganska naturligt fann sitt uttryck i de orden: ”qvinnan är ben af mina ben och kött af mitt kött”, ett uttryck som, om det blott ett par generationer igenom hade fortplantats från far till son, från mor till dotter, ganska lätt kunde uppfattas i sin ordagranna d. ä. falska mening, till dess att slutligen denna tydning, såsom den underbaraste, vann alltmer gehör hos ung och gammal,



exempel af mytbildning, hemtadt ur "Chips from a german workshop,") ett annat arbete af samme förf. Der säges, med anledning af följande strof i Rig-Veda: "när den gamle Rishi i sitt hjertas oro utbrister: Hvem är den störste af Gudarne? Hvem skola vi i första rummet prisa med våra sånger? så ser författaren af Brâmana (en kommentar till Rig-Veda) i det frågande pronomen *Hvem* ett nomen proprium på en gudomlighet, och en plats inrymmes bland offerbönerna åt guden *Hvem*, och de till honom ställda hymnerna benämnas de *Hvenska*. För att möjliggöra uppkomsten af ett sådant missförstånd," anmärker Max Müller, "nödgas man antaga en mycket lång tiderymd mellan Vedahymnernas tillkomst och Brâmanas". I förhållanden, analoga med det här anförda, ser förf. ursprunget till många bland de myter, med hvilka den tidigaste barnsligt naiva gudaläran belastades.

Till sist lemnas följande utdrag, innefattande Max Müllers framställning af den ursprungligt olika uppkomsten och uppfattningen af det namn, med hvilket Gudomsväsendet betecknades hos de semitiska och hos de ariska folken. "Vi finna," säger han, "de semitiska folkens gamla kult tydligt igenkännelig genom en mängd namn på gudomligheter, hvilka förekomma såväl i babyloniers, feniciers och kartagers polyteistiska religioner som i judarnes, de kristnas och mohamedanernas monoteistiska trosbekännelser. Det är nästan omöjligt att gemensamt karakterisera religionen hos folk med så olika språk, litteratur och civilisation

---

så att det omsider blef en trosartikel, att qvinnan varit en mannens benknota eller blifvit byggd af en hans benknota. Hvarför det just var ett reffen, af hvilket qvinnan vardt byggd, är svårt att säga: möjligt, att man höll före, att människan bättre kunde undvara ett reffen än hvilket annat ben som helst. Vi få dervid icke förgäta, att om en gång en sådan utläggning af en gammal skapelselegend slagit rot, dess underbara karakter bidrog dertill, att i många kretsar tillförsäkra den bifall, ty en böjelse för det underbara och obegripliga visar sig i de äldsta så väl som i de yngsta skedena af mensklighetens lif, och förstör ganska snart allt deltagande för det enkla, naturliga och begripliga. På detta sätt och knappast annorledes kunna vi för oss på naturlig och psykologiskt så väl som lingvistiskt begriplig väg förklara framträdandet af den andra skapelselegenden i Genesis, under det att dess framträdande i omedelbar närhet med den derifrån så afgjordt afvikande första skapelselegenden, är att skrivas på räkningen af en senare tidsälders samlingslit.

\*) Vol. 1 p. 76.



som de semitiska, och hvilka derjemte äro så olika sig sjelfva under skilda perioder af deras egen historia. Men om jag skulle försöka att med ett enda uttryck karakterisera alla de semitiska nationernas gudsdyrkan, skulle jag säga den i grunden vara ett tillbedjande af *Gud i historien*, af Gud, styrande den enskildes, stammens och folkets öden, snarare än af Gud, herrskande öfver naturkrafterna. De semitiska gudanamnen är därför vanligen bildade af ord, betecknande etiska egenskaper, t. ex. den Starke, den Höge Herren, Konungen, och växa sällan ut till gudomliga personligheter med klart tecknad yttre, lätta att igenkänna genom skarpt utpreglade drag och dramatisk karakter. Detta är orsaken, hvarför många af de semitiska gudomligheterna lätt flyta samman och i hvarandra, och hvarför öfvergången från dyrkan af enskilda gudar till monoteism bland semiterna aldrig kräft någon större ansträngning."

Helt annat är förhållandet med "den ariska racens äldsta gudsdyrkan, förd till alla jordens hörn af dess äfventyrslystna söner. Den igenkännes lätt, vare sig i Indiens dalar eller Germaniens skogar, på ursprunget af deras gudabenenämningar, hvilka alla härledas från namn på naturkrafterna. Ariernas religion var ej, som så ofta blifvit sagdt, en naturdyrkan. Men om den karakteriseras med ett enda ord, skulle jag vilja kalla den en tillbedjan af *Gud i naturen*, af Gud, framskymtande bakom naturens praktfulla slöja, snarare än dold bakom förlåten i det menliga hjertats helgedom. Gudarne i ariernas Pantheon antogo en så skarpt utpreglad och oföränderlig individualitet, att öfvergången till monoteism alltid bland dem erfordrat våldsamt kamp och sällan kunnat verkställas utan bilderstormande revolutioner eller filosofisk hopplöshet."

Max Müllers djupa språkstudier och sträfvande att spåra och klart framställa förhållandet mellan tanken och talet, mellan ideen och ordet; hans medvetande om språkets vanmakt vid försöket att fullständigt återgifva tanken, men på samma gång dess



allmakt såsom enda medlet att gifva tanken en form, som möjliggör dess meddelande åt andra, denna djupa insigt i språkets natur jemte en öfverlägsen skicklighet i dess behandling förlänar åt hans skrifsätt en utomordentlig klarhet och lättfattlighet samt ett behag, som sätter läsaren i förtjusning. Den afhandling öfver Mytologiens filosofi, med hvilken han avslutar sitt verk, kan, oakadt ämnets abstrakta natur, läsas med samma lätthet som en liflig historisk skildring eller en populär naturvetenskaplig uppsats. Max Müller talar om "den mörka skugga, språket kastar öfver tanken, och hvilken aldrig kan försvinna, förr än språket mäktar fullt återgifva tanken, hvilket det aldrig skall förmå göra." Denna sats tycks förf. sjelf vederlägga genom ett språk så genomskinligt och klart, att det snarare tycks belysa än beslöja hans tankar. Han har förverkligat Tegnér's snillrika strof: "med tanken ordet föds på mannens läppar." Också är han skald på samma gång som vetenskapsman, och fast formen är obunden är dock språk och framställningssätt fulla af poesi. Kanske har aldrig vetenskap och skaldskap ingått en så nära och lycklig för- ening som hos honom.

Man är van att betrakta tyskarnes långsläpiga stil, orediga uppfattning och bristande mise en scène som naturfel och ett oundvikligt ondt, vidlådande deras litteratur. Under senare årtionden hafva dock några författare uppstått, som på ett segrande sätt vederlagt detta allmänna antagande och visat, det äfven tyskar någon gång förmå täfla med sjelfva fransmännen i ett kort, concist, elegant och klart språk samt i grupperingens och framställningens lif och objektivitet. För att ej tala om Heine, som till viss grad antagit fransk nationalitet, skulle man som exempel kunna anföra H. Hettner, hvars litteraturhistoria kan i alla dessa hänseenden täfla med allt det utmärktaste, franska eller engelska litteraturen har att erbjuda. I förbigående sagdt, vore det stor förlust, om vi ej finge mottaga Hettner's tyska litteraturhistoria af samma skickliga hand, som till vårt språk öfverflyttat



hans franska. Af alla tyska författare torde dock Max Müller vara den, som mäktigast bidragit att befria sin nation från anklagelsen för febuseri, pedanteri och långträdighet.

Äfven Max Müllers verk, ehuru strängt vetenskapligt, bör kunna påräkna en stor läsekrets ej blott till följd af ämnets djupa och allmänna intresse utan ock af ofvannämnda stilens och framställningssättets klarhet. Som bidragande orsak härtill kommer äfven förf:s moderatiön och opartiskhet. Hos honom finnes intet spår af religiös indifferentism och än mindre af den fantastiska förkärlek för fornverldens samhällsskick och religioner, som i förra århundradets upplysningslitteratur så ofta røjde sig med hänseende till klassiciteten, och som hos t. ex. Em. Burnouf\*) och Louis Jacolliot blott allt för klart framträder vid skildringen af Indiens religions urkunder och filosofi. Max Müller har uppträdt mot båda dessa författare. I ett bihang till föreläsningarna kalladt "*On false analogies in comparative theology*" bevisar han att Jacolliots verk "*La Bible dans l'Inde*" hvilat på understuckna dokumenter och uppmanar förf. att offentligen erkänna detta. Hvad Em. Burnoufs arbete: "*La Science des Religions*" beträffar, så har ej blott Max Müller ogillat detta verk såsom alltför tendentiöst utan äfven Matthew Arnold, en af Englands berömdaste kritici. Det är en lycka för allmänheten att i Max Müller ega en förf., som besitter studier djupa nog, att kunna gendrifva många förflugna, ensidiga eller fanatiska framställningar på detta till fria fantasier så lockande område,\*\*) och som derjemte gör det på ett sätt så populärt, att vederläggningarne tidigare och lättare än villomeningarna bana sig väg till allmänheten. Om religionsvetenskapens nytta säger Max Müller: "Största vinsten, studiet af andra religioner skänker oss, är att vi lära oss bättre värdera den skatt, vi ega i kristendomen. — — Om vi undersöka hvad det är, som hos andra folk intager religionens plats, om vi

\*) Som ej bör förväxlas med den berömde Eugène Burnouf.

\*\*\*) Se vidare exempel Sv. Tidskr. för litteratur etc. 1874, p. 219.



studera bönerna, gudstjensten och teologien hos forn- eller nutidens mest civiliserade icke kristna nationer, t. ex. greker, romare, hinduer och perser, då först skola vi rätt kunna uppskatta den oss beskärda lyckan att allt ifrån första andedraget få insupa den rena luften i ett kristet land. Vi mottaga ofta Försynens största välgörningar som en gifven, naturlig sak, hvilken ej kan vara annorlunda, och göra sammalunda äfven med hänseende till religionen. Vi hafva stridit och lidit så obetydligt för sanningens sak, att, hur stort värde vi än sätta på kristendomen, vi dock aldrig kunna värdera den högt nog, innan vi fått tillfälle att jämföra den med världens öfriga religioner.”\*\*)

Studiet af religions-vetenskapen visar ej blott värdet af kristna religionen utan ock åtskilliga bland de klippor, mot hvilka de gamla civilisationernas farkost stött på grund och förlist. Man hör många yttra sin förvåning öfver det förnedringstillstånd, i hvilket ett så rikt utrustadt och intelligent folk som det indiska befunnit sig under mer än tusen år, och man undrar öfver orsaken härtill. Såväl Hr Bäckström som M. Em. Burnouf uppgifva som en af de förnämsta deribland, att buddhismen, som sträfvade att genom sin rena sedelära ingjuta en högre moral i den gamla brahmismen, blef af dennes anhängare för alltid i Indien utrotad; emedan buddhismens jemlikhets-idéer upphäfde kastväsendet, på hvilket det gamla samhället grundat sin religion och statsförfattning. Burnouf tillägger: ”det gick som det så ofta går; sociala och moraliska reformer få vika för statsskäl. Brahmismen behöll fältet och herrskar ännu.”\*) Genom att sålunda vidmakthålla kastväsendet, hvilket alltmer förslafvade massan af folket, och genom att ur samhällskroppen förskjuta moralens reformerande och förnygrande element inträdde denna i ett aftyningstillstånd, som hittills visat sig obotligt, och som föranledt Max Müllers

\*\*\*) Chips of a german workshop. Vol. 1 p. 182.

\*) La Science des Religions Edit. 2 p. 156. Se vidare Chips of a German workshop. Vol. 1 p. 225.



yttrande: "den indiska religionen är i mina ögon ett fossilt megaterium, som går omkring och spökar midt under det 19:de seklets ljusa dag."

Äfven franska författare anbefalla studiet af religionsvetenskapen såsom en varnande fyrbåk, tjenlig att vägleda den moderna civilisationen på dess villsamman farled. I inledningen till ett verk öfver buddhismen\*), utgifvet af M. Barthelemy Saint-Hilaire, förekommer följande. "Det är högst olyckligt, att de läror, hvilka utgöra grundvalen för Buddhismen, mottagas af vår tids filosofer med ett bifall, som de ingalunda förtjena. Vi hafva under senare år fått bevittna försök till verldsförklaringar utan Gud och försyn alldeles liknande Buddhas. Man beröfvar den trånande menniskoanden hoppet om ett tillkommande lif och vill ersätta själens odödlighet med gerningarnas. Man afsätter Gud och uppsätter på hans plats människan såsom den enda varelse, i hvilken Gud blir medveten om sig sjelf. Dessa läror rekommenderas oss än i vetenskapens, än i historiens, än i filosofiens ja! t. o. m. i metafysikens namn; och ehuru de hvarken äro nya eller originella, hunna de dock åstadkomma mycken skada. — Jag erkänner villigt, att dessa moderna läror i mycket ega företräde framför Buddhas. — Men vi böra af buddhismens historia, hvilken ty värr är allt för litet känd, lära hvad det blir af människan, om hon litar blott på sig sjelf, och om hennes spekulation, förledd af en knapt medveten sjelfkärlek, för henne till den, afgrund, der Buddha gick förlorad. Dessutom måste filosofiska systemer alltid dömas efter de slutsatser, till hvilka de leda: och fast den moderna filosofien kommit till sina slutsatser på annan väg än Buddha, äro de dock därför ej mindre förkastliga. Buddhas lära är hvarken ett filosofiskt system i ordets vanliga bemärkelse, ej heller en religion, då dermed förstås sådana bekännelser som t. ex. hedendom, kristendom eller mohamedanism. Men hon innehåller elementer ur alla filosofiska och religiösa läror!

\*) Le Boudha et sa religion. Paris 1860.



samarbetade till ett alldeles sjelfständigt system, hvilket i universum erkänner endast menniskan och förnekar allt annat; och likväl förblandar henne med den natur, i hvilken hon lefver. Från denna lära härflyter Buddhismens alla förvillelser, hvilka borde tjena oss till varning. Men olyckligtvis hemta menniskorna sällan lärdom ens af sina egna fel och än mindre af andras.”

Många äro de tankar, frågor och jemförelser, som af ifrågavarande tvänne verk måste hos hvarjé uppmärksam läsare väckas. Hur ringa, vanmäktig och förgänglig synes ej vår civilisation, öfver hvilken vi dock äro så stolta, då den jemföres med dessa all tid trotsande minnesmärken, som föreviga det gamla Egyptens härlighet. Då vi med blicken på våra blomstrande städer upp-repa Homeros' af Scipio vid Kartagos fall uttalade ord:

”En gång kommer den dag, då det heliga Ilion faller,

Och uti stoftet förgås Priami blomstrande ätt;”

då kunna vi knappast trösta oss med tanken att hafva efterlemnadt ett enda spår, som skall skönjas, sedan två eller tre årtusenden med sina förhärjande tidsvågor sköljt öfver vår verldsdel. Betrakta vi deremot vår tid och forntiden från högre ståndpunkt, och jemföra de båda perioderna i intellektuelt och moraliskt hänseende, kunna vi på goda grunder antaga vår egen öfverlägsenhet och erkänna, att världen gått framåt, och att vi äro lyckliga arftagare till de eröfringar, våra fäder under årtusendens strid och ansträngningar tillkämpat sig och oss, samt att denna tacksamhetsskuld ålägger oss att fortsätta deras verk med hela den mångdubbelt förökade kraft, högre kunskaper och renare moraliska och religiösa begrepp förläna.

Att till ett annat språk så öfverflytta Max Müllers stilistiska mästerverk, att läsaren ej känner någon saknad efter originalet, det skulle erfordra en talent, långt öfverlägsen den man eger rätt att vänta äfven hos de skickligaste öfversättare. Om detta också icke fullständigt lyckats med afseende på ifrågavarande



verk, är det dock en stor vinst för vårt land att i behaglig svensk drägt, som underlättar arbetets spridning, få göra bekantskap med några bland religionsvetenskapens viktigaste resultat. För denna vinst äro vi öfversättaren tack skyldig. Han tycks handlat ganska klokt i att utesluta originalets två sista afhandlingar samt det till första föreläsningen hörande bihanget. Boken blir härigenom mindre diger och afskräckande, men meddelar dock det väsendtligaste af den verldsberömde författarens lifliga och färgrika skildring af den ädla ariska racens gryende och ungdomliga sjäslif.

*Emund Gammal.*

## 11. Något om könen betydelse i afseende på uppfostran.

### 2.

Om det, som vi i det föregående yttrat, fins rent menskliga goda egenskaper, beroende af individens förhållande till det högsta, till Gud, sanning och pligt, som äro de samma för man och qvinna; om det är all sann uppfostrans mål att utbilda och förädla hjerta, förstånd och karakter så, att företrädesvis dessa egenskaper trycka sin prägel på mannens och kvinnans lifsgerning; om kvinnans plats i lifvet och samhället är af lika stor vikt och värde som mannens: så är det ju tydligt, att också hennes uppfostran är af lika stor vikt och värde som hans, och det är ju då en orättvisa af samhället att ställa målet för hennes utbildning lägre än för honom, eller snarare att, som hitintills, förbise och försumma densamma. Ty ännu alltjemt hålles den frågan sväfvande i hvad mån, huru långt och på hvad sätt staten och samhället skola medverka till en högre mera ändamålsenlig uppfostran för qvinnan;



ännu alltjemt betraktas hennes ställning och betydelse som menniska och qvinna ur de mest olika, ofta mot hvarandra stridande synpunkter; och ännu länge tyckes man ensamt åt det enskildta intresset och företagsamheten vilja lemna uppdraget att sörja för utbildandet af hennes själsanlag och förmögenheter.

Om vi kasta en blick på de olika meningar som göra sig gällande, när det är fråga om att bedöma qvinnans ställning och angifva hennes förnämsta mål och lifsuppgift, så finna vi i främsta rummet en, om hvilken de flesta enas, ty naturen sjelf anvisar den: hon är ämnad till maka och moder. Hennes uppfostran bör således uteslutande gå i den riktningen, menar man. Men härmed är dock ännu ej allt väl bestäldt. Hon är i främsta rummet människa; sin odödliga själ, sitt mått af andligt lif och sin förmåga af utveckling eger hon som sådan, och bör då ej uppfostran förnämligast afse att, som vi förut anmärkt, leda dessa förmögenheter till högsta möjliga utveckling? Härmed vinner man ju allt, ty bildas i ädlaste mening människan, så får nog också maken och modern sin rätt.

En annan mening, som äfven räknar ej få anhängare, är den, att qvinnan bör uppfostras till att "behaga mannen". Det att behaga mannen tyckes oss vara ett mycket sväfvande begrepp och — vi tveka ej att utsäga det — af tvifvelaktigt värde. Vi vilja därför ej heller här sysselsätta oss dermed utan endast anmärka, att eftersom männen i allmänhet, bland annat värdelöst, äfven finna behag just i qvinnornas okunnighet, så finna vi det vara så mycket mer nödvändigt att ställa uppfostrans mål högt, på det att qvinnorna, som sir Humphrey Davy säger, må kunna göra "okunnigheten till en skam för männen; ty okunnigheten," heter det vidare, "skall då förgå, och det af deras välde, som grundar sig på själsodling och vett, skall stärkas och höjas med tiden, det skall förbli oberördt af åren och evigt ungt."

En tredje mening vill företrädesvis utbilda husmodern. Vi tänka i sanning högt om husmoderns kall, men vi tvifla på det



rätta i att ensidigt göra denna del af kvinnans livsverksamhet till uppfostrans föremål; ty skulle man ej derigenom lätt komma att förbise eller undertrycka andra förmögenheter och själsanlag, som man ej har mer rätt att förqväfva hos flickan än hos gossen? "Att de finnas till, är väl redan i sig sjelf en vink, att de äro ämnade för något godt ändamål" \*) och dessutom är väl upplysning, kunskap och ett odladt vett i allmänhet den grund, på hvilken äfven husmodern bäst och säkrast bygger. Man kan visserligen vara en duglig, omtänksam, ja, till och med god husmoder, utan att stå synnerligt högt som människa, men vi tvifla ej på att en kvinna rätt utbildad till hjerta, förstånd och karaktär — således en i ordets bästa bemärkelse god människa — vi tvifla ej på, att hon skall kunna väl reda sig med husmoderlighetens pligter, och, än bättre, detta utan att förlora sig i dess alla detaljer på ett sätt, som för öfrigt länder familjelivet till föga båtнад. Vi erinra här om Fredrika Bremers uttryck, "att det är bättre sköta sitt hus med hufvudet än med hälarerna."

Vi tilltro oss visst icke att uppställa någon uppfostringsplan som den bästa och tillförlitligaste; vi kunna blott i all anspråkslöshet uttala några enskilda åsigter, hvilka vi våga tillmäta åtminstone ett värde, det att de äro framgångna ur ett allvarligt och lefvande intresse för en fråga, som vi för vår del anse vara af en oberäknelig vikt, och åt hvilken vi innerligt önska, att större förmågor måtte egna sitt ord och sina krafter.

Det slags skolbildning — beklaglig i åminnelse — som för ett par tre tiotal af år sedan tilldelades kvinnorna, och af hvars otillräcklighet, ytlighet och tomhet mången kvinna rätt bittert känt följderna, fins lyckligtvis ej mera. De läroverk för flickor, som blifvit upprättade under senare år, söka med berömvärdt nit att göra så mycket vetande som möjligt tillgängligt för sina lärjungar. Goda, väl utarbetade läroböcker underlätta arbetet och

---

\*) Miss Emelie Davies: "The higher Education of Women."



äfvén vid den fysiska utvecklingen fästes mera vigt än förr. Men det fins en omständighet, som tvingar dem att redan på *barnet* hoppa för många — vi skulle nästan vilja säga för den åldern rent gagnlösa — kunskaper och att höja kurserna och öka undervisningsämnen just vid inträdet i de år — från fjorton till sjutton — som fordra mest skonsamhet. Denna tvingande omständighet är den antagna regeln, att en ung qvinnas uppfostran bör vara *afslutad* vid sexton, sjutton, högst aderton år, det vill säga, just då hennes förstånd börjar bäst utveckla sig, karakteren vinna stadga och inhemtandet af kunskaper skulle göras mest fruktbringande. Denna förtidiga afslutning föranleder naturligtvis äfvén en förtidig början och i båda ligger, enligt vårt förmenande, en fara.

Fråga vi oss nu hvarför en qvinna skall anses fullfärdig vid den ålder, då mannens egentliga utbildning tager sin början, så finna vi svaret i den gängse åsigten, att hon är ämnad till maka och moder och att ett tidigt inträde i äktenskap är för henne det bästa och önskvärdaste. Att det äfvén är det rättaste, våga vi betvifla, änskönt lag ju skall befrämja rätt och en qvinna, enligt vår giftermålsbalks 6 §, får i äktenskap träda redan vid femton år — ja, det skulle möjligen till och med kunna gå för sig tidigare, om "konungen pröfvar skäligt at lof ther til gifva."

För vårt svaga förstånd och måhända ej så riktigt väl disciplinerade känsla faller det sig mindre upprörande att tänka en femton—sexton års flicka på skolbänken än i brudstolen, och det skulle ej förvåna oss om någon dr Clarke eller Maudsley ville uppträda och på både psykologiska och fysiologiska grunder yrka en ändring i denna giftermålsbalkens märkeliga sjettem paragraf. Ej heller förmå vi följa tankegången hos de högre intelligenser, som affattat de paragrafer i vår lagbok, enligt hvilka en qvinna tillstädjes att ingå äktenskap sex år tidigare än mannen men ej bli myndig förr än fyra år senare än han. Makans, moderns och



husmoderns maktpåliggande kall anses hon kunna fylla vid femton år, men råda öfver en oftast ringa del gods och guld, det kan hon först vid tjugofem!

Ett skäl för önskvärdheten af kvinnans tidiga inträde i äktenskap, som man ofta hör uttalas, är, att hon då ännu är så bildbar och att således mannen kan forma hennes inre som ett vax i sin hand. Det kan ju visserligen vara nöjsamt nog för mannen att så der få modellera en själ efter sitt eget behag, men — dess värre — äro ej alla män värdiga konstnärer, och att verklig äktenskaplig lycka kan komma af att kvinnans individualitet förqväfves för att viljelöst gå upp i mannens, det tillåta vi oss att betvifla. Och likväl hör man derjemte så vackra ord om att de äro menade att "komplettera hvarandra". Ett sådant der formande å mannens sida tyckes oss dock mången gång lätt kunna komma att gå ut på att göra henne lika inkomplett, som han sjelf möjligen är. Ej heller kunna vi så fatta den meningen, att mannen och kvinnan utgöra ett komplement till hvarandra, som skulle en del egenskaper finnas uteslutande å hans sida och en annan del uteslutande å hennes, och att ett helt skulle uppstå genom dessas sammanförande i äktenskapet. Fast hellre fatta vi meningen så, att de skola gifva hvarandra af hvad den ene eger för mer än den andre. Har mannen mera allvar, mod och kraft än kvinnan och hon mera fantasi, mildhet och känsla än han, så måste de fylla hvarandras brister och den ene göra den andres goda egenskaper till sina; det är endast på detta sätt de kunna komplettera d. v. s. förädla hvarandra. Sant säger Coleridge, "att hos alla i sanning stora män kan man spåra ett qvinligt element", och med Miss Cobbe tro vi, "att fegheten, som är en vanheder för mannen, bör ej inläras kvinnan som en för hennes kön passande prydnad. Man ger mod en hög plats bland dygder därför, att man det förutan ej tycker sig ha säkerhet för någon annan dygd. Kan detta gälla mindre för kvinnan än för mannen?"



Lyckligtvis äro hos oss för tidiga äktenskap ej de allmänaste; men den nämnda gängse åsigten står kvar och till följe deraf äfven den antagna regeln att avsluta qvinnans uppfostran just vid den tid då hon är bäst egnad — så andligt som kroppsligt — att tillvinna sig ett större mått af kunskap och vetande. "Först när qvinnor vid aderton eller tjugo år börja det allvarliga arbetet med en gymnasiekurs, för hvilken de blifvit långsamt och fullständigt förberedda, under det deras fysiska organism fått mogna i harmonisk frihet; när de understödja detta högre intellektuella arbete, med den styrka och ifver, som vid den lefnadsåldern äro mest förhershande och i fullkomlig jemnvigt; först då skola vi kunna veta hvad en uppfostrad kvinna är och lära känna hennes förmåga att tillegna sig den ädlaste menliga bildning."\*)

Vi undra om någonsin männen, sjelfve merändels så fullt uppe i lifvets alla sträfvanden och intressen, kunna i hela deras vidd fatta den outsägliga intresselöshet och tomhet, åt hvilka den unga qvinnan prisgifves, då hon — efter slutad skolbildning och med de små resurser denna vanligen gifver — framleffer sina dagar i väntan på sitt enda mål — äktenskapet? Odlandet af en eller annan liten talang, om hon af naturen fått anlag för någon sådan, ja, ibland trots det, att både anlag och håg gå deremot; vidare synålen, broderier, virkning och annat hörande till modet för dagen, då och då någon huslig sysla, romanläsning, sällskapslif och först och sist — *flärden*. Sådan är den vanligaste ordningen. Om det är sant hvad man så ofta hör anföras, att arbete — och ej minst tankens — befrämjar själens och kroppens jemnvigt och helsa, så måste man väl medgifva, att den unga qvinnan är hänvisad till en verksamhet, af hvilken föga, som kan stärka och utveckla dem båda, är att vinna. Tvärtom. Oftast hemfaller hon derigenom åt ledsnad, sysslolöshet, tröghet

\*) Alida C. Avery, Med. Dr "Vassar College".



och tomhet, eller lemnar hon sin nyvaknade fantasi fritt spelrum, fyllande den med gyckelbilder från balsalen, societetslivet och romanen, och af allt detta kommer för hennes sunda fysiologiska utveckling helt visst lika mycket men, som någonsin dr Maudsley kan frambesvärja af allvarliga studier och tankeöfning. Att så är fallet ligger inom mångas erfarenhet, som ej vilja blunda för verkligheten omkring sig, och kvinnors vitnesbörd är dervidlag ej att förakta.

Vi hörde en ung kvinna, som med heder aflagt studentexamen och som, i förbigående sagdt, lika litet påminde om den maudsleyska myran som om det gasparinska vidundret, utan deremot frisk och blomstrande pryddes af den kvinliga ungdomens behag; vi hörde henne glad prisa den sinnesfriskhet hon kände under sina studier, huru tid ej fans för flärdfulla eller fåfängliga tankar, huru dagens arbete gick lätt och angenämt, huru hågen derigenom vändes från världens lockelser och huru hon tyckte sina krafter växa allt efter som det inom henne spreds mera ljus. Att äfven denna erfarenhet skall bli mångas, när det blott åt många beredes tillfälle att förvärfva den, betvifla vi ej.

Om vi nu tänka oss tiden för avslutandet af kvinnans skolbildning framflyttad tre eller fyra år och att läroverk — af staten understödda — inrättades i enlighet dermed, så tänka vi oss äfven ungefär följande, här endast flyktigt angifna uppfostringsplan. Vid tio års ålder skulle flickan inträda i läroverket, dertill endast berättigad genom ett visst, fastställt mått af förberedande kunskap. Att dels småskolor, afseende att bibringa just detta mått, skulle uppstå, och dels — än bättre — hemmen sörja för detsamma, taga vi för afgjort. I fyra ettåriga klasser skulle undervisningen fortgå fem timmar dagligen, afbruten mellan hvarje timme af en lofstund för rörelse och lekar i fria luften och en timmes daglig, dels fristående, dels apparelj gymnastik beredas lärjungarna af kunnig lärare och under råd och uppsigt af läkare; ty vi tro, att ej nog vigt kan läggas vid en sund fysisk utveck-



ling under barndomen, och vi önska blott, att hemmen ville rätt lifligt behjerta sin pligt i detta afseende. Undervisningsämnen i dessa fyra klasser skulle förnämligast afse att bibringa de kunskaper, som bidraga att reda och stärka barnets tankeförmåga och minne och utveckla dess sinne för det stora och goda i lifvet och naturen.

Hunnen till fjorton år inträdde så flickan uti en, i två afdelningar indelad, femte klass med minskad undervisningstid, t. ex. fyra timmar dagligen, och der hufvudsakligen repetitionskurser af det förut inhemtade genomgingos, ett eller ett par af de högre klassernas nya ämnen förbereddes genom muntliga föredrag med åtföljande repetitioner, mera tid anslogs åt handarbeten och der i allmänhet ett saktare framåtskridande i studier afsågs. Ej heller borde här några hemlexor förekomma. Under denna tid, femton—sexton år, infaller vanligen konfirmationen. Mera hvila och sinnesledighet under denna, och mera tillfälle för hemmet att taga hand om och utbilda de husliga anlag, hvilka om de finnas, vid den åldern äfven mera utpräglade framträda, skulle genom en sådan anordning kunna åvägabringas.

I den äfven tvååriga sjettes nedra afdelning skulle ännu den minskade arbetstiden bibehållas, men fordringarne i öfrigt något höjas, och i samma klass öfre afdelning skulle återigen fem timmars undervisningstid tillika med ökad arbete inträda för att sedan fortgå i de båda ettåriga sjunde och åttonde klasserna. Dessa senare, äfvensom sjettes öfre afdelning afsåge således utbildningen af den unga qvinnan under åldern från sjetton till och med tjugoo år eller derutöfver. För dem, som kunde finna sig befogade att förr avsluta sin skolkurs, stode ju alltid detta fritt, och på det ej onödig tid skulle förslösas på kunskapsämnen, för hvilka anlag, krafter eller håg saknades — ty vid dessa viktiga faktorer i all undervisning anse vi att all möjlig vikt bör fästas — tänka vi oss flera af dessa ämnen valfria. Vi se intet hinder för att både klassiska språk, matematik



och andra "manliga studier" inginge i denna uppfostringsplan och ej heller hinder för, att den, för dem som önskade det, kröntes af slutliga maturitetsprof i likhet med dem för ynglingar.

Att en kvinna skulle kunna, genom denna utbildning och studieplan, taga skada till själ eller kropp eller förlora något af sin qvinlighet, är för oss ofattligt. Fast hellre tro vi, att hon derigenom göres skicklig att fylla sin plats hvar helst hon kommer att finna den, och att den skulle ge henne högre intressen och ädlare medel för glädje under ungdomsåren, än den uppfostran som i allmänhet nu kommer henne till del, lider intet tvifvel.

Ofta hör man, när det är fråga om att bereda qvinnan tillfälle att tillgodogöra sig sina anlag och sin begåfning inom andra områden än dem, som hittills varit henne anvisade, männen i allmänhet yttra sig som fruktade de att hela qvinnokönet skulle störta dit för att "täfla" och trängas med dem om hvarje tumsbredd rum, hvarje minsta stycke bröd. De kunna gerna vara utan oro. I det stora hela blir det alltid ett fåtal qvinnor, som kommer att söka oberoende och ett lefnadsmål der — och för dem fins det nog plats; men de som göra det ha lika mycket rätt till mannens aktning och erkännande som andra. Om t. ex. en kvinna känner förmåga och kraft att bilda sig till läkare för att som sådan lindra och hjälpa det lidande, hvaraf världen är så öfver full, så gör hon ju endast detsamma som barmhertighets-systemen, diakonissan och sjuksköterskan, hvilkas uppoffrande kall man alltid är så redo att prisa. Kan det, att hon behöfver förvärfva sig kunskaper och har förstånd att inhemta dem, ge rätt att misstro hennes motiv och att döma henne täflingslysten och oqvinlig? Samma förhållande är det med den qvinliga filosofie doktorn — pedagogen — gent emot skollärarinnan och guvernanten. — Det är i sanning förunderligt, att människoslägtets ena hälft så gerna förhäfver sig för att bestämma öfver den andra och säga: hit intill *kan* och *får* du gå, men *icke* vidare.



Hvad gagn kan slutligen kvinnans högre mått af själsodling och kunskap medföra åt äktenskapet och familjen? Vi tro det högsta möjliga, ty hon skall derigenom höja familjen, sig sjelf och framför allt mannen.

Vanligen har hittills kvinnans ställning inom hemmet varit en i så mån från mannen isolerad, att de intressen och sträfvan- den, som han lefver och verkar för i sin egenskap af medborgare och samhällsmedlem, sällan kunnat fattas eller delas af henne, därför att hela hennes uppfostran gått ut på att göra dem för henne främmande och oåtkomliga. I hans studier, i hans tankar, i hans framgångar eller missräkningar, i allt, som till så stor del fyller både hans inre och yttre lif, har hon ej kunnat blifva en i ordets bästa bemärkelse förtrogen, och, hvad lycka som för öfrigt varit hennes, som följeslagarinna har hon ej kunnat gå vid hans sida, när det gällt att trampa andra stigar än de små, jemna, hvardagliga, husliga. Visst har man sagt, att andra intressen än hemmets ej passade för henne, men kan detta vara rätt eller sant? Är hon en länk med i människoslägtets stora kedja och i samhällets och kommunens mindre kedja; hvarför skall hon då ej få förstå, ej få intressera sig för det helas väl eller ve, af hvil- ket hon sjelf utgör en del, utan tvingas att egoistiskt röra sig inom en trång krets af endast hemmets intressen?

Det fins ingen fläck på jorden så värd en kvinnas kärlek som ett hem — vi veta det väl — men man kan älska på mer än ett sätt; man kan äfven älska så, att "ju mer man delar med sig desto mera har man qvar", och i en upplyst kvinnas kärlek till allt ädelt, sant och godt, ligger snarare en säkerhet för kär- leken till hemmet än tvärtom.

Man har också sagt, att mannen ej önskar det annorlunda än det hittills varit och att hemmet i främsta rummet bör vara den hård, der hans hjerta värmer sig och der han söker hvila för sitt af det offentliga lifvets bestyr tröttade sinne. Det bör vara detta och det kan vara ännu mycket mer, när der öfver



härden äfven faller *ljus* från en ädel och upplyst qvinnas själ. Vi kunna ej finna ett bättre uttryck för allt hvad hon kan vara än följande ord, som Carlyle egnat sin hustrus minne:

”Hon hade en mild öfvervinnerlighet, en klarhet i omdöme och en ädel hjertats pligttrohet, som äro sällsynta. I fyrtio år var hon sin makes trofasta, kärleksfulla stöd, och med handling och ord befrämjade hon, så som ingen annan, allt hvad värdefullt eller ädelt, som han utfört eller velat.”

Då vi i d:r Maudsleys uppsats läste de vackra och sanna orden, om den ömsesidiga lycka en moder och hennes späda barn känna, hon af att gifva näring, värme, huld och vård, barnet af att emottaga och ega dessa modersfamnens dyrbara skatter, så tänkte vi oss ovilkorligt äfven fram i tiden, och vi sågo då barnet ej längre hvilande i hennes armar, utan fullt af det mer och mer vaknande inre lifvet stå framför henne med tusen spörsmål och tusen kraf på näring, värme, huld och vård för sin själ. Vi tänkte då också med sorg på huru många — blott allt för många — mödrar, som hafva litet eller intet att gifva och som sålunda gå miste om en af moderlighetens sköna pligter, hvilken, därför att den tyckes lättare kunna öfverlätas på främmande, ej borde vara mindre maktpåliggande eller mindre ljuf och kär än någon annan. Här kan med skäl — fastän i annan mening — användas d:r Maudsleys ord: ”somliga äro utan både instinkt och håg att nära sin afkomma; somliga hafva håg men ej förmåga, och andra åter hafva hvarken instinkt eller förmåga”, och hvarför? — jo, äfven detta allt till följe af ett förvändt uppfostringssystem.

Först när en qvinnas uppfostran går ut på att göra henne fullt medveten af sin ansvarighet som menniska, qvinna och samhällsmedlem; när den vidgar hennes blick för allt hvad värderikt och stort lifvet och naturen erbjuda; när den ger henne tillfälle att rikta sin själ med skatter af det vetande, som den bäst älskar att emottaga: först då blir hon i stånd att värdigt fylla äfven sitt andliga moderskall.



Varmt och innerligt bör en moder själf känna att *hemmet* står på fosterjordens grund och att hvar och en medlem der har sin ansvarsfulla andel med i arbetet för människoslägtets, för samhällets utveckling och förädling; huru skall hon annars kunna göra detta lefvande för sonens och dotterns sinne? Till de rymder, dit deras studier föra, bör hon kunna följa dem uppmuntrande, ledande, lärande; huru skall hon väl annars kunna förstå att göra hemmet till ett värn om skolans, om framtidens mål och intressen? Och är det ej förnämligast genom henne, som den ofta som så önskvärd omtalade — men ännu aldrig rätt funna — närmare samverkan mellan hem och skola skall åvägbringas, derigenom att hennes inflytande följer från hemmet med i skolan och hennes vetande drager skolans sträfvan med in i hemmet?

Må man ej invända, att huslighetens pligter skola löpa fara att ringaktas eller försummas. Det är ej den af bokliga sysselsättningar intresserade qvinnan, som ser ned på eller undandraget sig dessa pligter; det är snarare den flärdfulla, den nöjessjuka; och all den tid, som kan afvinnas flärden för att användas i högre intressens tjänst, lägger ett plus till hemmens och familjelivets lycka. Dessutom — genom de många medel till besparing af krafter och tid, med hvilka senare år riktat hemmens inre hus-hållning, ställer ej heller denna så stora anspråk som förr på qvinnans husliga verksamhet.

Det är ej för mannens behag, ej för äktenskapet, som en moder *företredesvis* bör uppfostra sin dotter. Hon bör lägga en djupare och bredare grund än denna — mensklighetens. Hon bör lära henne, att qvinnan, så väl som mannen, eger ansvarighet ensamt för Gud och för sitt samvete; hon bör lära henne att kunna stå allena — om så blir hennes lott i lifvet — och att skapa sig oberoende och tillfredsställelse genom nyttigt arbete i Guds och mensklighetens tjänst. Och är ej moderns egen blick skärpt och hennes förstånd odladt genom kunskap och en högre intel-



lektuel utbildning, huru skall hon då nog omsorgsfullt kunna öfvervaka utvecklingen af dotterns kroppsliga och andliga lif?

Huru många mödrar finnas ej, som af okunnighet förbise och försumma flickans fysiska uppfostran och, än värre, leda den in på vägar, som långt ifrån föra till helsans mål; som låta modet — ofta det mest vanvettiga — bestämma klädedrägten, seder och bruk göra intrång på helsans, ja, till och med anständighetens lagar, och som åt flärden inrymma ett välde, för hvilket just de borde skydda och varna såsom lika litet värdigt den af husligt som af intellektuelt arbete roade qvinnan? Huru många mödrar finnas ej, som ur stånd att sjelfva kunna bedöma dotterns anlag, själsriktning och studier, sorglöst lemna detta åt främmande och anse allt vara väl bestäldt, då man blott — ofta med känbara uppoffringar — kan åt henne köpa en dyr skolgång?

Af lika stor vikt som moderns inflytande är på dottern är det också på sonen, men det stärkes ej derigenom, att hon är okunnig i de syselsättningar och sträfvanden, som äro afsedda att en gång skapa hans framtid, liksom de i så mycket bestämma hans riktning och karaktär. Tvärtom, ju mer, ju längre hon kan följa honom, desto större och djupare blir också detta inflytande.

Det kan ofta slå med verklig förvåning att iakttaga den utpräglade ringaktning för det svagare könet, som redan tidigt skönjes hos det starkare. En gosse behöfver ej ha hunnit längre än till fyra eller fem år förr än han förstår att anse en flicka för en lägre varelse än han sjelf, och som en dödlig skymf känner han tillvitelsen att i något som helst afseende likna henne. Hvaraf kommer detta? Det ligger troligen i det manliga blodet, ty att det skulle insupas med modersmjölken är väl ej rätt gerna antagligt. Det är emellertid ett stort fel att, som ej så sällan händer, skämtvis gifva denna känsla näring, ty det är ofta i den som senare mannens ringaktning för qvinnan har sin första grund. Ett höjande af flickans uppfostran i viss likhet med gossens skall



komma honom att betrakta henne med andra ögon och att snart inse, att den andliga skilnaden dem emellan är ingen och att hon arbetar för samma mål som han: upplysning och en framtid, hvilken hon, liksom han, eger rätt att välja efter de anlag och förmögenheter Skaparen gifvit henne. En moder kan ej nog tidigt inskräpa detta i sonens sinne. Det tyckes måhända vara ett allt för obetydligt frö, som gerna kunde lemnas att flyga för vinden; men huru litet det än må synas, kan det dock bära helsosam frukt.

Att en kvinna, som egnat sig åt s. k. manliga studier, ja, till och med i dem bestått maturitetsprof, skulle mindre passa för familjen än andra, tyckes oss utan skäl ha blifvit förutsatt. Att en son kan se upp till sin moder såsom egande ett kunskapsmått, efter hvilket han närmast sträfvar; att hon förstår hans studier och kan rörande dem lemna honom råd och hjälp skulle väl snarare vara ännu en föreningslänk till de många andra mellan honom och henne. För vår del tro vi fullt och fast, att hon på detta sätt skall kunna verksamt ingripa i hans karaktärsbildning och hela hans sedliga lif.

Vi kände en gång en moder — hon var en olärd kvinna, men hon hade ett likaså klart förstånd som hennes hjerta var kärleksrikt. Ofta sågs hon sitta vid sin sons sida med lexikon och grammatika i sin hand för att hjälpa honom vid de första stegen på den klassiska banan. Det hände så ibland, när lexan lästes upp i skolan och meningarne i Cornelius Nepos föllo sig litet mindre knagliga eller mera lättflytande än vanligt, det hände så ibland, att läraren frågade gossen: hvem har hjälpt dig med din lexä?" Med af glädje och stolthet strålände ögon svarade han: "det har min mor." Var ej den känsla, som då värmede gossens hjerta, af ett lika djupt och ädelt — nej, djupare och ädlare slag än han någonsin kunde känna öfver moderlighetens yttre huld och vård? Helt visst var den det. Och en sådan



känsla som den räcker långt utöfver hemmets och skolans gränser, den följer värmande och skyddande med under ett helt lif.

Man har ofta antydt, att moderligt inflytande lätt åstadkommer hvad man spefullt kallar en "mammass gosse", som, rädd för manliga idrotters förvärfvande, helst lefver stilla i skuggan af den moderliga vingen. Men dermed är ingen fara. Den qvinna, som sjelf känt sig uppfriskad, stärkt och lycklig af öfningarna i gymnastiksalen, i sim-basängen, på skridskobanan och på lekplatsen under Guds fria himmel, skall ej förhindra, utan tvärtom uppmuntra sin son till att söka en kraftig fysisk utveckling. Hon skall bli hans lekars förtrogna liksom hon är hans studiers, ty hon förstår ju och lyssnar intresserad till hans vältaliga ifver och hans stolthet öfver all den framgång och ära, som vinnes äfven på lekarnes och idrotternas soliga fält.

Om således en moder kan i allt vara sina barns bästa föresyn, ledarinna, stöd och förtrogna, har man ej då skäl att yrka en högre intellektuel och en kraftigare fysisk uppfostran för qvinnan just för det ansvarsfulla moderskallets skull? — Låtom oss därför i ädlaste mening uppfostra *menniskan*; det är endast sålunda som qvinnan, maken och modern komma till sin verkliga rätt!

Under det att detta nedskrifvits, ha vi med innerlig glädje erfarit, att af enskild person blifvit utfärdad en inbjudning till täflan om pris för en skrift angående det ämne, hvarmed vi här sysselsatt oss. Snart kan man således hoppas att se denna viktiga fråga behandlad af förmågor och krafter, som äro densamma fullt vuxna, och måhända slutligen löst på ett densamma äfven värdigt sätt.

Emellertid — låtom oss vara tacksamma för det känslan af att qvinnor, som önska uppfostran, också böra få tillgång dertill, slutligen vaknat inom vårt fädernesland. Låtom oss vara tacksamma — vi kunna ej vara det nog — mot de ädla och kunniga män, som med sann ridderlighet understödja vår svaghet med



sin styrka. Låtom oss också vara tacksamma för det vår tunga blifvit lossad och vi tillåtas att inför allmänheten föra vår egen saks talan; men låtom oss ej hvila — nej, icke ett enda ögonblick — förr än vi vunnit för qvinnan rätt till och medel för den högsta utbildning hvaraf hennes natur är mäktig; — icke på det hon derigenom må tillfredsställa en oqvinnlig håg för sjelfvisk ärelystnad eller täflan, utan på det hon må bli mer värdig och mer skicklig att utföra det ädla värf, som Gud gifvit henne.”\*)

*Sanningssökare.*

## 12. Til H. C. Andersen,

*den 2. April 1875.*

I Dag er Digterflokkens Lyrer stemt  
og Vaarens Luftning vifter gennem Skoven;  
det er, som Havfrusangen løste Voven,  
der nys bag Isens Tæppe tyst laa skræmt.

Og denne Jubel, som bli'er foldet ud,  
den naar saa langt som Morgensolens Sange,  
den spreder festligt Skjær paa Hjemmets Vange  
med Funker af Dit "Jordlivs Stjernesud".

Den klinger med Dit Navn fra Pol til Pol,  
fra Tiggerhytten op til Tempeltinden;  
Din Æreshymue toner gennem Vinden  
som Æolsharper om Din Kongestol:

Et Trylleslot Du rejste over Muld,  
hvor Fantasmus har kongelige Haller,  
hvor der er skjult blandt Søjler af Krystaller  
de Visers Sten og Barnehjertets Guld.

\*) Mrs William Grey: "Education of Girls."



Og naar jeg nynner med det Sangerkor,  
 der flagrer til Dig paa en stækket Vinge,  
 da ved jeg vel: *vor* Tak den er kun ringe  
 for Dig, hvis Magt og Rigdom er saa stor.

Men just fordi Dit varme Hjerteslag  
 endnu har Barnets Smil og Barnets Taarer,  
 fordi Du Ungdoms-Idealet kaarer —  
 modtag min Tak, min Hyldest nu i Dag!

Hin Tak for Digterlivets fulde Glands  
 for Alfelegen fra Din Foraars Alder:  
 Gid det maa vorde sent at Duggen falder  
 og Natten kommer med sin Stjernekrands.

Andreas Dolleris.

### 13. Gammal kärleksvisa.

#### Fägre \*) än du.

Fägre än du, min käresta,  
 Fägre än du —  
*Ett* blott vet jag, min käresta,  
 Fägre än du.

Ej är det solen, min käresta,  
 Varm i sin håg,  
 Grönskande jorden ej, käresta,  
 Famnad af våg.

"Vingburen fogel?" Nej, käresta,  
 Gissa ännu!  
 Vet jag blott *ett*, min käresta,  
 Fägre än du.

Ej är det dagen, som strålar  
 In i vårt tjäll,  
 Ej hvad än ljufvare lockar —  
 Stjernljusan qväll.

\*) "Fägre", i fornspråket liksom i åtskilliga allmogemål komparativ af fager; i gamla skrifter finner man äfven verbet *fägra* = pryda, försköna.



Segrande sanningen — kära,  
 Förstår du mig nu?  
 Hon är den enda, min käreста,  
 Fägre än du.

Vakta din ande, o käreста!  
 Har han i sig  
 Sanningens väsen, dess skönhet  
 Speglas i dig

Då skall jag tänka, min käreста,  
 Hon är blott du,  
 Och der blir intet, min käreста,  
 Fägre än du.

#### 14. Om Ouidas författarskap.

(Fortsättning och slut från föregående häfte.)

Den i det föregående påpekade sedliga missriktning till hvilken Ouida gör sig skyldig är, som vi tro oss hafva visat, temligen i ögonen fallande; så pass mycket att dess faror väl knappast undgå *tänkande* läsares uppmärksamhet. Men hon gör sig skyldig till ännu andra af försåtligare och derfor farligare art. Det kanske betänkligaste af hennes fel är hennes skicklighet att kläda det onda i ljusets drägt, att af lidelsens slafvar göra ödets martyrer och i sina skildringar framhåller hon med nästan orubblig följdriktighet lasten som ädelhetens högskola. För den oeftergifliga sede- och naturlag som lyder: att hvad man sår, får man ock uppskära, ej blott i handlingens *yttre* följder, utan ännu mera i dess *inre*, i skaplynnets bildning med och genom dessa handlingar, har Ouida ingen blick. Att den, som under långa år satt jaget och njutningen framför allt annat, derigenom förlorar sin känsla för sanningen, sin kraft då profvets stund kommer, är dock en lika vanlig som väckande erfarenhet, och man kan knappast fatta den medvetlöshet, som Ouida i detta fall visar. Vare



det emellertid långt ifrån oss att framställa den mening som om en människa hvilken det vara månne, och huru fallen som helst, skulle vara ur stånd till *någon* god handling, eller att något hjerta skulle bära *endast* tistel och törne; vi äro tvärtom öfvertygade att dessa aldrig, lika litet som hveteaxen, växa oblandade. Vi hafva funnit en verklig glädje i en annan engelsk eller rättare amerikansk författares Bret Harte's skildringar, just därför att han visar huru ingen människa är så besudlad att ej då och då en glimt af det ursprungligt gudomliga framglänser, att intet sinne är så förhärdadt att ej en stråle af Guds eller människors kärlek kan "locka rosor utur de hårda berg." Men då B. Harte för sin bevisning ger oss en enstaka tilldragelse, tecknad med rask och kraftig hand, och han aldrig söker inbilla oss att hjälten eller hjeltinnan städse betar sig på liknande sätt, så gör Ouida alldeles motsatsen. Genom 2:ne tjocka volymer — vanliga omfånget af hennes romaner — låter hon sina hjeltar oupphörligen synda, men aldrig falla, och deras sedliga personligheter gå, enligt hennes vittnesbörd, genom de vildaste utsväfningar ungefär lika oberörda, som Israels barn genom Röda hafvet.

Dessa herrars "nöjen" skildras med ett så dröjande välbehag, så många utgjutelser om det berättigade i njutningen, "*denna gyllene summa af världens ljufhet*", att det endast är med stor sorg och qvidan som hon stundom drifver dem ur deras Eden, och *då* så sker, märk väl, så är det städse en nidings eller en qvinnas hand, som håller det bart huggande svärdet; oftast kanske är det deras egen storsinhet som vållar olyckan, och detta allt ehuru de hvar för sig dessförinnan handlat på ett sätt, som i sedlig, samhällelig och ekonomisk undergång kunde störta minst ett dussin andra människor. Se t. ex. "Chandos", en engelsk adelsman hvars alla "nöjen" man (i fall tålmodet står bi) uti första delen lär känna, medan man i den andra enligt Ouidas påstående följer honom åter "till höjden af hans ungdoms idealer". Alla de "Olympiska (?) fröjder", alla "de oräkneliga kärleksäfventyr" med



deras "lika hastigt gifna som brutna eder", hvilka Ouidas och "gudarnes älskling" genomlefver äro hans rätt, men alla de "titanska smärtor", som under den ofvan nämnda kretsgången drabba honom, äro oförvållade och tillställda af en hämdlysten styfbror. Denna bok är för öfrigt nästan lika full af onaturligheter som "Tricotrin", men rikare på anstötligheter, så att den inger leda mera än löje. Ett liknande bevis företer "Under Two Flags", der hjelten varit fullt förtjent att straffas för sin egen skuld, men får lida för en annans, samt för sin egen högsinhet, hvilken kommer honom att hellre offra sig sjelf än en qvinnas heder; dylika drag hvimla i Ouidas böcker.

Af detta ofta förnyade sätt att till väga gå framträder att Ouida i sina hjeltars föregående lif ej finner något straffvärdt; sjelfva sättet på hvilket detta lif skildras, bevisar det äfven. Ty ehuru den författare, som vill teckna verlden sådan den är, ej kan undgå att beröra mycket som ej gerna ingår i samtal, och ehuru frånvaron eller befintligheten af dylika drag ej afgöra en boks moraliska beskaffenhet — vi skulle i så fall nödgas döma Bibeln som osedlig och Shakespeare som lättsinnig — så afgör *sättet*, hvarpå dylikt omtalas, mycket, och de slutsatser tili hvilka dylika skildringar leda, bestämma det öfriga. När man då ser huru Ouida ej låter sina hjeltar förlora någon af deras många "gudalika" egenskaper, ej då stora afgöranden ställas, inför dem låter dem sakna kraft att handla så, som hon åtminstone anser ädelt, och att det godas öfning enligt henne, aldrig behöfts för att vinna färdighet i detsamma — så synes det oss oemotsägligt att Ouida saknar sedligt medvetande, är okunnig så om hvad det onda är, som om dess följder. Detta att ur låghetens förutsättningar draga storsinnet som slutföljd, är som sagdt den största faran af Ouidas författarskap, och kan locka mer än en att försöka sig på det tjenande af Gud och Mammon, som lyckas Ouidas skapelser, men också endast dem. Vi påminna ännu en gång om "Chandos", eller om det utdrag vi i det föregående lemnat af



"Tricotrin", på det ingen må anse vårt uttalande som alltför strängt.

Ouidas skipande af den yttre poetiska rättvisan utfaller lika illa, som hennes handhafvande af den inre och betydelsefullare. Vi hafva sett huru De Vigne "belönades" för sin storhet; (!) en annan herre, Strathmore, som begår flera brott än ens Ouida anser böra få gå onäpsta, är nära att nås af straffet, men räddas till lön för att han förlät den qvinna, som han svurit sin hämd. Viva i "Tricotrin", denna qvinna, som "egt de ädlaste mäns kärlek" och lönat dem med otack, som "lefvat i en oafbruten triumf, i stånd att följa hvarje nyck", samt "alltid funnit kärleken trogen vid sin sida, ehuru hon städse öfvergifvit densamma" — hon undandrages så, som redan är omtaladt, följderna af sitt handlingssätt. Korteligen: Ouida vet alltid någon utväg att befria sina gunstlingar från hvarje tagg, som möjligen kunde sticka fram ur den rosenbädd, på hvilken de med orubblig själförgudelse hvila.

Återigen måste vi förebygga ett möjligt missförstånd. Vi tro ej att det yttre straffet följer lika säkert som det inre, ty härom ger lifvet dagliga vittnesbörd, ehuru kanske ej så många, som man blindvis förmodar; men en författare, som ej inser att *någotdera* i tidernas längd måste komma, visar sig okunnig, ej blott om sedlighetens utan ock erfarenhetens lagar.

Detta fel har emellertid sin grund i en orsak djupare än okunnighetens: ehuru Ouida stundom ropar till Gud, tror hon egentligen icke på Honom, vare sig som en domare öfver det onda, eller som faderlig Försyn för onda som goda. Ingenstädes framgår detta hennes tvifvel tydligare än i "Folle Farine", och vi hafva derföre valt denna bok för att genom en kort sammanfattning söka gifva skäl för vårt påstående.

Hjeltinnan är dotterdotter af en mjölnare, som anser henne hafva djefvulen till far och häraf finner sig berättigad att grymt misshandla och oförsonligt hata henne. Alla andra göra som



han, och hon får tidigt höra att "dammet, som yr från mjölet, är mera värdt än hon." Den enda människa, som ej skyr henne är en gammal gubbe, en af 1789 års förnämste revolutionsmän, (hvilken manne?) som knackar sten på vägarne medan han fyller Folle-Farines sinne med upplysnings-tidehvarfvets och revolutionens idéer — idéer som dock mera likna Ouidas vanliga talesätt, än det de skola föreställa. Att Folle-Farine, som i sjelfva verket är en zigenares dotter, hade "all den vilda skönhet som tillhör denna stam" förvånar icke, ej heller just att hon från det hållet "fått sitt skaldehjerta", men att hon deremot äfven från fäderne-stammen ärft "sin stolta kyskhet, sitt förakt för lögn och stöld" är desto egnare. Hon "satte sin ära i att vara bättre än dem, som hatade henne"; hon "föraktade synden, som ett annat namn på svaghet", och hon, som ej erhållit ett enda rättsbegrepp, som ej mötts af en enda människas ömhet, är i en hvar af sina handlingar idel sanning, rättrådighet och godhet.

Nyss uppvuxen till qvinna finner hon en dag en målare döende af svält; räddar honom från hungersdöden och älskar honom från första ögonblicket, med den mest osjelfviska hängifvenhet; hon, den obrottsligt ärliga och kyska blef för hans skuld tjuf, modell, och i allt hans slafvinna, medan han "var hennes Gud". Arslan, så hette målaren, "hade studerat lifvet från alla sidor, samt sett hela dess elände, och försökt dess flesta laster"; han var nu iskall för allt utom sin konst och sin ärelystnad, och tog utan tack hvad hon gaf, knappast märkande hennes kärlek. Ej af någon högre bevekelsegrund — icke ens detta mildrande drag ger Ouida skildringen — utan endast af kallsinnighet och hårdhet sårar han hennes känsla, "och lemnar henne för att i Paris vinna ära eller dö". Det senare skulle blifvit fallet, om ej Folle-Farine följt honom, och der, drifven till det yttersta, frälst honom genom att offra sig sjelf åt den, som betingat sig detta pris för att hjälpa Arslan. *Han*, den sjelfviske, blir nu stor och når hvad han



ville; *hon* slutar sjelf sitt lif, misskänd i döden, som hon varit det i lifvet.

Vi kunna här ej ingå i den svåra frågan om det sedligt berättigade i en dylik upplösning. Hvad vi vilja fråga är något annat. Äfven med antagande att ett *lif*, som Folle-Farines är möjligt, ett lif framläpadt under allas misshandling, utan att ett enda mildrande inflytande gör sig gällande, en enda hjälpande hand räcket, en endas ömhet möter henne, utan att Guds namn någonsin nämnes åt henne annat än i de förbannelser, som äro lönen för hennes välgörningar, samt att slutligen hennes kärlek just faller på en man, så utan all förmåga att hjälpa sig sjelf, att blott det yttersta offer af henne kan rädda honom — och om dylika möjligheter bör granskaren döma varsamt eftersom lifvet ofta öfverraskar med hvad man i böcker stämplar som "omöjligheter" — så har man dock tvenne grundade spörsmål att göra. Är en sådan *karaktär*, som Folle-Farine's under dylika omständigheter möjlig? Derpå kan man lugnt svara nej! Och för det andra: äfven om verkligen både sådana förhållanden och sådana öfvergifna varelser, som Folle-Farine och Arslan *kunna* finnas, är det berättigadt att skildra ett så ytterst sällsynt *undantag*, för att derur draga slutsatser sådana som denna (och andra liknande): "Hvem vet om någon större än människorna hör deras böner? Dag och natt genom alla tider och åldrar bönfaller människovarelsen hos sin skapare om att få veta sin tillvaros hemlighet, men beder förgäfvets. Ett svar finnes likväl, men det är ropet från verdens alla slägten, som ljuder sålunda: vi äro födda endast för att gå under; menskligheten är ej något så högt att den för sig skulle kunna fordra ett undantag från den allmänna och obevekliga lagen." — Och om Folle-Farine heter det bland annat då hon dränker sig: "För en trohet, som hennes, hafva hvarken människor eller gudar någon lön — endast döden".

Denna tviflets ståndpunkt som Ouida har gemensam med många i vår tid, och hvilken till en del förklarar det intresse, vare sig sym-



patiens eller nyfikenhetens, med hvilket hon omfattas, är som sagdt grunden för många af hennes nu påpekade fel. Ehuru tydligast uttryckt i Folle-Farine, såsom vi hafva anmärkt, framstår den dock *öfverallt*; bland annat särdeles påfallande i "Tricotrin". Der är det, som vi sett, en man, hvilken skänker en liknande kärlek och får en liknande lön, och äfven der får man höra, "att detta städse är verdens gång, ty våra bästa handlingar blifva aldrig (?) på jorden belönade; lifvet är utan miskund, och i all dess ångest och olycka finnes ej ens den vilda rättvisa som tillhör hämden; (!) man hör genom förödelsen blott ljudet af en stämma, som hånskrattar åt människornas mödor och gäckade förhoppningar". På ett annat ställe i samma bok yttras: "att den enda rättvisa jorden eger krossar de oskyldigas hjertan då den faller".

Ouida vänder sålunda om den verldsåskådning som är uttryckt deri, "att dygden belönar sig sjelf, m. m." till den: att lasten belönar sig sjelf och varder ytterligare belönad, men dygden deremot straffar sig sjelf och varder ytterligare straffad. Alla de oskuldsfulla, ömma och sedligt rena varelser hon i sina småberättelser på ett ofta rörande sätt skildrat, utkoras till lidande och undergång, öfverhopas med qual och olyckor, och när döden kommer, såsom i "Two little wooden shoes", för att befria från smärtan, så unnar Ouida icke ens Gud att utsläcka Bebé's älskliga själ, utan hon låter henne stiga upp från sjuksängen och dränka sig sjelf.

En mera följdriktig förnekelse af en Försyns tillvaro än genom Ouidas hela författarskap är således svår att finna. Begreppet om en faderlig Gud, som i sina händer håller våra öden, och med en oändligt mera tålig kärlek än vi förtjena löser de förvecklingar våra egna lidelser insnärja oss uti, är för Ouida lika främmande, som det om en gudomlig rättvisa. I detta förstnämnda hänseende, liksom i sin uppfattning af njutningens och naturdriftens grad af berättigande är hon så hednisk, som en 19:de århundradets författare och dertill en qvinna kan vara det; ty



iugen qvinna, ej ens af Ouidas skaplygne genomför sin verlds-  
 åskådning i *dess yttersta följder*. Bättre vore kanske om Ouida  
 det gjorde, ty farorna af hennes författarskap skulle då minskas,  
 och många, som nu tanklöst hålla det hela till godo, skulle i så  
 fall tvingas till ett afgörande för eller emot, i stället att, som nu,  
 likt rön böja sig efter vindkasterna af hennes ostadiga inbillning.

Har då icke, när allt kommer omkring den engelske granskaren  
 rätt när han frändömer Ouida hvarje god egenskap, hvarje för-  
 sönande drag? torde någon invända. — Vi tro oss dock ännu  
 kunna påstå att han dermed begått en orättvisa både mot  
 Englands läsande allmänhet och mot Ouida. Att hos oss, med  
 vår glesa romanlitteratur, dåliga och illa skrifna böcker kunna  
 vara temligen långlifvade, är en ledsam sanning; men att i Eng-  
 land, der hundratals nya romaner årligen täfla med hvarandra om  
 de läsandes ynnest, denna då företrädesvis skulle falla på en  
 "enfaldig och okunnig författarinna", hvars böcker *endast* äro  
 "simpel, smutsiga och osedliga", vore så godt som oförklarligt.

Med alla de många fel vi påpekat, och af hvilka *några* till  
 en del förklara hennes framgång, eger Ouida mer än en förtjenst,  
 af hvilken denna framgång äfven betingats; och den som skrifvit  
 "Ett par små träskor", är värd annat än en blott och bar för-  
 kastelsedom. Denna lilla, förra året på svenska öfversatta bok,  
 är den enkla berättelsen om en ung flickas kärlek, omtalad med  
 en så rörande älsklighet, en så skär och ljuf poesi, ett så rent  
 och oskuldsfullt behag att den vid sidan af Ouidas öfriga diktning  
 i dess helhet tager sig ut som en morgonfrisk, doftande rosen-  
 knopp, hvilken ler från en sophög. Men ehuru Ouida aldrig  
 skrifvit något bättre, äfven hvad formen beträffar, så är ej här  
 den enda gången, som hon öfverraskar genom sin styrka i  
 skildringar af det idylliskt sköna och enkla. Äfven om "Two  
 little wooden shoes" utkom *efter* artikeln i Contemporary Review,  
 hvilket vi tro varit fallet, så borde författaren till denna artikel  
 dock hafva känt den rörande skildringen: "A dog of Flanders",



den präktiga teckningen af fosterlandskärlekens förtviflan och styrka i "A leaf in the storm", och ännu andra småstycken, som bort mildra hans dom. Det hufvudfel, som framför allt betecknar hennes åskådning, hafva vi redan följt tyvärr äfven till dessa småstycken, men för öfrigt andas man här en renad luft, genomträngd af blomsterdoft och fogelqwitter — alldeles motsatt den af vin- och cigarrångor mättade, af tve tydigheter och hädelser genljudande, som slår emot en i hennes andra skildringar. Denna tudelning af hennes skaplygne, denna dubbelnatur, som i så hög grad beherrskar henne, framträder synnerligen slående genom det bjerta i de motsatser uti hvilka hon bäst trivdes. — Sannt är visserligen att en viss njutningslust kan spela äfven inom idyllens område, men för öfrigt är detta så skildt från det, der Ouida företrädesvis stannar, att man trots det antydda sambandet ej kan begripa huru en författare, som ena stunden trivdes så väl i naturens och det oskyldiga livets frid, den andra med samma nöje och samma omständlighet kan fördjupa sig i teckningen af vanvettiga utsväfningar. Att lösa denna gåta kunna vi ej försöka; för vårt ändamål är nog att framhålla huru just dessa olikartade, nära bredvid hvarandra framträdande sidor af Ouidas författarskap i någon mon äro en förklaring af hennes tju sningsförmåga. Att röra och fångsla en viss läsekrets är nämligen lättare genom motsatser, äfven onaturliga, än genom en naturtrogen jemnhet; skakande uppträden, hemska nattstycken och lidelsens högt mot skyn stigande flammor, skulle framträda mindre skarpt och trötta långt förr, om de ej vid sidan af sig eller som bakgrund hade fridens soldager och oskuldens hvithet.

Men Ouida har ej blott en naturlig känsla för det oskuldsfulla, hon saknar ej heller en sådan för det stora, ehuru den ena som den andra ofta, såsom vi visat, skymmes af hennes brist på en sedlig och andlig lifsåskådning. Bland teatertrasorna och glitterguldet i hennes större romaner finner man stundom perlor af äkta glans; hon skildrar handlingar af verklig adelhet;



hon uttalar tankar som ega höghet, liknelser som ega sanning, och hon ger *enstaka* skildringar af händelser och personligheter, som kunna vara både gripande och poetiska, så mycket att en tår ofta gör en skumögd för de fel, hvarmed dessa enskildheter stundom köpas. — Vi hafva anført "Folle-Farine", som bevis för Ouidas största missriktning, samt i förbigående äfven påpekat andra fel i denna bok; men den kan äfven framdragas som bevis för det nyss yttrade; en vild och sorglig fågring, ett varmt skimmer, en vemodig poesi hvilat öfver "Folle-Farine" i så hög grad, att man önskar sig kunna tro på denna gestalts sanning.

Ouida eger en målares snabba och fina blick för det sköna och stämmingsrika i naturen, som i konsten och hela det *yttre* mångskiftande lifvet; hon kan äfven med stor färgrikedom återgifva hvad hon ser, men den konstnärliga begränsningen, det afvägda jemnmåttet saknas, något som ofta minskar intrycket. Ouida har en öfverdrifven böjelse för dekorationsmåleriet, och mängden af dylika taflor verkar tröttande, äfven när de äro som bäst, t. ex. i Folle-Farine och "Pasquarel". Denna sistnämnda bok är egentligen blott en italiensk naturskildring (med en ny upplaga af Tricotrin till hjelte), och både här, samt i "Folle-Farine", der Frankrike är skådeplatsen, målar Ouida ofta taflor med vacker färgton och stort behag, men som ledsamt nog upptaga ungefär hvarannan sida, och upprepas några gånger i hvarje kapitel. Hon har en nästan barnslig benägenhet att liksom rycka till sig allt hvad hon ser, för att sätta det i sina skildringar, der dragen hopas, vare sig att de äro betecknande eller icke, så att man för bara färg ej ser taflan, för bara trån ej skogen. Hvar och en som läst Ouida, minnes säkert dessa långdragna skildringar, der en enda mening upptager en sida och blott utgöres af oupphörliga: "och", "men", "som", "till", "eller" m. m. genom hvilka det ena epitetet, det ena adjektivet efter det andra länkas ihop med den uttänjda kedjan. Samma öfverflöd tynger alla slagen af hennes skildringar; Contemporary Review har en rik skörd af



"de diamanter till oskattbart värde", som smycka hjeltinnornas hår och armar, "gnistra på deras händer" när de utsträcka dem efter juvelbesatta solfjädrar, brefskrin och buketthållare; af de safirer och smaragder, som pryda deras klädningar och lysa från deras hundars halsband o. s. v. Skildrar Ouida en fest, öser hon ut alla verldsdelars läckerheter, och låter alla Ungerns, Rehns och Frankrikes viner strömma; beskrifves en våning frammanas alla konstens skatter, alla industriens och vällustens uppfinningar; skildrar hon en människas skönhet tager hon utan betänkande "Helenas hår, Platos panna, Catullus' mund samt Alcibiades' och Phoebus Apollos' utseende för öfrigt.

Contemporary Review anmärker med rätta att Ouida saknar den som så engelsk ansedda egenskapen humor; men hon har deremot en viss qvickhet, som jemte åtskilliga redan nämnda egenskåper påminner om hennes franska ursprung. Denna qvickhet är skarpast då den gäller hennes eget kön och dess dårskaper, mot hvilka hon ofta riktar uddiga och sanna tillmälen; i synnerhet uti "Puck" låter hon några hundar — hvilket slägte hon sätter högre än både män och qvinnor — säga de senare många elaka qvickheter. Ehuru vi i det stora hela fränkánt Ouida människokännedom, hindrar detta ej att hon för vissa sidor af människolifvet har en temligen klar blick; i all synnerhet har hon skarpt iakttagit en dålig qvinnas makt att härjande ingripa i en mans lif, och lemnat skildringar af dylika förhållanden, som ej sakna en viss styrka. Men om de qvinnor, som i dessa förhållanden framställas, gäller som om flertalet af Ouidas karaktärer, att de ej gifva intryck af lifsverklighet, ty de äro allt för ytterliga i det onda; genom samma ytterlighet i det goda beröfvar hon äfven läsaren tron på den sanna menskliga tillvaron hos de få qvinnor af motsatt skaplynne som hon sökt teckna. Då hon låter männen lefva som den förlorade sonen, men allt emellanåt handla som de nittionio rättfärdige, begår hon med qvinnorna det lika stora misstaget att göra dem förderfvade ända in i hjerterötterna, eller rena som himmelens



englar — ett tredje gifves för dem icke. Och dock är det just till detta tredje, som hvarje qvinna, hvarje människa måste hänföras; ett tillstånd der dagrar och skuggor blandas om hvarandra, de ena mera rådande här, de andra der, men aldrig helt åtskilda.

Som denna missteckning ej härrör af ungdomlig obekantskap med lifvet, tyder den på den svaghet i iakttagelseförmågan, äfven inom det område hon mest studerat, som vi redan anmärkt hos Ouida; men den sammanhänger också med det *förakt för qvinnan*, som hon innerst hyser; männen må bära sig åt huru som helst utan att hon som sagdt rycker en stråle från den krans, som omgifver deras ”gudalika pannor”, men qvinnorna göras fort nog till ”djefvulens jordiska ställföreträdare”, och hon ger dem med nöje de sämsta vitsord. De nyssnämnda englalika qvinnovarelserna tecknas alltid som sällsynta undantag från den regeln att qvinnan är mensklighetens sämsta del, och den ofta upprepade förklaringen öfver hennes hjeltinnors nedrigheter är den: ”att de endast äro qvinnor”. (!)

För dem som anse att den sanna kärleken blott i den kristna odlingens jordmon kan nå sin fulla utveckling — ehuru frön till densamma väl finnas i hvarje tid och hvarje hjerta — ter det sig egendomligt nog att Ouida, som typer för den rena, osjelfviska, allt offrande och intet fordrande kärleken nästan aldrig framdrager annat än de mest okunniga och andligt förmörkade qvinnor, (som t. ex. Folle Farine, Cigarette i ”Under Two Flags” o. a.) sådana som hvarken känna sin Gud eller sitt a, b, c. Ingendera äro väl alldeles nödvändiga förutsättningar i fråga om nyssnämnda känsla, men vi tro att råhet lika litet som öfverförfining är någon *vinst* för dess utveckling, och att Ouida griper miste då hon städse låter sina äfventyrligaste qvinnor genomeldas af den högsta kärleks flamma, men deremot nästan som regel låter dess gnista qväfvas under förnämhet, spetsar och juveler. Att så ofta sker är visst, men lika visst är att kalla och sjelfviska



qvinor finnas lika många i samhällets dälder som på dess höjder, samt att qvinnorna af Englands aristokrati ej äro sådana, som Ouida tecknar dem, hvarken "så lätt köpta" eller så villiga "att låta leka med sig", som hon tyckes tro.

Sina hjeltar deremot uppsöker hon *alltid*, eget nog, just bland aristokratien. Visserligen uppträda de stundom som landstrykare, men äro städse högättade, och "adelsmärket" röjer sig ej blott på pannan, men i hvarje finger de lyfta, i hvarje bugning de göra. Contemporary Review framhåller försmädligt och qvickt denna Ouidas utomordentliga vördnad för den manliga delen af aristokratien, huru hon vanligen kaller en Earl "en prins i purpur" o. s. v. Men dessa "högvälborne" män, på hvilka hon öser all denna otroliga inre och yttre begåfning, och mot hvilkas fel hon visar sin makalösa blindhet, blifva dock till trots af hennes mödor allt annat än verkliga ädlingar till tale- såväl som handlings-sätt. Hon berättar oupphörligen om deras snillegåfvor, qvickhet och smak, men så fort dessa herrar, på hvilka man häraf med skäl får åtskilliga anspråk, öppna munnen, så hör man ej annat än de simplaste både mot qvickhet och smak stridande uttryck. Från kapplöpningen, klubben, och kasernen är deras ordförråd egentligen samladt och deras infällen hemtade. De svärja utan återvändo; tala oafbrutet hvad engelsmännen kalla "slang", ett begrepp för hvilket vi icke äro främmande, ehuru ordet för detsamma ännu ej är funnet.\*) Deras liknelser, i synnerhet för qvinnan, hemtas företrädesvis från hästmarknaden; de omtala aldrig ett fruntimmer med hennes titel, utan med tillnamnet föregånget af bestämda artikeln, samt med militärisk kommandoton i uttrycken. Ouidas flesta hjeltar äro också militärer, och dessa stå i hennes gunst lika högt öfver andra män, (landstrykare undantagne) som männen i allmänhet öfver qvinnorna. Men utom denna råa samtalston ega Ouidas personer en annan,

\*) På denna munart heta t. ex. penningar "schaber"; rika flickor "harstekar"; alla icke militärer "fiskar" o. s. v.



alldeles lik den hon sjelf talar och gemensam för dem samtliga. Den består i ett tvifvelsjukt filosoferande, ett stundom sorglöst, stundom bittert verldsförakt (motsatt hvad de i sina handlingar visa) framsagdt i ett språk der spridda minnen af filosofiska yttranden, af klassiska namn och begrepp, af modern litteratur och konst trängas om hvarandra, i en ofta löjlig, stundom obegriplig villervalla. Dubbelt egendomlig blir verkan häraf då man betänker att Tricotrin t. ex. för samma språk antingen han talar till ett litet barn eller en minister, till sin apa eller sin bittraste fiende, samt vidare att den fyrbente filosofen Puck pratar alldeles samma lärda rotvälska, som de tvåbente vishetslärare han, med i dubbelt afseende cyniskt hån, omtalar. Alla lida af samma böjelse att svarfva fraser; antingen de dricka ett glas vin eller ge en allmosa, förlora sin förmögenhet eller vinna sin kärleks föremål, så hafva de tillhands en af dessa klassiska ordvänningar, ett af dessa uttryck ur Göthe, Shakespeare eller andra storheter, dem Ouida nog *genomögnat*, men aldrig *läst*. Hvad det engelska språk angår, på hvilket allt detta uttalas, så felar det ofta mot både form- och satslära, är bristfälligt så hvad renhet, som hvad sammansättning och sammanhang angår. Vi kunna ej här ingå i en bevisning af detta påstående, men vilja dock ej alldeles lemna denna sida af Ouidas författarskap ovidrörd. De hvilka läsa utländska romaner "för språkets och ej innehållets skuld", som det ibland heter, göra bäst i att afhålla sig från Ouida, ty man lär dålig engelska af denna författarinna, som med både okunnighet och sjelfsväld behandlar det rika och ädla språk hon gjort till sitt eget.

Icke heller skall man tro sig hos henne finna Englands verkliga samfundslif skildradt. Ehuru hufvudpersonerna i hennes böcker oftast äro engelsmän, träffar man dem efter vanligheten minst i deras fädernesland, och Ouida har ej lemnat en enda större roman der handlingen är begränsad inom England. Och när hon der uppehåller sig, följer hon sällan sina aristokrater till den krets



de tillhöra, utan till den de företrädesvis besöka; ej heller skildrar hon *folklifvet* i England, och hvad hon minst af allt har öga för är medelklassens lif, som just i England har så mycket mera betydelse än både det s. k. folkets och aristokratiens. Att förbise folklifvet är en brist hon delar med de flesta engelska författare, men i att så alldeles förbigå medelklassen torde hon ej ens af D'Israëli vara öfverträffad. Ouidas val af ämnen är derföre mycket enahanda: verldslifvets sämsta sida på ena hållet, idylliskt landstrykeri på den andra, äro de enda områden der hennes fantasi tyckes finna näring. Äfven i hennes landtliga tafvor skildras, som sagdt, ej sjelfva folklifvet, utan blott en eller annan öfvergifven och ovanlig varelse ur folket, till hvars lysande och sällsynta egenskaper omgifningens råhet och elakhet bildar ramen.

Om Ouidas krets är trång, så är deremot, som vi redan påpekade, hennes inbillniug obegränsad äfven af det möjligas och tillbörligas rämärken, och denna fantasirikedom förenas hos Ouida med en stor förmåga att, som det heter, "spänna intresset" (= nyfikenheten); båda delarne väsentliga egenskaper för en romanförfattares framgång. De, som utan andra fordringar än dessa läsa henne, blifva ock vanligen mycket intagna. De följa henne på god tro upp till det storartade, utan att märka huru hon faller ned i det löjliga eller förbigår det sanna — och det är just för dem som Ouida är farlig. Äfven om man icke kräver god moral, utan blott önskar god stil och god smak, tillfredsställes man sällan af henne; och den, som både anser det sedliga innehållet som en bisak och ej ens vet hvad formskönhet betyder, men endast eger vanlig verlds- och människokännedom, blir ej en mycket blidare domare. Af i synnerhet detta senaste skäl är Ouidas egentliga läsekrets de helt unga männen och kvinnorna, ty de fleste män af mognare ålder hafva, äfven på en låg bildningsgrad



för mycken erfarenhet att tro på Ouidas skildringar som verkliga lifsbilder. Att de deremot på flertalet af ungdomen i synnerhet, men äfven på äldre qvinnor med lätttrörd inbillning, drömmande och oklara åsigter, samt dålig smak, kunna öfva den menliga inverkan att bibringa en falsk lifsuppfattning, undergräfvad sedlighetsmedvetandet och förringa Gudsbegreppet, det lider intet tvifvel.

Njutningen — hvilken den engelske granskaren anser vara summan af Ouidas åskådning, liksom målet för deras lif hvilka med belåtenhet läsa henne; har äfven hos oss många anhängare, och af vår tids ungdom bär kanske flertalet detta ord öppet eller hemligt i skölden. Att Ouida, som vi i början af denna uppsats framhållit, äfven här finner talrika gynnare, är derföre också för oss ett betydelsefullt tecken, och just det som gifvit oss anledning till hela vår granskning.

Den obestriddiga begåfning Ouida eger, de egenskaper som ofta göra hennes författareskap tilltalande, de försonande drag, som vittna att hon genom uppfostran, studier och samvetsgrannhet kunnat blifva en betydande författarinna, komma oss att önska det hon, om möjligt, måtte nå den utveckling hvaraf hon är mäktig; att hon måtte inslå den väg dit hennes verkliga anlag peka och att, *om* hon fortfarande ville hålla sig till de mörkare lifserfarenheterna, hon måtte se dem med klarnad blick och uttala dem med renade läppar.

Men inträffar ej denna förändring, kommer hon ej till tro på Gud och en sedlig verldsordning, till syn för sanning och natur, så kunna vi ej annat än hoppas det hennes skriftställerit måtte upphöra, eller åtmiustone att den svenska pressen ej måtte fortfarande sprida hennes verksamhets frukter till kretsar dit de annars icke skulle tränga. Ty dessa frukter komma nästan alla från ett giftigt träd, och blandade med det dagliga brödet är det dylik osund spis som gör sitt till, att ett folks, liksom en enskilds, handlingskraft småningom kan försvagas, dess sedliga motstånd



brytas, dess andliga sundhet, dess friska lifslust förstöras eller aftyna.

Hvarken af Ouida, eller af hennes snillrikare och därför farligare medbröder och systrar inom litteraturen, kan man påstå att dessa vådor *ensamt* åstadkommas och man får ej skrifva dem allena på deras räkning; men af den tidsanda, som med begärlighet griper hennes och liknande alster, samt af dem hemtar näring, har man allt att frukta. Vi hafva sett denna andas verkningar i Frankrike, vi höra talas om de spår England röjer af densamma — äro vi sjelfva så tryggade för dess angrepp, så oåtkomliga för dess men, som vi stundom söka inbilla oss?

För vår del tro' vi det icke, och denna tidskrift, som är bestämd för de svenska hemmen och tillegnad den svenska qvinnan, har för sin del ej velat underlåta att på detta sätt uttala en varning mot den riktning för hvilken Ouida nu är den mest lästa representanten, just för hemmens skuld, och ställd till de svenska qvinnorna. På dem är det ytterst som hjälpen, beror; på dem är det äfven som likgiltigheten i detta hänseende i första hand kommer att straffas.

## 15. Breve fra Tellemarken.

Sommeren 1874.

(Forts. från föreg. häfte).

Der findes i Tellemarken en liden Ugle (strix stridula) som Bönderne kalde "Gasten". Den opholder sig helst ved Vandene — og om Vinteren, dog kun i strenge Vintere, hvorfor den også forkynder Ulykke når den kommer. — Denne uhyggelige lille Fugl anses nu for at være Gjenfærdet af en Person, som i levende Live har begået den Synd at flytte Agerskellet — eller



i det hele Ejendomsgrænsen, hvilket her kaldes "Delestene", — og hans Straf er det da bleven efter Döden at skulle bringe disse Sten tilbage på sin rette Plads igjen. \*)

Fuglen har nu en ejendommelig Dobbeltlyd i sine Skrig — thi Sang kan det vel neppe kaldes, — når den sætter i, höres det som et höjt klingende "ha! ha! ha!" men pludselig gör Rösten sin Vending, og nu lyder det bagefter som et klagende Stön "Hu! u! u!"

Dette er og bliver et forunderligt vækslende Lydforhold! det er som den Tungsindiges Liv: han længter efter Glæden — og han ler; men Latteren ender i et Suk.

Bönderne have nu digtet dette ud således: Gjengangeren løfter på Stenen og ler höjt af Glæde, — men da han kun er en Skygge, kan han ikke flytte den, den falder straks tilbage hvor den lå, — og nu følger hans fortvivlede Jammersuk over det endelöse Arbejde. Ingen vover at skyde denne Fugl, först fordi der altid kun ligger et Pust af Blodskum efter den — selve Fugeln er forsvunden — og dernæst fordi det betyder Ulykke.

Man ser af denne Fantasi, at den störste Synd de kjendte var at komme hinandens Ejendom for nær. Livet kunde tages, men en halv Alen Jord — nej! Det krævede evig Straf.

En anden besynderlig Tro om Sjælens Ufred efter Döden synes at tyde hen på åndelig Ufred både med Andre og med sig selv. Man personificerede således den Afdödes Ånd i et Slags Væsen, som kaldtes "Voren". Den flög ud af den Döende som en smal hvidagtig Sky, for ind i Dyr, så de bleve rasende, vilde tilslut ilag med Liget selv, og gav ikke Fred för Läget blev slået til på Kisten. Dette er dog et Billede på Livets töjleslöse færd, som ikke kan mistydes, thi med Gjengangeren har det sig

\*) Denna folketro lever äfven i flera svenska bygder, och de personer, som i lifstiden varit "skälvrängare" anses om nätterna irra kring platsen för denna deras missgerning, ideligen ropande: "Här är rätt och der är orätt!"



så, at han har både sit Arts- og sit Kulturmærke, sammen med Folket, — som Livstanken er, så er også Spøgelset.

Af alle disse Sagn er der dog Intet, der møder os med den Vildhed og man kunde sige: Farvestyrke, som Åsgårdsrejen. Det er lige til en storartet Folkedigtning, som er fostret i disse Egne, og som har givet "Welhaven" Stof til et af sine skjønneste Digte. "Åsgårdsrejen" — i Bondens Sprog: Åska-Reja, er nemlig et vildt Kobbelt af usalige Ånder som farer frem i Luften, helst ved Nattetide. Det består af Sådanne, som ikke have gjort såmeget Ondt, at de kunne dømmes til Helvede, men heller ikke såmeget Godt, at de have fortjent Himmeriges Løn. I Regelen er det Slagskæmper, Drukkenbolte, listige Bedragere, Ordsvigere, Reglesmede — og Visekvædere! Mærkelig nok have de sat en Kvinde til at anføre Toget, og hun er skjøn at se til — men hun er hul! Følget jager frem på smukke, fnysende, sorte Heste, med ringende Seletøi og et forfærdeligt Brag og Bulder. Stundom ser man Færden ride hen over Vandskorpen uden at dog Hestenes Hove berøre Vandet; men hvor man ser den ride over Tagåsen af et Hus, der ved man, at Mord og Mandråb vil følge. Hvor et Drikkelag er samlet, kommer gjerne Toget sagtelig til Huset, sætter sig inde i Gildestuen over Dørhylderne eller på Bjelkerne — for at se til! Men når da Slagsmålet begynder, når Bersærken går sin vilde ustyrlige Gang med Hujen og Skrig, og når Blodet flyder af den Dræbtes Sår, da rejser Færden sig med Ringlen og Larm, og da hænder det at den drager levende Mennesker med sig hvor den rider forbi, over Marker og Veje, så selv den vejfarende Mand er ikke sikker der han går. Derfor hørte det også til, at når Åsgårdsrejen kom susende i Luften, måtte man afvejen, kaste sig fladt ned på Jorden — eller noget Lignende, endskjønt hvert skikkeligt Menneske ikke havde Noget at frygte af den, dem spyttede den blot på! — men når da Færden var forbi, måtte man



rejse sig og spyttede efter den igjen, thi ellers havde man Skade af det.

Dette er en mægtig Fantasi, thi den afspejler ikke blot hele Livsfærden men den viser tillige dybt ind Menneskesjælen, hvor der selv hos den vildeste Natur, og den mest Uvidende lever en Bevidshed om, at der er et Ansvar og at der skal sones. I de Dage, da Mennesket endnu ikke forstod Evighedens Fordring, fordi den endnu ikke var sat i System, havde Sjælene alligevel en dunkel Anelse om Gudsforholdet: for Synden en Straf, for Ugjerningsmanden en Bod. Det er naturligvis også denne Fordring, som fra først af helligede Dödsstraffen i Samfundet, Loven tvang Forbryderen til at sone, og Sjælen fik Ro. Men denne Lov, der som et sædeligt Krav rejste sig ud af Samfundet blev efterhånden i sin Udövelse til den störste Misgjerningsmand som havde levet. Lad os tage dem frem disse menneskelige Blodhunde — en Atila, en Genserik o. d. — den Blodhund, vi kalde Dödsstraffen har alligevel övet en mangefold större Udåd igjennem Tiderne end hine. Men siden jeg nu er kommet ind på Dödsstraffen, som en Voldshandling, vil jeg endnu til Slut på dette mit Brev, vise Dig et Billede af Telledölen, såsom han under en fremskreden Samfundsorden gik frem i Lovbunden Skikkelse.

Tellemarken er ganske vist rigt på Metaller, derom vidner hver liden Stenflis på Vejen, og de mange Sten i Agerhegnene, der ligge hen som store, forrustede Jernklumper. Her findes også Levninger af gammelt Jern, som siges at være smeltet för den store Landfarsot i det 13 — 14:de Århundrede, der altså tyder hen på, at Bonden har kjendt Marven i sine Fjelde længe för en Opdagelse under den nyere Kultur mente at kunne sige ham det. Desuden berætter "Stærkodder" hos "Saxo" — hvis man tör tro ham — om en endnu langt ældre Tid, da nok Telledölen har forstået at smede sig både Våben og Redskaber af det Jern han fandt i Egnen.



Det var under den Danske Regjering og vistnok i Kong Frederik den 1:stes Tid, da man syntes første Gang at få Öjet åbnet for de naturlige Skatte, som Fjeldene i Tellemarken stod tause og rugede over. Senere under Kristian den 3:dje fik Sagen et levende Opsving. Berget blev videnskabeligt undersøgt, og fandtes da rige Årer med en blanding af Kobberkis og Sölv. Nu blev Sagen sat i Gang med stor Energi. Bergværksfolk fra Tyskland, fornemlig Sachsen, i Antal Halvhundrede Personer bleve forskrevne, — og nu fremstod efter systematisk Ordning Kobberværket "Guldnæs", der endnu har sin Tilværelse i Lillejords Præstegjæld.

Senere blev mere end det dobbelte Antal Bergfolk forskrevet fra samme Sted, og Verket lovede at give rigeligt Udbytte; men, som Tysken siger: es kam ein Aber dabei! — Alle disse fremmede Mennesker skulde have sit Livsophold på Stedet; men ukjendt med Landets Skikke og dets naturlige Hjælpkilder kunde de ingen Vej komme, Agerbruget havde heller ikke været Telledörens stærkeste Side, men han kunde leve med hvad han havde — det var hans Kunst! den Fremmede derimod, som kom fra en langt videre fremskreden Kultur, kunde det ikke. Da begik Regjeringen den Ubesindighed, som idetmindste kan kaldes Uforstand, at påtvinge Bönderne Omsorgen for disse Bergfolk. Hver Gård- og Husmand fik sit Antal af dem til Kost og Forplejning m. m.

Dette gik ud over Grænsen for Telledölen! Nogen Samfundstvang var han vistnok oplært til at bære, men han var endnu i sin Grund et Naturens Vildskud; at spænde Åget på ham i Lighed med den stavnsbundne danske Bonde, det var det samme som at lægge en Hundelænke på en Björn. Og han stod heller ikke stille i den! han havde Vildhed nok til at slide den af sig, — og nu tog han et Sprang ud i Friheden, men han beregnede ikke Afstanden, så kom han et Stykke længere end Loven tillod.



Alle de stærkeste Mænd fra de omkringliggende Bøjder sammenrottede sig nemlig til en Modstand. De sankede Våben hvor de kunde, og væbnede med Ökse, Buer og Pile, styrtede de sig som en lösnet Våndflom imod de værgelöse Fremmede, men de dræbte Ingen; de vilde efter deres Forestilling ingen *Uret* begå, de vilde sin *Ret*, kaste det ulidelige Fremmedåg af sig — ikke Mere!

Nu blev der af Regjeringen skredet ind. En krigsordnet Magt blev sendt imod dem; men da Kong Krisian den 3:dje havde givet Ordre til at fare med Lempe, blev der lovet dem "fredelig Underhandling" hvis de nedlagde sine Våben — på et dertil anvist Sted — og komme Anføreren for Soldaterne uvæbnede til Möde. Dette gik Bönderne også ind på, — de samlede sig på det anviste Sted og lagde Våbnene fra sig, og nu kom de i Fylking til Söldaternes Lejr. Hvor det kan gjöre Hjertet Ve at se denne vilde, troskyldige Flok komme ansættende, sikker på at vinde hvad de kaldte *sin Ret*, — og Stunden efter stå omringede og fangne af de væbnede Soldater! Den naturlige *Ret* kan jo ikke altid gjælde; disse Mennesker havde efter Loven forsyndet sig, og måtte straffes, — men hvorledes bleve de straffede? Var det som den Umyndige, der sætter sig op imod sin Væрге, fordi han endnu ikke har fået Lærdom og Udvikling nok til at skelne ret i Sagen? Da burde han visselig været straffet, som man tugter ulydige Börn — ikke til Undergang, men til bedre Forstand. Dog nej, det gik til på en hel anden Måde! Der blev gjort et Udvalg, de stærkeste og mest uforfærde iblandt Lederne, (det blev 6 i Tallet) og disse 6 Mand skulde nu uden Nåde halshugges, — men da man ingen Böddel havde ved Hånden blev en af de Dömde udtaget dertil, og beholdt som Gjengjæld sit Liv. Resten af dem måtte betale uhyre Pengeböder, og de Allerfleste mistede derved hvad de ejede. Foruden dette måtte de underskrive et Taksigelseskrift til Kongen, hvori de med sla-



visk Ydmyghed takkede for nådig Straf og lovede Anger og Bedring. Dermed endte den Katastrofe.

Men Dödsstraffen, hvorledes tager den sig nu ud ved denne Lejlighed? Lad os betragte den kraftige Telledöl, som står der og vinder Livet med den blodige Ökse i Hånden og Kammeraternes lemlæstede Lig for sine Födder, — dette Billede er en god Vejleder i den kristelige Kultur.

Vistnok kan man indvende at det var endnu for en Del den gamle Tid — men Tiden for Korstogene til Kristi Grav var dog ældre! Nej, når man ser lidt nøjere til, dukker helt uvilkårligt Blodhævnen op af Tidens Skygge, ligesom Nissen af Flyttegodset, og den kjænder sig godt igjen, skjönt den er bleven sat i System!

Hvad jeg nu her har nedskrevet giver dig sagtens den Tanke, at jeg er en Modstander af Dödsstraffen, — vi leve jo i en Tid, da dette Spørgsmål ikke blot dröftes af de store Ånder men også af almindelige Mennesker, — og jeg vil dertil sige, ja! Dödsstraffen var vel engang fornöden; men hver Tid sit Krav. Nu da Personlighedsforholdet udvikles, selv der hvor det aldrig begribes, nu ved vi lige til Sjælens Grund, at når Samfundet betinger sig en fuldkommen Anger af Forbryderen, fordi det tilsiges ham en fuld "Syndernes Forladelse", så er Loven en Blodhund hvor den hugger Hovedet af ham — blot for at statuere Eksemplet.

Tilgiv, at jeg så bestemt har udtalt min Anskuelse af denne Sag; men jeg har aldrig akkorderet med Noget og mindst af Alt med Dödsstraffen: den bör stå som en Rædsel for hver Moder i Samfundet. Og nu vil jeg slutte for denne Gang. Det er den gamle Tid jag har sögt at levendegjöre for Dig, men Stoffet er tungt at forme — det springer ikke frem i Skjönhedssyner, som under en Tegnér's Pen, — dog tage Du til Takke. Du kjender det gamle Sagn, at den kristne Mand kunde ikke vinde Norge til Bolig, för han havde indgået Egteskab med Fjeldets Trolde og Vætter. Ud af dette Egteskab er avlet et stærkt og dådkraf-



tigt Folk, men Nedstamningen kan spores opefter i mange Led, ja lige ind i Nutiden! — Dog ved man jo sikkert, at hvor det Milde blander sig rigtig hjertevarmt med det Strengt og Vilde der sejrer Gud over alle onde Vætter.

Næste Gang skal jeg berette Dig om Nutiden og give dig mit eget Syn på Sagen. Guds Fred og Farvel sålænge.

*Din Magdalene Thoresen.*

## 16. Ur vår Dagbok.

— En ung flicka, fröken Rosa Rubenstein, har vid universitetet i Leipzig blifvit promoverad till filosofie doktor; för två år sedan höll hon i nämnda stad en serie populära, vetenskapliga föreläsningar.

— Holländskan M:me Eliza Calcar har skrivit en utmärkt afhandling om qvinnans ställning, hennes uppfostran och arbete, för hvilken "Sällskapet för befrämjande af konst och vetenskaper" tilldelat henne sin guldmedalj.

— *L'avenir des femmes* omtalar att M:me Henry blifvit dekorerad med Hederslegionens kors för de förtjenster hon, under senaste franska kriget, ådagalagt vid vården af de sårade i Nordarmén.

— Signora M. Pitori Marasi, en enka, som lemnat hela sin förmögenhet till ett asyl för föräldralösa flickor i Milano, har äfven i sitt testamente skänkt 2000 lire (1500 kronor) som pris för det bästa arbete öfver flickors religiösa och medborgerliga uppfostran.

— I Worcester har Miss M. Lipscombe af fattigvårdsnämnden utsetts till sekreterare vid en statistisk byrå för inregistrering af födda och döda, och denna utnämning har blifvit gillad och



stadfästad af statistiska Central-Byrån. Detta är första gången ett fruntimmer blifvit registrator.

## 17. Nytt på vår bokhylla.

*Protestantismens Maria-kult.* 24 muntliga föredrag af Robinson.

Under denna egendomliga titel gör man bekantskap med en ännu egendomligare författare, och dertill ett *svenskt original*, något som i våra dagar är en lika sällsynt som glädjande företeelse, i synnerhet då, som här är fallet, man verkligen finner en ursprunglig, själfständig personlighets tankar öfver en af samtidens viktigare frågor. — Vi nöja oss nu med att blott anbefalla den intressanta boken till våra läsares åtanka, samt återkomma i ett senare häfte till densamma.

"*Digte*" af Rudolf Schmidt. Dessa märkliga dikter hafva blifvit oss tillsända med följande förord af en person, hvars omdöme vi högt skatta:

"Det arbete jag härmed sänder dig har så väl en önskan, som en rätt att lägga beslag äfven på svenska läsares uppmärksamhet. Rudolf Schmidts dikter äro i god mening nutidsdikter; de omfatta ej blott lyriska utbrott af själens ungdomslif med alla längtans och hoppets skenfagra stämningar, utan de gifva äfven — och detta är deras förnämsta styrka — en djup inblick i människolifvets mångskiftande strider för andens frigörelse. I denna lilla diktsamling är nedlagd summan af ett personlighetslif, som genom sin fullvigtighet afger ett godt vittnesbörd om den ande, som så att säga, här lemnat sin själfbekännelse. "Soldaten i Georgsfortet" är en storartad skildring af yttre och inre skräckbilder, af hvilka de ena ej affösa de andra, utan hålla oss



trollbundna af verkligheten på samma gång de låta oss följa själen på dess vilda, vanvettiga flygt, samt se hvad den upplefver. Man har i "Et Blodvidne" samma starka yttre förnimmelse af det som föregår, medan man ock skönjer hjertats ångest för synden, samt de upphetsade sinnenas brottnings brottning med den kämpande viljan.

Visserligen kan i formelt hänseende åtskilligt invändas mot dessa dikter, men hvilka än deras brister kunna vara, så uppvägas de rikligen af den viljestyrka hvars prägel de bära, och hvilken, liksom musklerna åt kroppen, alltid förlänar kraft, om icke just alltid på samma gång skönhet.

Diktsamlingen är ett bestämdt tendensarbete, men söker heller icke på något sätt att dölja detta."

— I serien "Ur vår tids forskning" har senast utgifvits "*Ninives och Babylons Kilskrifter*", af dr Esaias Tegnér, der man erhåller en särdeles väl skriven och klar öfversigt af den seger på menliga odlingens område, som med dessa inskrifters tydning är vunnen. I sammanhang härmed vilja vi nämna, att vi från en medarbetare uti denna serie erhållit löfte om en utförligare granskning af åtskilliga der utgifna intressanta afhandlingar.

— "*Den kyrkliga konsten under Sveriges medeltid*" af H. H. Hildebrand är en bekantskap, som icke lärer försummas af dem hvilka åt vårt lands kulturhistoria egnat det intresse som vi önska i allt vidare kretsar måtte spridas, och hvartill sådana arbeten som detta äro i hög grad egnade att medverka.

— "*Religiösa meditationer och föredrag, III*" af Pontus Wikner innehålla sex predikningar, samt en afhandling "Om andlig och själisk lekamlighet". Hvad de förra angår, så äro de ur mer än en synpunkt anslående; om den senare kunna vi nu icke yttra oss, men förmoda att de åsigter förf. der framställer från mer än ett håll komma att möta gensägelse.

Af Henrik Ibsen föreligga i nya upplagor hans för vår läsande allmänhet troligen nästan okända ungdomsdikter "*Fru Inger*



til *Östraat*" och *"Catilina"*. För dem, som redan känna dessa dikter och älska att följa skaldens utveckling, är det af intresse att kunna spåra de omarbetningar han med dem gjort, vittnande om hans allt mer renade formsinne, på samma gång som man får ett rikt tillfälle att iakttaga oföränderligheten af det grunddrag, hvilket i alla hans verk och genom alla hans utvecklingskeden förblifvit detsamma.

— De dramatiska arbetena *"Fallit"* och *"Redaktören"* af Björnstjerne Björnsson, äro de betydelsefullaste nyheterna ej blott på vår bokhylla, utan inom Nordens skönlitteratur öfverhufvud, och till dem, liksom måhända till de ofvannämnda arbetena af Ibsen, skola vi en annan gång återkomma.

## 18. Reseanslag.

Redaktionen har äfven i år erhållit det glädjande uppdraget att utdela ett större och ett mindre reseanslag, det förra af 200 och det senare af 100 kronor åt lärarinnor eller andra för saken verkligt intresserade qvinnor, som önska studera de danska folkhögskolorna. Skriftliga ansökningar skola insändas innan den 30:de Maj till *Redaktionen af Tidskrift för hemmet, Stockholm*, och komma de personer, som ämna egna sin verksamhet åt högskolorna, att vid reseanslagets utdelande erhålla företräde. Uppljningsvis torde böra nämnas, att de danska högskolorna för qvinnor taga sin början i Maj, samt fortgå till Augusti. Bland den mångfald af skolor, som derstädes verka efter ungefär samma plan, äro de 3:ne största och af allmänna meningen i Danmark kanske mest uppburna, *Vallekilde* på Sjælland (föreståndare: Ernst Trier, adress Svinninge), *Testrup* nära Aarhus (föreståndare: Jens Nørrgård, adress Aarhus) samt *Askov* vid gränsen af Sønderjylland (föreståndare: Ludvig Schröder, adress Skodborghus.) Dessa trenne skolor gifva tillsammans en temligeu helgjuten bild af det



danska högskoleväsendet och fullständiga hvarandra ypperligt, så att den, som önskar följa utvecklingsstadierna, helst bör besöka dem i den ordning de här äro nämnda.

Inackordering i högskolorna kostar 25 à 30 kr. i månaden ett för allt. Med resorna inberäknade, kan sålunda några månaders vistelse vid en, eller kortare besök vid flere af dessa eller andra skolor, ej belöpa sig till mer än ungefär 200 kr.

## 19. Slöjdnyheter.

Den af föreningen "*Handarbetets vänner*" anordnade, nu pågående förevisning af qvinnoslöjd och barnarbete (Brunkebergs torg N:r 15) omfattar 3:ne afdelningar:

1:o *Utställning af alla slags handarbeten*, spetsar broderier, väfnader, svensk och norsk allmogeslöjd, snårsöm i fornsvenska mönster, träskulptur m. m.

2:o *En arbetande afdelning*, der vexelvis olika arbeten skola förevisas, såsom väfning af flossmattor, lappmattor i mönster, skånsk snärväf, ryor, konstsoöm af flera nyuppfunna slag, hålsöm, knyppling, träskulptur, metallgravyr m. m.

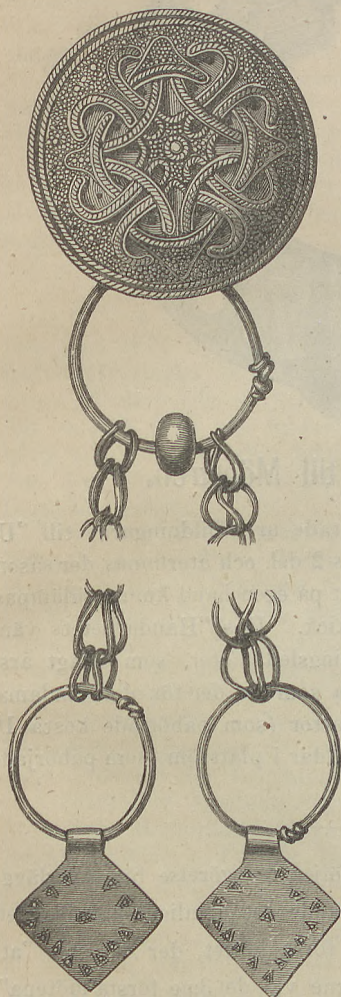
3:o *Skolgrupper* (kl. 5—7 e. m.), omfattande barnarbeten af olika slag, slätsöm, bandväf, stickning, knyppling, träarbeten m. m., utförda af barn ur olika arbetsskolor i hufvudstaden; hvarförutan framdeles kommer att, i bredd med förevisningen, anordnas den förut tillkännagifna *arbetstäflan* för barn, hvartill bidrag fortfarande mottagas.

Bland allt hvad denna förevisning erbjuder sevärtdt och lärorikt må bland annat nämnas en rik samling af spetsar, hvaraf många i århundraden legat gömda på våra gamla herregårdar. Både äldre och nyare spetsarter från de yppersta venetianska till de bland vår och andra länders allmogeslöjd förekommande, äro



representerade, och bereda tillfälle till intressanta jämförelser. Af föreningens egna arbeten ådraga sig flossaväfnaderna synnerligen en praktfull matta, välförtjent uppmärksamhet, och äfven de smakfulla arbetena i snårsöm, plattsöm m. m. efter fornnordiska motiv. (Föreningen har under årets lopp anordnat och utfört arbeten efter omkring 100 olika mönster, med ledning af fru Winge, professor Malmström m. fl.) Utställningsbidrag hafva med stort tillmötesgående blifvit lemnade, och bland dessa må främst nämnas den af Hennes Maj:ts enkedrottningen till förevisning lemnade mattan, hvilken broderats af H. Maj:ts hofdamer och som vid enkedrottningens 50 års fest till henne öfverlemnades. Hufvudmotivet i densamma är ax — syftande på det bröd hvarmed enkedrottningen mättat de fattiga — och på en band-slinga rundt om densammans mittelparti är insydd den bekanta versen af Tegnér: "När Maj har löfvat våra lindar" etc.

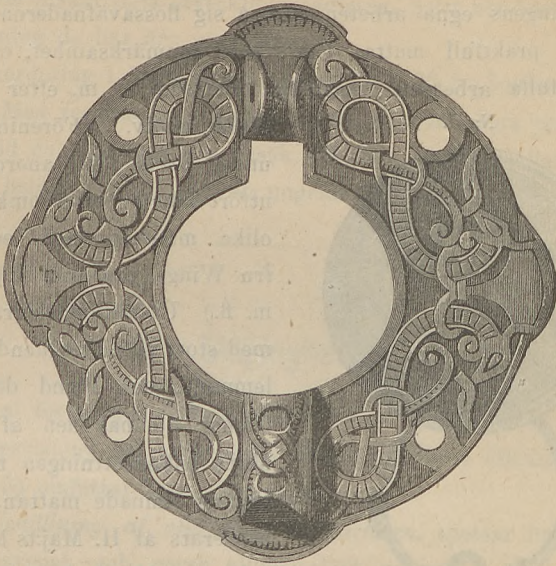
N:r I.



diska motiv. (Föreningen har under årets lopp anordnat och utfört arbeten efter omkring 100 olika mönster, med ledning af fru Winge, professor Malmström m. fl.) Utställningsbidrag hafva med stort tillmötesgående blifvit lemnade, och bland dessa må främst nämnas den af Hennes Maj:ts enkedrottningen till förevisning lemnade mattan, hvilken broderats af H. Maj:ts hofdamer och som vid enkedrottningens 50 års fest till henne öfverlemnades. Hufvudmotivet i densamma är ax — syftande på det bröd hvarmed enkedrottningen mättat de fattiga — och på en band-slinga rundt om densammans mittelparti är insydd den bekanta versen af Tegnér: "När Maj har löfvat våra lindar" etc.

Förevisningen besökes dagligen af en stor mängd personer, hvilka med mycket intresse synas åse de utställda föremålen och de olika arbetsätten.





## 20. Förklaring till Mönstren.

Dessa mönster äro båda hemtade ur afbildningarné till "Ur Sveriges forntid" af dr O. Montelius 2 del. och återfinnas der såsom Nr: 543 och Nr: 583. Som de lätt på egen hand kunna tillämpas, lemna vi dem här i oförändradt skick. Hos "Handarbetets vänner" kunna de emellertid af föreningsledamöter, som erlagt årsavgift af 5 kronor, kopieras sådana som de der för olika ändamål blifvit tillämpade, nr I till lampmattor (som påbörjade kosta 10 kr., färdiga 14), samt nr II till kuddar i plattsöm (som påbörjade kosta 9 kr. och färdiga 14).

Som bihang till detta häfte följer redogörelse för öfverläggningen vid de 3:ne sista mötena rörande det qvinliga skolväsendet. Vi få härmed rätta ett tryckfel i förra häftet, der det står "att som bihang lemnats öfverläggningarne vid de 3:ne första mötena", läs 2:ne o. s. v.



lycka, upplöser och vanhelgar alla heliga band, släpar sina offer till fattighuset, fängelset och dårhuset och reser sig trotsigt mot både gudomlig och mensklig ordning, så förstår en hvar, att här icke kan vara fråga om någon annan än den mannamördande **dryckenskapen**.

Det är mot denne fiende vi hafva förenat oss, såsom redan skett på många andra orter, och det är till allvarlig strid mot samme fiende, vi härmed inbjuda eder. Om nämligen en liten nykterhetstrupp bildades i hvarje stad, landsförsamling eller kommun, med uppgift att på alla lofliga vägar motarbete dryckenskapen och dess gräsliga följeslagare, så vore redan mycket vunnet.

Kalmar Nykterhetsförening är beredvillig att, der behofvet påkallar, biträda med öfversändande af lämpliga nykterhetskrifter, hvilka kunna reqvireras genom föreningens sekreterare.

Bröder, låtom oss känna våra likars nöd såsom vår egen, så skola vi med frimodighet och hopp rycka till strid och genom Herrrens kraft gemensamt hemföra och fröjdas öfver många vunna segrar!

### Stockholm Läsesalong

i Brunkebergs hotel, till höger, 1 tr. upp

som med 1875 ingått i sitt nionde år, fortsätter, efter att hafva blifvit öfvertagen af ett aktiebolag och betydligt utvidgadt, under namn af *Aktiebolaget Stockholms Läsesalong*, sin verksamhet enligt samma plan och ändamål som förut, näml. att genom tillgång till god och billig lektyr arbeta för bildningens spridande. Att den anses tillfredsställande, derom vitna de alltmera tilltagande besöken.

Förutom 9 Stockholmstidningar finnas Göteborgs-posten, Handels och Sjöfarts Tidning, Östgöta Correspondenten, Barometern, Nerikes Allehanda, Norrlandsposten och Sydsvenska Dagbladet; samt af utländska tidningar: The Mail, Daily News, Illustrated London News; Le siècle, L'indépendance Belge; Augsburger Allgemeine Zeitung, Kölnische Zeitung; Morgenbladet, Fædrelandet, Illustreret Tidende och Helsingfors Dagblad.

Af tidskrifter, *Svenska*: Förr och Nu, Familjejournalen, Tidskrift för hemmet, Svensk, Teknisk och Pedagogisk Tidskrift samt Tidskrift för Lagskipning m. m.

*Utländska*: Contemporary Review, Blackwood's Edinburgh Magazine, Macmillan's Magazine, Cornhill Magazine, All the year round, Children's Friend; Revue des deux mondes, Bibliothèque Universelle, Magasin pittoresque; Deutsche Rundschau, Unsere Zeit, Die Gartenlaube, Der Bazar, Skilling Magazin.

För abonnenter som önska hemlån, finnes ett godt bibliothek, af svenska, danska, engelska, franska och tyska förf., hvilket ständigt ökas med nya utkommande arbeten. Priset för år är, för tillträde till salongen..... 10 kronor  
 för hemlån af bok..... 8 »  
 samt för begge delarne tillsammans..... 15 »  
 med två böcker..... 18 »

Salongen är öppen från 9 fm. till 10 em. och skall styrelsen göra allt hvad på den beror för att befrämja de besökandes trefnad.



## PRISTÄFLAN.

Genom gifva af enskild person har ett pris af 500 Kronor blifvit bestämdt för en originalafhandling öfver följande ämnen, nemligen:

**Hvilket mål bör uppställas för flickors uppfostran?  
Huru böra, för uppnående af detta mål, hem och skola  
samverka? Och huru bör skolan vara organiserad?**

Täflingsskrifterna böra, försedda med motto eller namnsedel före den 1 Okt. 1875 insändas till någon af undertecknade, utsedda prisdomare, under adress: Stockholm. Förlagsrätten kommer att tillhöra förf. Stockholm i Nov. 1874.

Sophie Adlersparre, f. Leyonhufvud.	Anna Hierta,	
N. Linder, Lektor.	Chr. Lovén, Professor.	P. A. Siljeström, f. d. Rektor.

---

På E. Girons förlag har utkommit och finnes att tillgå i bokhandeln:

### Skandinaviens

förnämsta

### ÄTLIGA OCH GIFTIGA SVAMPAR.

82 figurer å 8 planscher i färgtryck, jemte text,  
utgifna af

C. HARTMAN,

Lektor vid Örebro högre Elementarläroverk.

Pris: bunden 3 kronor.

Så väl planscher som text lemnas här i bokformat, på det arbetet äfven må kunna medtagas ut i det fria. Alla figurer äro färglagda, hvilket bör underlätta arternas igenkännande.

## SVEA.

Poetiskt album. Andra omarb. upplagan.

Med 65 Medaillon-porträtt och 30 fina illustrationer.

640 sid. i duodes. Pris: häftadt i illustrerad omslag 3: 25, i praktband med guld- och färgtryck samt guldsnitt 5: 25.

Denna diktsamling innehåller ett med omsorg gjordt urval dikter af våra yppersta författare, såsom; Creutz, Gyllenberg, Bellman, Oxenstjerna, Kellgren, Lenngren, Leopold, Lidner, Ulrika Widström, Franzén, Choræus, Valerius, Wadman, Wallin, Tegnér, Geijer, Hedborn, Julia Nyberg, Grafström, Atterbom, Börjesson, Dahlgren, Stagnelius, Sjöberg, Beskow, Nicander, Lindeblad, Runeberg, Ekbohrn, Böttiger, Schlstedt, Blanche, Sturzen-Becker, Sommelius, Säterberg, v. Braun, Silfverstolpe, Thekla Knös, Nybom, Malmström, Wennerberg, Topelius, Strandberg, Kullberg, Oman, Nyblom, Björek, Snoilsky m. fl.

Hvarje författares dikter ätföljas af hans porträtt, efter de bästa original eller, för nu lefvande författare, efter hans fotografi. — De utmärkt fina illustrationerna utgöras af särskildt för detta arbete beställda originalteckningar af Professorerna A. MALMSTRÖM och P. D. HOLM. — Så väl porträtt som illustrationer äro skurna i trä af de skickligaste träsnidare.

## INTRESSEBOK

Med uträkningar från  $\frac{1}{2}$  till 10 proc.

af C. SIGNEUL.

Pris: bunden 1 kr. 50 öre.

I förhållande till innehållet är detta den billigaste intressebok som utkommit.